برایەتی دینیی

برایەتی دینیی

نووسینی: ئەبو سەعدی ئەسەری
وەرگێڕانی: نجم الدین فرج أحمد

مافی لە چاپدانەوەی پارێزراوە بۆ نوسینگەی تەفسیر
چاپی دووەم ٢٠٢٣ز- ١٤٤٤ك

نوسینگەی تەفسیر
بۆچاپ و بڵاوکردنەوە
هەولێر- شەقامی 30 مەتری تەنیشت منارەی چۆلی
+964 750 818 08 66
www.al-tafseer.com
tafseeroffice@yahoo.com
/TafseerOffice

ئامادەکردنی پێڕست - نوسینگەی تەفسیر
ئەسەری، سەعدی
برایەتی دینیی، ئەبو سەعدی ئەسەری (نووسەر)، نجم الدین فرج أحمد (وەرگێڕ)
١٠٤ لاپەڕە،
١٧* ٢٤ سم
بابەت، ئاینیی، فیکری
ISBN: 978-9922-679-87-7

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتیەکان
هەرێمی کوردستان ژمارە سپاردنی (١٩٢٥) ی ساڵی ٢٠٠٨ پێدراوە.

"بیروبۆچونی ئەم کتێبە، مەرج نیە هەمان بیرو بۆچونی نوسینگەی تەفسیر بێ"

خەتی بەرگ: نەوزاد کۆیی
دیزاین :نوسینگەی تەفسیر

برایەتی دینیی

نوسینی

ئەبو سەعدی ئەسەری

وەرگێڕانی

نجم الدين فرج أحمد

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

انَّ الحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ ونَسْتَعِينُهُ ونَسْتَغْفَرُهُ، ونَعوذُ باللهِ مِنْ شُرورِ أنْفُسِنا ومِنْ سَيِّئاتِ أعْمالِنا، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلِ فَلا هادِيَ لَهُ . وأشْهَدُ أنْ لا الهَ إلا اللهُ وأشْهَدُ أنَّ محمداً عَبدُهُ ورسُولُهُ.

يا أيُّها الذينَ آمَنوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقاتِهِ ولا تَمُوتُنَّ إلاّ وأنتُمْ مُسلِمونَ

يا أيُّها النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ الذي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ واحِدةٍ وخَلَقَ مِنها زَوجَها وبَثَّ مِنهُما رِجالاً كَثيراً ونِساءً واتَّقُوا اللهَ الذي تَساءَلُونَ بِهِ والارْحَامَ إنَّ اللهَ كانَ عليكُمْ رَقيباً

يا أيُّها الذينَ آمنوا اتقوا اللهَ وقُولوا قَولاً سَديداً، يُصْلِحْ لَكُمْ أعمالَكُمْ ويَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللهَ ورسولَهُ فَقَدْ فازَ فوزاً عَظيماً

أمَّا بعدُ: فإنَّ أصْدَقَ الحَديثِ كِتابُ اللهِ، وخَيرَ الهَدِي هَدْيُ محمدٍ ﷺ وشَرَّ الامُورِ مُحْدَثاتُها، وكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ، وكُلَّ ضَلالَةٍ في النَّارِ

پێشکەشــە:

بەو موسوڵمانانەی،کە بە هەستی برایەتی دینیی،

ڕیزی موسوڵمانان دەکەنە دیواری خشتی خشت.

نجم الدين فرج أحمد

پێشەکی

الحمد لله رب العالمين، وأفضل الصلوات والتبريكات على سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه أجمعين.

پەیوەندی برایەتی دینیی، هەستێکی ناسکی لوتفی خواییە، ئەو پەیوەستیەیە، کە دڵەکان بە یەکەوە ڕیزبەند دەکات، ئەو نورەیە، کە بە ساف و ڕونی ڕۆحە پاکەکاندا گوزەر دەکات و پێکیانەوە دەبەستێتەوە...

با لەبەر ڕۆشنایی دەقە پیرۆزەکانی وەحی خوادا کۆڕێك بۆ برایەتی دینیمان بگرین، تا قەدری ئەو یەکبون و ئاوێتەییە بزانین، کە لەبەر خاتری خوا دەکرێت، تا ماف و ئەرکەکانی برایەتی دینیی بۆ هەمووو لایەك ڕون ببێتەوە، تا بزانین چۆن ڕەفتار لەگەڵ هاودینانی خۆماندا بکەین...

بەشی یەکەم

(١)

چەمکی برایەتی دینیی

١ـ برایەتی دینیی لە بەردەوامی خۆشەویستی خوای گەورەوەیە:

پەیوەندی برایەتی دینیی بە ئایەتی قورئانی پیرۆزەوە چەسپاوە، چونکە خوای گەورە دەرهەقی فەرموویەتی: ﴿ إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ إِخۡوَةٌ ﴾ الحجرات/ ١٠ .

واتە: (موسوڵمانان جگە لە برای یەکتری هیچی یەکتری نین...) .

کەوابوو: پێش هەمووو شتێك، دەبێ ئەمە لە قەناعەتی دڵ و هەست و هۆشی بیرو ژیرییدا بچەسپێت، کە برایەتی دینیی گرێبەندێکە خوای پەروەردگار بۆ بەیەکەوەبەستنی موسوڵمانان فەرمانی پێکردووە.

بۆیە هەر دەبێ لەبەر خاتری ئەو و لە پێناوی ئەویشدا بێت، چونکە بەردەوامبونی خۆشەویستی خوای گەورەو یەکخواپەرستنە، لەبەر ئەوەی خۆشویستن و سەرخستنی موسوڵمان لە خۆشویستن و سەرخستنی دینیی خواوەیە.

ئەو کەسەی خوای گەورەی خۆشدەوێت، حەتمەن هەموو ئەوانەشی خۆش دەوێت و، کە خوایان خۆش دەوێت ئەوانەی، کە خوای گەورە خۆشی دەوێن، ئاخر لەم ڕوانگەوەیە، کە هەمووو پێغەمبەران و شەهیدان و پیاوچاکانیشی خۆش دەوێن...

خوای گەورە دەفەرمووێ: ﴿ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتُ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ ﴾ التوبه/٧١ .

واتە: (موسوڵمانان پیاوو ژنیان هەندێکیان سەرپەرشتیارانی ئەوانی تریانن...)

هەر ئاوا بە شێوەیەکی گشتی: (هەندێکیان سەرپەرشتیارانی ئـەوانی تریـانن) بۆ ئەوەی دەروازەیەکی پڕ خێرو فەڕ لەبەر دەم هەمووو موسـوڵمانێکدا بەرامبـەر هەمووو موسڵمانانی تر لە هەمووو سەر زەمیندا بکاتەوە... چ هەستێکی بەرزە، کە هەست کەین موسوڵمانان لەهەر وڵاتێکی ئەم سەر زەمینە بن، لەهـەر گـەل و میللەتێك بن، بە هەر زمانێك بدوێن!

مادام ئەهلی ئەم دینەن و بەم تەوحیدی خواناسییەوە پابەندن, کە خوای گەورە بۆی ڕون کردوینەتەوە، هەموویان برامانن! ئەو ماف و ئەرکـەی ئێمـە هەمانـەو لەسەرمانە بۆ ئەوانیشە... ئەوانیش هەیانەو لەسەرنی!!

برایەتی دینیی بەربەستی دنیایی نایاتە ڕێ، هەر وەکو، کە کۆسپی چیاو چـۆڵ کارتێکردنی لەسەر نییە ! ئەم وەسفە خواییە ئاماژەیەکی تیرو توانجی لەخۆ گرتووە بەرامبەر بەو کەسانەی، کە تەفرەقە دەخەنە ناو موسوڵمانان و ڕیزی خواناسان بـە پوازی ئینتیمای تیرەو هۆزو ناوچەو زمان و دەمارگیریی ئەوانە دەقڵیشێنن...

سەرەنجام ئوممەتەکە دابڕ دابڕ دەکەن و، هەر بڕەش بە لایەکدا پەرتەوازە دەکـەن و دیواری دەرونی دەخەنە نێوان هەر بڕێکیان، کە دابـڕ کـەوتووەو لاڕێ کـەوتوە!! هەستی ئەم شاعیرە چەند بەرزە کە وتوویێتی:

يا أخِي المسلمُ في كلِّ مكانٍ وبَلَدٍ   أنتَ منِّي وأنا مِنْكَ كَروحٍ في جَسَدٍ

برام لە هەرجێی زەمێنی کە مادام برای دینیـــن

من لە تۆم و تۆ لە من ڕۆحی جەستەیە پێك دێنین

٢ـ برایەتی دینیی مایەی ئاوەدانکردنەوەی سەر زەمین و ڕزگاریخوازیی مرۆڤە:

ئەوی برایەتی دینیی لە پەیوەندیەکانی تر جویٚ دەکاتەوە ئەوەیە: کە برایەتی دینیی دیداری یەکخواناسان و یەکگرتنیانە بۆ کاری مەزنی بنیاتنانی ژیان، بۆ ئەرکە مەزنەکەی پێغەمبەران (سەلامی خوایان لیٚ بێت) وکەڵەپیاوانی مێژوو!

ئەم برایەتیەیە، کە موسوڵمان دلێرانە گۆش دەکات، تا ڕووەڕووی تاغوتانی بێتەوەو سەر زەمین بە خێرخوازی ئاوەدان کاتەوە، تا بە دادی خوا ویستی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتیەکەی ئاسودە کاتەوە...

کەوابوو: ئەمە هەر بەستنی پەیوەندی برایەتی نییە ، ئەمە بەگەڕ خستنی وزەی هەمووانە بۆ هێنانەدی ئامانجێك، کە موسوڵمان بە تەنها پێی نایاتە دی، هێنانەدی ئامانجی گەورەش پێویستی بە ڕەنج و وزەی هەموو براکان پێکەوە هەیە...

ئەمەش برایەتی پێڕەوو پڕۆگرامی کۆمەڵکارییە، کە غەیری ئێمە پێی دەڵێت: هاوڕێیەتی ڕێکخستنی سیاسی...

برایەتی دینیی، کۆمەڵکاریی ئیسلامیانەیە، کە لادان و ڕادانی تاغوتانی پیٚ دێتە دی و دەوڵەتی ئیسلامی پیٚ دادەمەزرێتەوە، کە هەم برایەتیەکە، هەم سایەی دەوڵەتە ئیسلامیەکە دەبنە ئامێری بڵاوکردنەوەی دادی خوا ویستی بەسەر کۆمەڵگەکەدا... ئەمەش برایەتیەکە، کە غەیری ئێمە پێی دەڵێت: هاوڕێی خەباتی چەکداریی...

پێغەمبەری پێشەوا ﷺ پێش هەموو شتێك لە مەدینە ئەم برایەتیەی لە نێوان

کۆچەرانی مەککە و پشتیوانانی مەدینەدا دروست کرد، چونکە دەیزانـی ئەمەیـە یەکەمین بەردی بناغەی کۆمەڵگەو دەوڵـەتێکی شارسـتانێتی شـیاو، کـە توانـای چەسپاندنی شەرعی لە ناو خۆداو توانای هەڵگرتنی بانگەوازی خوایی بۆ گەلانی تر هەبێت، سەر زەمینیش ئاوا ئاوەدان دەکرێتەوە...

٣ـ برایەتی دینیی یەک جەستەییەو هیچ دەمارگیرییەک کاری تێناکات:

برایەتی دینیی برایەتیەکی ئایدۆلۆژییە، لە زەمینەیەکی بیروباوەڕەوە دەرچووە، چونکە موسوڵمانان خوایان یەکە، پێغەمبەریان یەکە، پەیامیان یەکـە، قیبلـەیان یەکە، بەرنامەیان یەکە...

موسوڵمانان وەکو یەك جەستەن، کە یەك ڕۆحی تێدایەو یەك ژیریی ئاڕاسـتەی دەکات، ڕویان لە یەك ئاسۆیە، چونکە ئامانجیان یەکە، بڕوانە چـۆن پێغەمبـەرﷺ دەفەرمووێ: ((مَثَلُ المؤمنينَ في تَوادِّهِم وتراحُمِهم وتعاطُفِهم مَثَلُ الجَسَدِ اذا اشْتَكَى مِنْهُ عضوٌ تَداعَى لَهُ سـائِرُ الجَسَدِ بِالسَّهَرِ والْحُمَّـى)) بوخـاري/٥٥٥٢ و ٥٦٦٥، موسـليم / ٤٦٨٥ و ئەحمەد / ١٧٦٤٨ .

واتە: (نمونەی موسوڵمانان لە ناو خۆیاندا لە خۆشویستن و بـەزەیی و سـۆزیاندا دەرهەق یەکتر، وەکو جەستەیەکن، ئەگەر ئەندامێکی ئازاری گەیشتێ، سـەرتاپای جەستە تا دای دەگرێت و شەونخونی دەکێشێت...).

ئەمەش برایەتیەکە لە پـێش برایـەتی دایکیەوەیـە، لـە پـێش برایـەتی شـیرو نەسەبی تیرەو هۆزەوەیە، لـە پـێش ئینتیمـای گـەل و نیشـتیمانەوەیە، لـە پـێش هەمووو جۆرە ئینتیمایەکی ترەوەیە، لە هەموویان لـە پێشـترە، لـە هـەموویان بەڕێزترە، ئەم لە وەحی خواوە هاتووە، ئەوانی تر ئەگەر بە هـەر شـێوەیەك لەگـەڵ برایەتی دینیدا یەك نەگرنەوە، دەبێت لەبەر خاتری پەیوەندی برایەتیە دینییـە کـە وەلانرێن... نابێ لەسەر حسابی ئەم بێنە پێش...

(٢)

برایەتی دینیی

فەزڵی خوایەو لەبەر خاتری ئەوە

دەقێکی زۆری قورئان و حەدیس لەسەر گـەورەیی و فـەزڵی برایـەتی دینیـی و خۆشویستنی یەکتریی هەیە، کە دەبێ لەبەر خاتری خوا بێت بۆ پشتگرتنی یەکترو، سەرخستنی یەکتری لەبەر خاتری خوا بێت، خاوەن ئـەو هەسـت و هەڵوێسـتە زۆر مەتحی کراوەو پاداشتی زۆری دنیایی و قیامەتی بۆ دیاری کراوە، لەوانە:

١ـ برایەتی دینیی، فەزڵ و نیعمەتی خوای گەورەیە:

خوای گەورە دەفـەرمووێ: ﴿وَٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ إِذۡ كُنتُمۡ أَعۡدَآءٗ فَأَلَّفَ بَيۡنَ قُلُوبِكُمۡ فَأَصۡبَحۡتُم بِنِعۡمَتِهِۦٓ إِخۡوَٰنٗا وَكُنتُمۡ عَلَىٰ شَفَا حُفۡرَةٖ مِّنَ ٱلنَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنۡهَاۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمۡ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ﴾ ال عمران/ ١٠٣.

واتە: (ئەو نیعمەتـەی خـوای گـەورەتان لـە یـاد بێـت، کـە وا بەسـەرتانەوە، بیـــرتانە کە دوژمنی یەکتریی بون، خوای گەورە دڵەکانتانی پێکەوە ڕام هێنـان و بەو نیعمەتـــــەی خوا (کە ئیسلامە) بون بە برای یەکتریی؟!

ئەوەشتان لە یاد بێت، کە ئەو کاتـــەی خـوای گـەورە ڕزگـاری کـردن، لـە ڕۆخی کەندەڵانێکی ئاگر بون، ئەو قوتـاری کـــردن لێـی، خـوای گـەورە ئـەئاوا

نیشانەکانی خۆیتان نیشان دەداتەوە، تا ڕێنماییە خوایــیەکە وەرگرن و هیدایــەت درێن...).

کەوابوو: پێش هەمووو شتێك برا عەزیزەکەم، ئەوەت لە یاد بێت، کە برایــەتی دینیی نیعمەتی خوای گەورەیەو فەزڵی ئەویشە، کە کردوێتیــە پەیوەنــدی پتــەوی نێوانمان و بە هۆی ئەو هەستە بــەرزەوە، کــردوینی بــە بــرای لایــەنگرو پشــتیوانی یەکتریی...

ئەم نیعمەتە کاریگەرو گرنگەش، کە تــەنها لــە خــوای گەورەوەیــە، خــوا بــە هەمووو کەسێکی نابەخشێت، تەنها بەو کەسانەی ڕەوا دەبینیت، کە موســوڵمانی پــاك و چــاك و سەڕاســتن، خــوای گــەورە بــەم هەســتە بــەرزە لــە موســوڵمانانەدا دەیڕوێنێت، قین و بوغزی دڵ و دەرونیان دەسڕێتەوە، کە لە هەواو هەوەس و حەزی مونحەریفیانەوە، یا لە هەستی جاهیلییەتی ئینتیمای تیرەو هــۆزو ناوچــەگەرێتی و نەتەوایەتیانەوە هاتووە.

هەر بە لوتفی خۆی ئاڕاستەی تەقواو جوامێرییان دەکات، تــا بەســەر نەفســی خۆیاندا زاڵ بن و برایەتیەکەیان پێ گرنگ دەبێت و لەسەر بنەمای ئەوەوە، ڕەفتار لەگەڵ یەکتریدا دەکەن، تــا وایــان لێــدێت دەبنــە یــەك ڕۆحــی ســەدان و هــەزاران جەستە، یەك هەستی کۆمەڵکاریی سەدان و هەزاران تاك، یەك بیروباوەڕی هەزاران و ملیۆنەها خاوەن ئینتیمای عەقیدەیی!!

٢ـ برایەتی دینیی، ڕێی خۆشەویستی خوای گەورەیە:

وەدەست هێنانی خۆشەویستی خوای گەورە، ئامــانجی ســەرەکی خواناســەکانە، دەقــە قورئــانی و فــەرموودەکان ئــەوە ڕوندەکەنــەوە، کــە خۆشەویســتی نێــوان

موسوڵمانان هۆکارێکی سەرەکیە بۆ خۆشویستنی خوای گەورە، چونکە ئەوان لەبەر خاتری جەنابی خوای پەروەردگاری خاوەنیان، یەکتریان ئاوا خۆشویستوەو بۆ وەدەست هێنانی ڕەزامەندی ئەو، وا هاوکاری یەکتربون...

هەتا ئەمان هاتوچۆو هاریکاریی و یارمەتیدان و بەخەمەوە هاتنی یەکترییان لە نێواندا زیاتر بێت، زیاتر شایانی خۆشەویستی خوایی دەبن و زیاتر لە جەنابیان نزیك دەبنەوە... سەرنجدە:

*پێغەمبەری پێشەواﷺ گێڕایەتیەوە ((أَنَّ رَجُلًا زَارَ أَخًا لَهُ فِي قَرْيَةٍ أُخْرَى فَأَرْصَدَ اللَّهُ لَهُ عَلَى مَدْرَجَتِهِ مَلَكًا فَلَمَّا أَتَى عَلَيْهِ قَالَ أَيْنَ تُرِيدُ قَالَ أُرِيدُ أَخًا لِي فِي هَذِهِ الْقَرْيَةِ قَالَ هَلْ لَكَ عَلَيْهِ مِنْ نِعْمَةٍ تَرُبُّهَا قَالَ لَا غَيْرَ أَنِّي أَحْبَبْتُهُ فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ فَإِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكَ بِأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَبَّكَ كَمَا أَحْبَبْتَهُ فِيهِ))موسلیم / ٤٦٥٦.

واتە: (کابرایەك بۆ دیدەنی دەچووە لای برایەکی لە ناوچەیەکی تر، خوای گەورە فریشتەیەکی بۆ ناردە سەر ڕێی، کە بە یەکتری گەیشتن، فریشتەکە پرسی: بۆ کوێ دەچیت؟

وتی: دەمەوێ دیدەنی برایەکم بکەم لەو ناوچەیە، فریشتەکە فەرمووی: هیچ مافێکت لەسەریەتی (وەکو قەرزو شتی وا)؟

وتی: نەخێر، بەڵام هەر لەبەر خاتری خوای گەورە خۆشم ویستووە... فریشتەکە پێی فەرمووو: دەی سا من فریشتەی خوای گەورەم و بۆ لای تۆی ناردوم، تا پێت ڕابگەیێنم، کە خوای گەورە پێت دەفەرمووێ، کە تۆی خۆش دەوێت مادام تۆ لەبەر خاتری ئەو، ئەو برایەت خۆشویستووە...)

* ئەبو ئیدریسی خەولانیﷺ، کە یاوەرێکی ئازیزی پێغەمبەر بوو صلی الله علیه وسلم گوتی: چومە مزگەوتی دیمەشق لە شام، بینیم گەنجێکی جوان دانیشتووەو خەڵکی وەکو ئاڵقە دەوریان داوە، لە هەر مەسەلەیەکدا ناکۆك دەبن، ڕوو لەو دەکەن و ڕای ئەو پەسەند دەکەن! پرسیم ئەوە کێیە؟!

وتیان: ئەوە مەعازی کوڕی جەبەلە... بۆ سبەی چوومەوە ئەوێ، دیتم نوێژ دەکات، لەسەری وەستام تا تەواو بوو، ڕوبەڕوی هاتم و سڵاوم لێ کرد و پێم وت: ((وَاللَّهِ إِنِّي لَأُحِبُّكَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ أَاللَّهِ فَقُلْتُ أَاللَّهِ فَقَالَ أَاللَّهِ فَقُلْتُ أَاللَّهِ فَأَخَذَ بِحُبْوَةِ رِدَائِي فَجَبَذَنِي إِلَيْهِ وَقَالَ أَبْشِرْ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَجَبَتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَحَابِّينَ فِيَّ وَالْمُتَجَالِسِينَ فِيَّ وَالْمُتَزَاوِرِينَ فِيَّ وَالْمُتَبَاذِلِينَ فِيَّ)) ئيمامي ئەحمەد/سەحیحة (٢٠٩٩٥)ة.

واتە: بەخوا قەسەم، من تۆم لەبەر خاتری خوای پەروەردگار خۆش دەوێت، گوتی: توخوا وایە؟! وتم: ئەرێ بە خوا وایە، گوتی: توخوا وایە؟

وتم: ئەرێ بەخوا وایە، ئینجا یەخەی کراسەکەمی گرت و گوتی مژدە بێت، من بۆ خۆم گوێم لە پێغەمبەر بووە صلی الله علیه وسلم کە فەرموویەتی: (خوای گەورە فەرموویەتی: خۆشەویستی من بۆ ئەو کەسانە فەرز دەبێت، کە لەبەر خاتری من یەکتریان خۆش دەوێت، لەبەر خاتری من لەگەڵ یەك کۆدەبنەوەو دادەنیشن، لەبەر خاتری من زیارەتی یەکتری دەکەن و، لەبەر خاتری منیش بەیەکتر دەبەخشن)...

٣ـ برایانی دینیی لەژێر سایەی خواداں:

* ئەبو هورەیرە (خوا لێی ڕازی بێت) گێڕایەوە، کە پێغەمبەری خۆشەویست صلی الله علیه وسلم فەرمووی: ((إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَيْنَ الْمُتَحَابُّونَ بِجَلَالِي الْيَوْمَ؟ أُظِلُّهُمْ فِي ظِلِّي يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلِّي)) موسلیم/ ٤٦٥٥.

واتە: خوای پەروەردگار لە ڕۆژی دواییدا دەفەرمووێ: کوان ئەوانەی لەبەر خاتری گەورەیی من یەکتریان خۆش دەویست؟! ئەمڕۆ کە هیچ سایەیەك نییە ، جگە لە سایەی من، دەیانخەمە ژێر سایەی خۆمەوە...

* هەر ئەبو هورەیرە (خوا لێی ڕازی بێت)گێڕایەوە، کە پێغەمبەری نازدار صلی الله علیه وسلم فەرمووی: ((قَالَ سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ- وذكر منهم - وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ)) بوخاري/٦٣٥.

خوای گەورە لە ڕۆژی دواییدا حەوت کۆمەڵە خەڵکی هەن، کە دەیانخاتە ژێر سێبەری خۆی ـ لەو ڕۆژەدا، کە هیچ سایەیەك نییە ، جگە لە سایەی خوای گەورە خۆی... لەوانە:(دوو کەسن، کە لەبەر خاتری خوای گەورە یەکترییان خۆشو ویستووە، لەبەر خاتری ئەو بەیەکتریی دەگەن و لەبەر خاتری ئەویش لێك دادەبڕێن)...

سەیری ئەم دڵنیاییە خواییە بکە؟!

لە چ ڕۆژێکیشدایە؟!

لەو ڕۆژەدا، کە خۆر بە بڕی یەك میل لە خەڵکی دوورەو خەڵکی لە چاوەڕوانیدان و، ناشزانن کەی دەبڕێن بۆ لێپرسینەوەیان!! لەو ڕۆژە پڕ ترس و

بیمەی هەمووو خەڵکی هاوار دەکەن: نەفسی نەفسی... ئەمان لە شنەی رۆح و ئاسودەیی دەرون و حەوانەوەی جەستەییدان!! ئای کە پلەیەکی بە بەهایە. خوای خۆشەویستمان بە لوتفی خۆی پێمان ببەخشێت.

٤ـ پلەو مەنزیلەی برایانی دینیی ، ئاواتی پێغەمبەرانە:

پێغەمبەری خواناسمان صلی الله علیه وسلم دەفەرمووێ: ((إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ لَأُنَاسًا مَا هُمْ بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَغْبِطُهُمْ الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِمَكَانِهِمْ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ تُخْبِرُنَا مَنْ هُمْ قَالَ هُمْ قَوْمٌ تَحَابُّوا بِرُوحِ اللَّهِ عَلَى غَيْرِ أَرْحَامٍ بَيْنَهُمْ وَلَا أَمْوَالٍ يَتَعَاطَوْنَهَا فَوَاللَّهِ إِنَّ وُجُوهَهُمْ لَنُورٌ وَإِنَّهُمْ عَلَى نُورٍ لَا يَخَافُونَ إِذَا خَافَ النَّاسُ وَلَا يَحْزَنُونَ إِذَا حَزِنَ النَّاسُ وَقَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ)) ئەبو داود (٣٠٦٠) .

واتە: لە ڕۆژی دواییدا کەسانێك لە بەندەکانی خوای گەورە هەن، کە نە پێغەمبەرو نە نێرراوانی خوان، نە لە شاهیدو شەهیدانیشن، کەچی پێغەمبەران و شاهیدو شەهیدان سەرسام دەمێنن لەو پلەو پایەی، کە لە لایەن خوای پەروەردگارەوە پێیان دراوە.

یاوەران فەرموویان: ئەی پێغەمبەری خوا! بۆمان باس دەفەرموویت، کە کێن؟!

فەرمووی: ئەوانە کەسانێکن کە لەبەر خاتری خوای گەورە یەکترییان خۆش ویستووە، بێ ئەوەی خزمایەتیەك لە نێوانیاندا هەبێت، یان پارەو سامانێك لە

بەینیاندا بێت، یەکیان لەبەر خاتری خوا گرتووە، سوێندم بـە خـوا ئەوانـە ڕویـان گەش و نورانییە و لەسـەر نـور دانیشـتون، کاتێـك خـەڵکی تـرس و بیمـی لـێ دەنیشێت ئەمان لە ئەماندان، کە خەڵکی خەفەتبار دەبن، ئەمان ئاسـودە دەبـن!! ئینجا ئەو ئایەتەی قورئانی خوێندەوە، کە دەفەرمووێ: دۆستانی خوا، نە ترسـیان لێ دەنیشێت و، نە خەمیش دایان دەگرێت...

بێگومان ئەمە مانای ئەوە نییە ، کە پلەو مەنزیلەی ئەم بەڕێزانە سەرو پلـەی پێغەمبەران و شاهیدان و شەهیدان کەوتووە، بەڵکو ئەمان لەوە سەرسام دەبن، کە بە چی وا گەیشتونەتە ئەو پلە بەرزە؟!

٥ ـ برایەتی دینیی مایەی چێشتنی شیرینی باوەڕە:

* پێغەمبەری خۆشەویست صلى الله عليه وسلم دەفەرمووێ: (مَنْ أَعْطَـى لِلَّـهِ وَمَنَعَ لِلَّهِ وَأَحَبَّ لِلَّهِ وَأَبْغَضَ لِلَّهِ وَأَنْكَحَ لِلَّهِ فَقَدْ اسْتَكْمَلَ إِيمَانَهُ) ترمزي / ٢٤٤٥ .

واتە: هەر کەسێك لەبەر خاتری خوا ببەخشێت و لەبەر خاتری خـوا بگرێتـەوە، لەبەر خاتری خوا خۆشی بوێت و لەبەر خاتری خوا ببوغزێنێت، لەبەر خاتری خواش هاوسەرێتی بگرێت، ئەوە باوەڕی خۆی تەواو کردووە...

* هەروەها دەفەرمووێ: ((ثَلَاثٌ مَـنْ كُـنَّ فِيـهِ وَجَـدَ حَلَـاوَةَ الْإِيمَـانِ أَنْ يَكُـونَ اللَّـهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّـا لِلَّـهِ وَأَنْ يَكْـرَهَ أَنْ يَعُـودَ فِـي الْكُفْرِ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ)) متفق علية (بوخاري١٥ و موسليم٦٠) .

واتە: سێ سیفەت هەن لە هەر کەسێکدا هەبن باوەڕی خۆیان پێ تەواو دەکات:

ـ خواو پێغەمبەری خوای لە هەمووو کەس زیاتر خۆش بوێت .

ـ هەر کەسێکی خۆشو ویست لەبەر خاتری خوای گەورە خۆشی بوێت .

ـ ئەوەندە گەڕانەوەی بۆ ناو کوفرو کافران ببوغزێنێت، هەر وەکو ئـەوەی، کـە فڕێ دانە ناو ئاگری دەبوغزێنێت...

* هەروەها دەفەرمووێ :(لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ) متفق علية (بوخاري١٢ و موسليم ٦٤) .

واتە: هیچتان باوەڕی دانامەزرێت، تا ئەو شتەی بۆ خۆی پێ خۆشە بۆ براکەشی پێخۆش نەبێت...

ورد سەرنج لەم ڕەفتارەو ڕەوشتانە بدە، کە بە ڕەسەنێتی پیرۆزیی دینیی لە ناخی تاك و کۆی کۆمەڵگەیەك دەچەسپێت و هێندە مومارەسە دەکرێت، تا دەبێتە بەهاو نەریتی کۆمەڵایەتی، ئینجا بزانە چ ئاسەوارێکی ئیجابی جێ دەهێڵێت!؟

بزانە! ئەگەر لە گوندێکدا دانیشتوانەکەی لەسەر ئەم مافانەی یەکتریی و برایەتیە دینییە پەروەردە بون و، ئاوا لەبەر ڕۆشنایی ئەم ئاڕاستانەدا هەڵسوکەوتیان لەگەڵ یەکتر کرد، چەند تێکەڵ و خەمخۆری یەك دەبن...

گوندەکە بکە بە شارۆچکەیەك، بزانە چ کاریگەرییەکی ئیجابی لەناو خەڵکیدا دروست دەبێت... پیاوخراپانی هەرچەند زیاد بن، ناتوانن ئەم دیدو رەفتارو بەها پیرۆزانە لاواز بکەن.

بە پێچەوانەشەوە ئەوان ڕویان نایەت خۆ وا دەرخەن، کە دەتوانن و لە ڕویان دێت سەرپێچی لێ بکەن، چونکە هەر هیچ نەبێت پێیان عەیبەو شورەیی دەبێت... ئینجا خەمی سومعەی خۆیان دەبێت و پاشان، ئەگەر یاساش نەبێت!لە کاردانەوەو بەرهەڵستی خەڵکەکە دەترسن، چ جای ئەوەی بەسەر هەمووو ئەمانەوە یاسایەکیش هەبێت، کە جیاوازی نێوان کەس ناکات...

بەشی دووەم:

ماف و ئەرکی برایەتی دینیی

برایەتی دینیی هەر ئەوەندە نییە ، کـە هەسـتێکی فیکریـی و هەڵوێسـتێکی دەرونی بێت، بەڵکو بە دڵنیاییەوە پێش هەمووو شـتێك ئـەرکێکی ئیماندارانـەی سەر شانی موسوڵمانە، کۆمەڵێك کارو هەڵوێستە، کە حەتمەن دەبێت ئەنجام بدرێت و لە واقیعدا دەرکەوێت، تا شاهێدی لەسەر هەبونی ئەو هەستی برایەتیە بـدات و بیسەلمێنێت...

وا هەندێك لـەو مـاف و ئەرکانـە ڕون دەکەینـەوە، کـە موسـوڵمانان بەسـەر یەکیانەوە هەیە، کە هەموویان لە ئاڕاستەی قورئانی پیرۆزو حەدیسی سـەحیحەوە هاتوون، هەندێکیان دەگەنە ئاستی فـەرزێتی و هەنـدێکی تریشـیان لـە ئاسـتی یەکەمی بەڵگەنە ویستی برایەتیەکەن...

جا ئەوی خواناس و خواویستەو بە خەم قیامەتی خۆیەوەیەتی، بـا ئاوڕێـك لـە گیان و عەستی برایەتی خۆی بداتەوەو بزانێت، ئایـا لەگـەڵ ئـەم دەقـە پیرۆزانـەو سیرەو ڕەوشی موسوڵمانی سەرڕاستدا یەك دەگرێتەوە...

١ـ دۆستایەتیکردن لەسەر بنچینەی خۆشەویستیی خوا:

تەرکیزی دەقە پیرۆزەکان لەسەر ئەوەیە، کە موسوڵمان دەبێت دۆستایەتی خۆی لەگەڵ خەڵکانی تردا لەسـەر بناغـەی خۆشەویسـتی خـوای گـەورە دابڕێـژێت، تـا بتوانێت گیـانی برایـەتی دامـەزرێنێت و گەشـە بـە هەسـتی برایەتیەکـەی خـۆی

بدات... کۆمەڵێك دەقمان پێشتر هێنایەوە، کە باشترە بچیتەوە سەریان، تا یـادت بێنەوە...

خۆشەویستی موسوڵمان، مـاف و ئەرکێکـە و خـوای گـەورە فـەرزی کـردوەو یەکێکە لەو هۆکارانەی دەگەێنێتە بەهەشت... پێغەمبـەرﷺ دەفـەرمووێ: ((لَـا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا)) موسلیم/ ٨١ .

واتە: ناچنە بەهەشتەوە تا باوەڕ نـەهێنن، باوەڕیشـتان نابێـت، تـا یـەکتریتان خۆشنەوێت... ئیبنو هیشام لە کتێبی (سیرة)کەی خۆیدا دەگێڕێتـەوە، کـە ئیبنـو ئیسحاق گێڕایەوە: کە پێغەمبەرﷺ جارێکیان وتاری دەدا فەرمووی: ((أحِبُّوا مَـا أَحَبَ اللّهُ، أحِبُّوا اللّهَ مِنْ كُلِّ قُلُوبِكُمْ، ولا تَمِلُّوا كَلَامَ اللهِ وذِكْرَهُ، ولا تَقْسُ عَنْهُ قُلُوبُكُم... وتَحَابُّوا بِروحِ اللهِ بينَكُم)) (سيرة أبن هشام (٣٠/٣) .

واتە: ئەوەتان خۆش بوێت، کە خوای گەورە خۆشی دەوێت، خواتـان لـە نـاخی دڵتانەوە خۆش بوێت لە قورئان خوێندنیشدا بێزار و بیٚ تاقەت نەبن لێـی، دڵتـان بەرامبەری ڕەق نەبێت... بـەگیانی خواویسـتیەوە لەبـەر خـاتری خـوا یـەکتریتان خۆشبوێت...

ئەم حەدیسە پیرۆزو دەقی ناوبژێن لەسەر فەرزێتی خۆشویستنی موسوڵمانان لە ناو خۆیاندا لەبەر خاتری خوای گەورە... دەقی حەدیسەکە فەرمانە، فەرمانیش لە زمانی عارەبیدا وەکو زمانەوانەکان و ئوسوڵیە.

شەرعناسەکان دەفەرموون: فەرمان بۆ فەرز بوونە، مەگەر وشەیەکی هـاوڕێی لەگەڵدا بیٚ ماناکەی تایبەت بکات بە سەرپشك کردنەوە، یان بیکات بە هانـدانی سەربەستانە...

پێغەمبەری نازدار بە یاوەرانی دەفەرمووو، کە هـەر کەسـێك کەسـێکی تـری

خۆشویست، یا هەواڵی بداتیێ، کە خۆشی دەوێت... وەك ئەوەی کـە ئەنـەس خـوا لێی رازی بێت دەگێڕێتەوە دەفەرمووێ: ((مَرَّ رَجُلٌ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ جَالِسٌ فَقَالَ الرَّجُلُ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَأُحِبُّ هَذَا فِي اللَّهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبَرْتَهُ بِذَلِكَ قَالَ لَا قَالَ قُمْ فَأَخْبِرْهُ تَثْبُت الْمَوَدَّةُ بَيْنَكُمَا فَقَامَ إِلَيْهِ فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ أَنِّي أُحِبُّكَ فِي اللَّهِ أَوْ قَـالَ أُحِبُّـكَ لِلَّـهِ فَقَـالَ الرَّجُـلُ أَحَبَّـكَ الَّذِي أَحْبَبْتَنِي فِيهِ)) رواه أبو داود (٤٤٦٠) وأحمد (١٣٠٤٥٦) بسند صحيح .

واتە: (پیاوێك بە لای پێغەمبەرداﷺ تێپـەڕی، کـە کابرایـەکی لـە خزمەتـدا دانیشتبوو.

کابرا وتی: ئەی پێغەمبەری خوا! من ئەو پیاوەم لەبەر خاتری خوا خۆشدەوێت، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: پێت وتووە، کە خۆشتدەوێت؟

کابرا وتی: نا،

پێغەمبەر صلی الله علیە وسلم فەرمووی: هەستە بڕۆ هەواڵی بدەرێ.

ئەویش چوو بە پیاوەکەی وت من لەبەر خاتری خوای گەورە تۆم خۆش دەوێت، ئەویش پێی وتەوە: دەی سا ئەو خوایە تۆی خۆش بوێتەوە، کە تۆ لەبەر خاتری ئەو منت خۆشویستووە...

دیسان پێغەمبەر بەردەوام ئامۆژگاری یاوەرانی دەکرد، کـە بـە سـۆراخی ئـەو یەکتر خۆشویستنەوە بن و بەردەوام چاودێریی بکەن و بە هەر شێوەیەك، کە بۆیـان دەلوێت گەشەی پێ بدەن و زیاتری کەن.

بۆ نموونە: بە دیاری بۆ بردن و خەلات گۆڕینەوە، بێ ئەوەی لەسـەر خۆشـیانی قـورس کـەن، وەك دەفـەرمووێ: ((تَصَـافَحُوا يَـذْهَبْ الْغِـلُّ وَتَهَـادَوْا تَحَـابُّوا وَتَـذْهَبَ الشَّحْنَاءُ)) رواه مالك (١٤١٣) وهو حسن...

واتە: تەوقە بکەن لەگەڵ یەکتریی، کینەتان لادەبات، دیاریش بدەنـە یـەکترتان خۆش دەوێ، تا بوغزی نێوانتان ڕادات...

هەروەها ئامۆژگاری ئەوەی دەکردن، کە بەردەوام سەلام لە یەکتری بکـەن، تـا خۆشەویستیەکەی نێوانیان پەرە بستێنێت، وەك دەیفـەرمووو: (لَـا تَـدْخُلُونَ الْجَنَّـةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَـابَبْتُمْ أَفْشُـوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ) رواه احمد ومسلم وابو داود والترمذي وابن ماجه .

واتە: ناچنە بەهەشتەوە، تا باوەڕ نەهێنن، باوەڕیشـتان نابێـت، تـا یـەکتریتان خۆش نەوێت، ئایا ئەو ڕێیەتان نیشان دەم، کە ئەگەر گرتانە بەر یەکتریتان خـۆش بوێت؟! تەشەنە بە سلاو لێك کردن بکەن لە ناو خۆتاندا...

کە سەرنج لە سیرەی پێغەمبەری پێشەوامان دەدەیـن، دەیـان جـۆرو شـێوازی دیکەمان بەرچاو دەکەوێت، کە وەك نموونە خستوونییە تە بەرچـاوی موسـوڵمانان، تا بیگرنە بەر، تا گەشە بـە خۆشەویسـتی خواناسـانەی خۆیـان بـدەن... کـە لـە داهاتودا هەندێکی تریشیان لە باسەکاندا دەهێنینەوە (ان شاء الله)...

بەڵام ئەوەی گرنگە هەر لەسەرەتاوە لەبەرچاومان بێت و لێـی بـێ ئاگـا نـەبین ئەوەیە، کە مەسەلەی برایەتی دینیی و یەکتریی خۆشویستن لەبـەر خـاتری خـوای پەروەردگار، تەوەرێکە دینداریی بەدەوردا دەخولێتەوە...

یــەکتر خۆشویســتن لەبــەر خــاتری خــوای گــەورە، بناغــەی کۆمەڵکارییــە ئوممەتیەکــەی موســوڵمانانە... بۆیــە ئــەو کەســانەی، کــە لەبــەر خــاتری خــوای پەروەردگار یەکتریان خۆش دەوێت پێویســتە هەمیشــە لــە یــادی یەکتریــدا بــن و هەمووو هۆکارەکان بگرنە بەر، کە خۆشویستنەکەیان زیاتر دەکات و برایەتیەکەیان پتەوتر دەکات... بۆیە پێویستە هەمیشە وەکو باخەوان چاودێری باخی برایەیەتیان بکەن لە دڕك و داڵی کینەو بوغز بژاری کەن و هەمیشە بە خواویســتی ئــاودێریی بکەن، تا لە واقیعێکی دنیاییدا بەرجەستەی کەن و، خەڵکیش بە نموونەی برایــەتی ئیسلامەتی بیانبینێت...

٢ـ دڵنەوایی و دڵسۆزیی هاوڕێیانەو خۆش مەشرەبی:

ئەمەش لە چەند لایەکەوەیە:

أ ـ خۆ ڕاهێنان لەسەر چاکەی خۆبەخش:

ـ ئەمەش بەوە دەبێت، کە موسوڵمان سۆراغی پێداویستی برا موسوڵمانەکانی تری بکات و زوو هەست بە ئاتاجییان بکات، تا بە هانایانەوە بچێت پێش ئەوەی ئەوان ناچار بن پیێ لە جەرگی خۆیان بنێنن و بە ڕوی سورەوە داوا بکەن...

موسوڵمان پێویستە خۆی لەسەر ئەوە ڕاهێنێت، کە هەر کاتێك شتێکی زیادەی هەبوو بیداتە موسوڵمانانی تری موحتاج... هەر هەموومان دەبێ ئەوە بزانین، کە ئەگەر برا موسوڵمانەکەمان داوای شتێکی لیێ کردین، کە زیادەیەو شکی پیێ بردووە، کە لامان دەستدەکەوێت دەکرێت ببەخشرێت.

بۆیە داوای کردووە ئەمە خۆی لە خۆیدا نیشانەی کەمتەرخەمیمانە، نیشانەی ئەوەیە، کە بە تەنگیەوە نەچوین و هەستمان بە نەبونییە کەی نەکردووەو ئەومان لە ڕوی دەرونییە وە گەیاندۆتە ئەو حاڵەتە قورسەی کە خۆی داوای کات...

خۆ شت داواکردن لە خەڵکی ڕەفتارێکی ئاسان نییە ، ئەوەندە لەسەر دڵ قورسە، کە یاوەرانی پێغەمبەری نازدار صلی الله علیه وسلم دەیانفەرمووو: ئابڕو دەبات!! هەر کەسێکمان گەیشتە ئەم ئاستە پێویستە، زوو بگەڕێتەوە بۆ لای خوای گەورەو تۆبە بکات...

کابرایەك بە ئەبوهورەیرەی وت (خوا لێی ڕازی بێت): دەمەوێ برایەتیت لەگەڵ ساز بکەم و ببمە برادەرت!

وتی: دەزانی مافی برا لەسەر برا چییە؟

کابرا وتی: نازانم فێرم بکە.

ئەبو هورەیرە وتی: ئەوەیە: کە خۆت لە من زیاتر بە خاوەن دینارو درهەمەکەی گیرفانت نەزانیت!!

کابرا وتی: بە خوا هێشتا نەگەیشتومەتە ئەو ئاستە!!

ئیدی ئەبوهورەیرە وتی: دەی مادام وایە لێم گەڕێ.

ئەم وەڵام و هەڵوێستەی ئەبوهورەیرە (خوا لێی ڕازی بێت)ڕەفتارێکی دەرونی خۆی نییە ، نا، ئەمە حەقیقەتێکی بەڵگەنەویستە، کە کۆمەڵێك ئایەت و حەدیسی پێغەمبەری نازدارﷺ جەختی لەسەر دەکەنەوە...

هەمووو ئەوە دەسەلمێنن، کە قەوارەی موسوڵمانان یەکە، هەست و هۆشیان وەکو بیرو باوەڕیان یەکە، ڕەفتارو هەڵوێستیان، کە هەڵهێنجراوی عەقیدەکەیانە، دەبێ وەکو یەك بێت!! ناشێت دیواری دەرونی ببێتە بەربەستی نێوانیان...

ناشێت من من و تۆتۆی ئەنانیێتی بەسەر هۆشیاندا زاڵ بێت!! ئەمەش هەندێك لەو ئاڕاستە شەرعیانە:

* (عن أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ فِي سَفَرٍ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَ رَجُلٌ عَلَى رَاحِلَةٍ لَهُ قَالَ فَجَعَلَ يَصْرِفُ بَصَرَهُ يَمِينًا وَشِمَالًا).

ئەبو سەعیدی خودریرضي الله عنه دەگێڕێتەوە، دەڵێ: لە سەفەرێکدا لە خزمەت

پێغەمبەرداﷺ بوین، کابرایەکی سوار هاتە ناومان و چاوی بە ڕاست و چەپدا گێڕا

(وەك ئەوەی پێویستی بە شتێکی خواردن بێت) فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ پێغەمبەرﷺ فەرمووێ: (مَنْ كَانَ مَعَهُ فَضْلُ ظَهْرٍ فَلْيَعُدْ بِهِ عَلَى مَنْ لَا ظَهْرَ لَهُ وَمَنْ كَانَ لَهُ فَضْلٌ مِنْ زَادٍ فَلْيَعُدْ بِهِ عَلَى مَنْ لَا زَادَ لَهُ قَالَ فَذَكَرَ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ مَا ذَكَرَ حَتَّى رَأَيْنَا أَنَّهُ لَا حَقَّ لِأَحَدٍ مِنَّا فِي فَضْلٍ) موسليم (٣٢٥٣) .

واتە: ئەوی ولاخێکی بەتاڵی پێیە، با بیداتە ئەوی ولاخی پێ نییە سواری بێت (یا با لە دوای خۆیەوە سواری بکات)، ئەوی خواردنی زیادەی پێیە، با بیداتە ئەوی خۆراکی پێ نییە ...

ئەوەندەی جۆری سامان و ماڵ باس فەرمووو، تا گەیشتینە ئەوەی دڵنیا بوین، کە کەس شتێکی وای پێ نییە لێی زیاد نەبێت، تا نەیداتە کەسانی تر...

واتە: هەر یەکەمان حەتمەن شتێکی وامان هەر پێیە، کە کەسێکی تر پێی نییە !!

* عن عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهُ اعْتَلَّ بَعِيرٌ لِصَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَيٍّ وَعِنْدَ زَيْنَبَ فَضْلُ ظَهْرٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِزَيْنَبَ: (أَعْطِيهَا بَعِيرًا فَقَالَتْ أَنَا أُعْطِي تِلْكَ الْيَهُودِيَّةَ فَغَضِبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَهَجَرَهَا ذَا الْحِجَّةِ وَالْمُحَرَّمَ وَبَعْضَ صَفَرٍ) أبو داود (٣٩٨٦) وغيره وهو حسن .

واتە: (عائیشە ـ (خوا لێی ڕازی بێت)ـ دەڵێ: وشترێکی سەفییەی کچی حویەی نەخۆش کەوتبوو، زەینەبیش وشترێکی زیادەی پێبوو (هەردوکیان خێزانی پێغەمبەری نازدارنﷺ) پێغەمبەرﷺ بە زەینەبی فەرمووو: وشترە زیادەکە بدە بە سەفییە!

کەچی زەینەب وتی: بیدەمە ئەو جولەکەیە ؟!(چونکە زەینەب کچی حویەی کوڕی ئەختەب بوو کە جولەکە بوو).

پێغەمبەرﷺ زۆر تووڕە بوو! بۆیە هەمووو مانگەکانی: (زیلحیجەو موحەڕەم و بەشێکیش لە مانگی سەفەر) خۆی لێ دابڕی و نەچووەماڵی...

* عَنْ ابْنِ عُمَرَ قالَ :(.. ثُمَّ لَقَدْ أَتَى عَلَيْنَا زَمَانٌ أو قَالَ حِينٌ وَمَا أَحَدٌ أَحَقُّ بِدِينَارِهِ ودِرْهَمِهِ مِنْ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ ثُمَّ الآنَ الدِّينارُ والدِّرْهَمُ أَحَبَّ إلى أَحَدِنَا مِنْ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلى الله عليه وسلم يقولُ: (كَمْ مِنْ جَارٍ مُتَعَلِّقٌ بِجَارِهِ يَومَ الْقِيامَةِ يَقولُ يَا رَبِّ هَذا أغْلَقَ بَابَهُ دُونِي فَمَنَعَ مَعْرُوفَهُ) بوخاري لە ادب المفرد/ حەسەنە/١٩٩ .

واتە: پاشان زەمانێکی وامان بەسەردا هات، یان کەوتوینە زەمانێکەوە، کە کەس لە برا موسوڵمانەکەی خاوەن مافتر نەبوو لە خاوەنێتی دینارو درهەمەکانیدا، کەچی ئێستاش ئەوەتا کەسانی وامان تێدایە، کە دینارو درهەمەکانی زیاتر خۆشدەون وەك لە برا موسوڵمانەکەی...

خۆم لە پێغەمبەرمﷺ بیستووە، کە فەرموووی: لە ڕۆژی قیامەتدا چەندین دراوسێ دێن، گیرۆدەی دراوسێکانی تریانن (کە شکاتیان لای خوای گەورە لێ دەکەن و دەڵێن): خوایە! ئا ئەمە دەرگای لەسەر دادەخستین و نەیدەهێشت خێرو خێراتەکەمان بەر کەوێت!!

ئەم حەدیسانە ئەوە لەسەر موسوڵمان فەرز دەکەن، کە دەبێ ئەوەی لە خۆی زیادە بیداتە موسوڵمانی تر، کە پێویستی پێیەتی!

جا ئەوی لە خۆی زیادەیە جلوبەرگە یان هۆدە خانووە، خۆراکە یان دەرمانە

یان پێداویستی تری مرۆڤە، کە مرۆڤ پێویستی پێی دەبێت... ئینجا دەبێت بیداتە موحتاجترین کەس لەوانەی لێوەی نزیکترن، ئینجا دوورتر لەو، یان کەمتر موحتاج وەهەروەها!

نابینیت پێغەمبەرﷺ دەفەرمووێ: (با بیداتە...) ئەمەش فەرمانە فـەرمانیش فەرز دەکات... جـا دیقـەتی ئـەم فەرمایشـتانە بـدەو سـەیری واقیعـی ئێسـتای موسوڵمانان بکە، کە چەند بەرامبەر بە یەکتریی کەمتەرخەمن؟!

تۆ زیاتر وردبەرەوە لە قەولەکەی ئیبنو عومەرﷺ، کە لە سەرەتای بانگەوازی ئیسلام و پێکەوەنانی ئومەتەکەیدا وتی: (پاشان زەمانێکی وامـان بەسـەردا هـات یان کەوتوینە زەمانێکەوە، کە کەس لە برا موسوڵمانەکەی خاوەن مافتر نەبوو لـە خاوەنێتی دینارو درهەمەکانیدا).

بەڵام دواتر سەیری ئەو گلەیی و گازاندەی لە خۆیانی دەکات، کـە هەڵوێسـتی موسوڵمانان چی لێ هاتووە، کە دەفەرمووێ: (کەچـی ئێسـتاش ئـەوەتا کەسـانی وامـان تێدایـە، کـە دینـارو درهەمـەکانی زیـاتر خۆشـدەوێن وەك لـە بـرا موسوڵمانەکەی).

جا ئەمە هێشتا باسی زەمانی یاوەرانی پێغەمبەرﷺ دەکات، کە پـەروەردەی دەستی پیرۆزی ئەون؟!!

ئەدی ئەگەر لەم زەمانەی ئێمەدا بوایە، چ حوکمێکی دەردەکرد؟!

داخۆ ڕوی بکردایەتە کێ و هەمووو توڕەبونی خۆی بەسەردا بباراندایە؟!!

ئەمە لە نێوان نەوەیەکی قورئانیدا دەفەرمووێ، کە خـوای کـارزان وەسـفی ئاوا کردبـون، کـە دەفـەرمووێ: ﴿وَيُؤۡثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ وَلَوۡ كَانَ بِهِمۡ خَصَاصَةٞۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفۡسِهِۦ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ﴾الحشر/٩ .

واتە: (وا بە پەرۆشی یەکترەوە بون (بەرژەوەندی یەکتریان دەخستە پـێش هـی خۆیان) کـە ئەگـەر هەژاریشـیان بەسـەر خۆیانـدا بهێنایـە، باکیـان نـەبوو هـەر دەیانکرد!! بەڕاستی ئەو کەسەی خۆی لـە پیسـکەیی وچاوچـنۆکی نەفسـی خـۆی ڕاپسکێنێت ولێـی دەربـاز بێـت ئەوانـە سـەرفرازن... واتـە دەچـێتە ڕیـزی ئـەو سەرفرازانەوە، کە فریشتەو پێغەمبەرانی خوا خۆزگەیان بە خۆیانە!!).

* عن يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: (سَمِعْتُ أَنَسًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ أَرَادَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُقْطِعَ مِنَ الْبَحْرَيْنِ فَقَالَتِ الْأَنْصَارُ حَتَّى تُقْطِعَ لِإِخْوَانِنَا مِنَ الْمُهَاجِرِينَ مِثْلَ الَّذِي تُقْطِعُ لَنَا، قَالَ: سَتَرَوْنَ بَعْدِي أَثَرَةً فَاصْبِرُوا حَتَّى تَلْقَوْنِي)بوخاري / ٢٢٠٣ .

واتە: یەحیای کوڕی سەعید ﷺ وتی: لە ئەنەسەوە ﷺ بیستم، کە پێغەمبەر ﷺ ویستی گەنجینەی کۆکراوەی ئەو بەیتولمالەی کە بەحرەینەوە هـاتبووە مەدینـە لـە موسوڵمانان بەش بکات، پشتیوانەکان وتیان: پشك بۆ ئێمە دامەنێ، تا پێشتر بـۆ برا کۆچکەرەکانمان وەکو پشکەکانی ئێمە دانەنێیت!

یەعنی ئەوەندە سور بون لەسەر بەشی براکانی تریان پـێش وەرگـرتنی پشـکی خۆیان...

بۆیە پێشەوای مەزن ﷺ پێی فـەرمووون: دوای مـن خۆخـۆیی دەبیـنن، بـەڵام سەبری لەسەر بگرن، تا دەمگەنێ...

خوشك و برایانی خۆم سەیری کەن! لە چ زەمانێکدا بـووە دانیشـتوانی شـارێك ئاوا پەروەردە بوبن، کە کەسیان خەمی پشکی خۆی نەبێت و نەیەوێت بەرژەوەندی خۆی بخاتە پـێش غـەریبانی شـارێکی دیکـە، کـە هاتونەتـە لایـان و بووشـنەتە دەسەڵاتدارو کاربەدەستی شارەکەیان؟!!

سەیری ئاسەواری ئەو برایەتییە بکەن، کە پێغەمبەری سەرکردە ﷺ لـە نێـوان

کۆچکەرەکانی مەککەو پشتیوانەکانی مەدینەدا دروستیکرد؟!

سەیری ئاسەوارو کاریگەرێتیەکەی کەن!!

* قالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ آخَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنِي وَبَيْنَ سَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ فَقَالَ سَعْدُ بْنُ الرَّبِيعِ إِنِّي أَكْثَرُ الْأَنْصَارِ مَالًا فَأَقْسِمُ لَكَ نِصْفَ مَالِي وَانْظُرْ أَيَّ زَوْجَتَيَّ هَوِيتَ نَزَلْتُ لَكَ عَنْهَا فَإِذَا حَلَّتْ تَزَوَّجْتَهَا قَالَ فَقَالَ لَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ لَا حَاجَةَ لِي فِي ذَلِكَ هَلْ مِنْ سُوقٍ فِيهِ تِجَارَةٌ قَالَ: سُوقُ قَيْنُقَاعٍ، قَالَ: فَغَدَا إِلَيْهِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ فزاحمهم وبزهم في ميدانهم، فما لبث غير قليل حتى كسب مالاً وتأهل من ماله ولم يرزأ سعداً بشيء) بوخاري/١٩٠٧ .

واتە: عبدالرحمانی کوڕی عەوف ﵁ وتی: کە کۆچمان کرد بۆ مەدینە پێغەمبەر ﷺ، من و سەعدی کوڕی الرەبیعی کردە برا.

سەعدی کوڕی رەبیع پێی وتم: کاکە گیان! من سامان و ماڵم لە هەمووو پشتیوانەکان زیاترە، بە نیوەیی لەگەڵتی بەش دەکەم، دوو ژنیشم هەیە، سەیریان بکە، کامیانت پێ پەسەند بوو، بۆتی تەڵاق دەدەم و کەی پێت حەڵاڵ بوو مارەی بکە!

سەیدنا عبدالرحمان دەڵێ: وتم: برام پێویستم پێی نییە سامان و ماڵی تۆ نییە (لە ڕیوایەتێکی تردا دەڵێ: خوا بەرەکەت بخاتە ماڵ و منداڵتەوە من کابرایەکی بازرگانم پێویستم بە ماڵ و سامانی جەنابت نییە) ، بەڵام تۆ پێم بڵێ بازاڕی بازرگانییە کە لە کوێیە؟

وتی: وا لە گەڕەکی جولەکەکانی قەینوقاعە...

ئیتر عبد الرحمن چووە بازاڕەکەو بووە یەکێك لە کاریگەرانی، تا وای لێهات کەوتە کێبڕکێی و مونافەسەی هەمووو بازرگانەکان، ئاوا ماوەیەکی کەمی بردە سەر، ئیدی بووە خاوەنی سامان و پارەیەکی زۆر، کە ژنیشی پێ هێنا، بێئەوەی ئەرکێکیش لەسەر سەعدی کوڕی رەبیع دروست کات!!

سەیری ئەو نەفسیەت و کەسایەتیە دامەزراوانە، سەیری ئەو برایەتی و دڵسۆزییە، سەیری ئەو دەرون بەرزیەی عبدالرحمانی کوڕی عەوفیش، کە یەکسەر ئیعتیماد دوای خوای گەورە دەکاتەوە سەر خۆی، بێئەوەی ئەرکی سەعدی براشی قورس بکات!!

ئەمە برایەتیەکی نێوان کەسانێکە، کە هاوشێوەیان لە مێژودا دەگمەنە پیاوی وەکو سەعدی کوڕی رەبیع لە چ سەردەمانێکدا هاتۆتە دی؟!

مەگەر هەر بە پێی وەحی خوایی و لەبەر دەستی پێغەمبەراندا، وەکو ئەوەی، کە لە ناو یاوەرانی عیساشدا ڕویدا، کە جارێك شوێن کەوتوەکانی خۆی کۆکردەوەو ماڵ و سامانەکانیانی خستە سندوقێکەوەو، فەرمووی: ئەمە سامانی هاوبەشی هەمووتانەو پاشان وەکو یەك لێی بەش کردنەوە!!

ب ـ ڕوخۆشی و بە ماریفەتی و خۆشحاڵ بون بە دیدار:

قسەی خۆش لە ناو هەمووو خەڵکیدا بە شێوەیەکی گشتی، مایەی سەرنج ڕاکێشان و دڵ بردنەوەیە، حەتمەن لە ناو برایانی موسوڵماندا کاریگەرترە، بۆیە خوای گەورە دەفەرمووێ: ﴿وَقُولُواْ لِلنَّاسِ حُسۡنًا ﴾ البقرە/٨٣ .

واتە: بە قسەی جوان لەگەڵ خەڵکی بدوێن... پێوە پابەند بون و بەردەوام بون

لەسەر قسە خۆشی و ڕوگەشی، دەبێتە دابو نەریتی بەرزی شارستانیانەی کۆمەڵایەتی، بۆیە خوای پەروەردگار ئەو پیاوچاکانەی خۆی وا وەسف دەکات، دەفەرمووێ: ﴿وَهُدُوٓاْ إِلَى ٱلطَّيِّبِ مِنَ ٱلۡقَوۡلِ وَهُدُوٓاْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلۡحَمِيدِ﴾ الحج/٢٤.

واتە: هەمیشە پەنایان دەبردەوە بەر سایەی قسەی جوان و بەرەو ڕێبازە پەسەند کراوەکە دەکشان!!

خوای گەورە وا باسی ئەو کەسانە دەفەرمووێ، کە خۆیان بە قسەو ڕەفتاری جوان ڕادەهێنن و کردویانەتە مۆرك و سیماو پیشەیان، کە ئەوەیان بۆتە مایەی شەیتان بەزاندن!

چونکە هەرچەندە شەیتان تەڵەو فاقیان لە ڕێدا دادەنێت ئەمان بەسەر نەفس و هەواو هەوەسی خۆیاندا زاڵ دەبن و فێڵەکانی شەیتان پوچەڵ دەکەنەوە! سەیری کەن چۆن ئێمەش ئامۆژگاری دەکات، کە دەفەرمووێ: ﴿ وَقُل لِّعِبَادِي يَقُولُواْ ٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُۚ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ يَنزَغُ بَيۡنَهُمۡۚ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ كَانَ لِلۡإِنسَٰنِ عَدُوّٗا مُّبِينٗا ﴾الاسراء/٥٣ .

واتە: بە بەندەکانم بڵێ، با ئەو قسەیەی، کە جوانترینە بیکەن، چونکە شەیتان ناکۆکی دەخاتە نێوانیانەوە، شەیتان بەڕاستی دوژمنێکی ئاشکرای مرۆڤە...

ئەمە کە فەرمایشتی خوای گەورەیەو بە شێوەی فەرمان هاتووە، واتە فەرز بونی قسەی شیرین و ڕەفتاری جوان لەسەر موسوڵمانانێك، کە خۆیان بە بەندەی خوای میهرەبان دەزانن و، ئامادەن پەیامی پیرۆزی ئەو هەڵگرن و، بیگەیێننەوە بە خەڵکی!!

خوای کارزان و شارەزایە، کە بە ئێمە دەفەرمووێت: قسەی جوان بکەن، وشەی جوان هەڵبژێرن، دەم و لەفزتان لەگەڵ خەڵکیدا شیرین بێت، چونکە ئاوا بانگەوازەکەو خۆشەویستی هەڵگرانی دەچنە دڵی خەڵکیەوە، ئەمەش بۆ موسوڵمان خێرەو وەکو ئەوەیە، کە خێرو خێرات ببەخشێتەوە! مەگەر نابینیت چۆن پێغەمبەری پێشەوامانﷺدەفەرمووێ:(وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ)بوخاری /٢٧٦٧.

واتە: قسەی جوان خێرە...

لە قسەی جوان و دەم و لەفزی شیرین ئەوەیە، کە موسوڵمان برا موسوڵمانەکەی خۆی بە جوانترین ناو، یان نازناو بانگی بکات، کە خۆی پێی خۆشە بانگی کەن پێی... چونکە ئەو کەسە لەوانەیە ناوێکی لە خۆی نابێت، کە خۆشەویست بووە لای، یان یادگارێکی خۆشی لەگەڵیدا هەبووە، یان وەکو ئەم سەردەمەی ئێمە ناوی خۆی گۆڕیوەو نایەوێت کەس بە ناوی ئەسڵی خۆی بانگی بکات، بۆیە پێغەمبەریشﷺ دەفەرمووێ: ((ثَلاثٌ يُصَفِّينَ لَكَ وُدَّ أخِيكَ تُسَلِّمْ عَلَيهِ إذا لَقِيتَهُ وَ تُوَسَّعْ لَهُ فِي المَجْلِسِ وَتَدْعُوهُ بِأحَبِّ أسْمَائِهِ إليهِ)) حاكم/حەسەنە/٥٨١٥ .

واتە: سێ شتن کە خۆشەویستی براکەت بۆ پاڵفتە دەکات: کە توشی بویت سڵاوی لێ بکە، کە هاتە کۆڕەوە جێی بۆ بکەرەوە و، بە خۆشترین ناو لای خۆی بانگی بکە...

گومانی تێدا نییە ، کە ڕوخۆشی و دەم بە پێکەنینی و قسە خۆشی و زمان پاراوی و خۆش مەعشەریی، هەموویان هۆکاری سەرەکی ڕاکێشانی خەڵکین، بۆیە برایەتی دینیش مایەی پێکهاتن و بەردەوام بون و گەشەکردنن، چونکە دەم و چاوت ئاوێنەی بەرامبەرەکەتە، لە ڕوی تۆدا کەسایەتی خۆی لای تۆی تێدا دەبینێتەوە.

دەم و چاو ناخی خاوەنەکەی دەخاتە ڕوو، کە کەسانێك بە ڕوی خۆشەوە دەبینیت، کە بە ڕەفتاری جوان و قسەی جوانەوە لەگەڵتدا هەڵسوکەوت دەکەن، دەزانیت ڕێزو پلەوپایەت لە لای چەندە...

ئەو هەرچەند بە سەرزارەکی وا ڕەفتارت لەگەڵ بکات و خۆی وا بنوێنێت، ئەگەر هەر بۆ موجامەلە ئەمەی دەکرد زوو دڵت هەواڵت پێدەدا، کە ئەمە هەر قسەی لوس و خۆهێنانە پێشە، هەر خۆت دیقەت بدە سەدانی وا زمان لوست دیوە، کە هەر چەند خۆی هێناوەتە پێش.

نەچۆتە دڵتەوەو زۆر زوو هەستت کردوە، کە هەر قسەیە، کەچی لە بەرامبەریشدا کەسانی وات دیوە، کە دەم و لەفزێکی وای نەبوە مونافەسەی ڕەوانبێژی ئەوی تریان بکات، خواخوات بووە زوو قسەکەی تەواو کات، کەچی چۆتە دڵتەوەو زانیوتە، کە سەر ڕاستەو دۆستایەتیەکەشی ڕاستگۆیانەیە...

بەڵام گومانی تێدا نییە ، کە هەر خۆت جاری وا هەبووە حوکمی کەسێکت داوەو وتووتە: هیچی لەباردا نییە ، بەڵام قسە خۆشە، کارەکەشت بۆ نەکات بە قسەی خۆش ڕایت دەکات... ئەمە بۆ دووڕوویەك نالێیت! چونکە دووڕوو لەگەڵ ئەم کابرایەی تردا، کە هەر قسەی هەیە جیایە... ئەویان موخەننەك و پیسە، ئەمیان پاکە، بەڵام لە باریدا نییە زیاتر پێشکەش کات...

لە بەرامبەریشدا سەیری ئەو کەسانەبکە، کە مڕو مۆچ و مۆنن، هەر کە وتیان: کارەکەت کەوتۆتە لای کەسێکی وا، ڕوگەشی لە تۆشدا دەمەیێت!! هەر لە لای خۆتەوە هەست بە قورسی ڕەفتارەکەی دەکەیت، حەز ناکەیت بیبینیت، بەڵام ناچاریشیت!! کە چویتە لای هەر ئەوەندەی لا دەمێنێیتەوە، تا کارەکەت ئەنجام دەدەیت، حەز ناکەیت نە قسەت بۆ بکات، نە قسەی بۆ بکەیت، کە قسەشت بۆ

دەکات دەرونت خۆی بۆ قسەیەکی تیروتوانجی جەرگبڕانە ئامادە دەبێت.

چونکە دەزانێت ئێستا قسەیەکی ناڕەوا، یان بە خۆت دەڵێت، یان بە کەسێکی تر، کە جێ ڕێزە لای تۆ... هەر نەبێ نەبێ غەیبەتی کەسێکی ترەو بۆت دەکات، کە تۆ ناتەوێت گوێت لێی بێت!!

لە هەردوو جۆرە قسەو ڕەفتارەکەداکەسایەتیەکان دەخوێنێتەوە، لە سیمایاندا کرۆکیانت بۆ دەردەکەوێت... هەرچەندە ناخی خەڵکی غەیبەو تەنها خوای گەورە دەیزانێت، بەڵام تۆش لە سیماو ڕواڵەتی خەڵکیدا، لە قسەو هەڵسوکەوتیاندا هەست دەکەیت، کە ناخیان چ کەسایەتیەکی لەخۆ گرتوە...

بۆیە پێویستە موسوڵمان هەمیشە ڕواڵەتی وەکو ناخی خۆی پاك و چاك بێت، پێویستە قسەی شیرین بێت، مادام دڵ و دەرونی پاکەو کینەو بوغزی تێدا نییە ، حەیف نییە ڕوشی وا نەبێت، حەیف نییە ڕوشی هەمیشە گەش و دەم بە پێکەنین نەبێت؟!

ئەگەر ئەمە مایەی سەرفرازی و چونە ناو دڵەوە نەبوایە، ئەگەر مایەی قازانجی دین و دنیا نەبوایە، ئەگەر مایەی زیاد کردنی دینداری نەبوایە، ئەگەر مایەو زەخیرە کردنی قیامەت نەبوایە، پێغەمبەری نازدارﷺ نەیدەفەرمووو: (لا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهٍ طَلْقٍ) موسلیم / ٤٧٦٠.

واتە: (هیچ چاکەیە بە سوك تەماشا مەکە، با ئەوەش بێت، کە بە ڕوی خۆشەوە براکەت ببینیت...)

ئەمما سلاو کردن، ئەوە هەر دروشمی ئیسلامەتیە، دابونەریتێکی سەرەکی باری کۆمەڵایەتی ئیسلامە، بۆیە ئیسلام بە فەرمان بە موسوڵمانانی ڕاگەیاندوە، کە خوی پێوە بگرن، تا سلاو لە هەموو کەسێك بکەن، ئەوی دەیناسن و ئەوی

نایناسن! بۆ وەڵامدانەوەش وای لەسەری فەرز کردووە، کە دەبێت سڵاوەکە، یان وەکو خۆی یان چاکتر بسەنێتەوە! نابینیت خوای کردگارو کارجوان بەو گەورەییەی خۆیەوە ئەمە بە موسوڵمانان ڕادەگەێنێت کە: ﴿ وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّواْ بِأَحْسَنَ مِنْهَآ أَوْ رُدُّوهَآ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَسِيبًا ﴾ النساء / ٨٦ .

واتە: ئەگەر سڵاوتان لێ کرا، ئێوە بە چاکتر لەو وەڵامی سڵاوەکەی بدەنەوە، یان هەر وەکو خۆی وەڵام بدەنەوە، چونکە بە تەئکید خوای گەورە لە هەمووو شتێك دەپرسێتەوە!!

دەبێ زۆر لەوەش بە هۆشدار بین، کە لوت بەرزی و هەواو فیز، وامان لێ نەکات بێزمان نەیەت سڵاو لە هەندێك کەس بکەین، یان بڵێین: با ئەو دەسپێشکەر بێت! یان ئەوە چیە، تا من سڵاوی لێ بکەم!!

ئەمانە هەمووی ئاسەواری نەخۆشی ناخن! موسوڵمان دەبێت زۆر لێیان هۆشدار بێت، نەکەوێتە شتی واوەو، دوایی زیاتر گومڕا ببێت بەوەی بەرگرییشی لێ بکات، ئەوەندەی جڵەو بۆ هەواو هەوەسی خۆی شل کات و بە دویدا بچێت...

سڵاو کردنەکە لەو کەسەی ناتەوێت ڕەفتاری لەگەڵدا بکەیت ئاسانترە لەوەی خوانەخواستە دوچاری نەخۆشی خۆپەسەندی و هەڕاڵی(غرور) ولوت بەرزی ببیت!

هەمیشە لە یادت بێت کە پێغەمبەری نازدار فەرموویەتی: ((لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ)) موسلیم/٨١.

واتە: ناچنە بەهەشتەوە، تا باوەڕ نەهێنن، باوەڕیشتان نابێت، تا یەکتریتان خۆشنەوێت، ئایا ئەو ڕێیەتان نیشان دەم، کە ئەگەر گرتانە بەر یەکتریتان خۆش بوێت؟!

سلاو لێك كردن لە ناو خۆتاندا بلاو بكەنەوە...

ڕاهاتن لەسەر ئەم ڕەفتارە جوانەو پاراستنی، یەكەمین سەرە داوی پەیوەندی بەهێزی كۆمەلایەتیە، چونكە یەكەمین دیاردەی هەستی برایەتی و سەرەتاییترین نیشانەی سەر ڕاستی ئینتیمای دیندارانەیە، ئەمە جگە لەوەی بە تەئكید دڵ بردنەوەو بەلای خۆدا ڕاكێشانی بەرامبەرە...

ج- باوەشکردنەوە و هەڵسوکەوت چاکی و خۆبەکەم زانی لە ئاستی براکەت:

نەویكردنی باڵی بەزەیی و میهرەبانی و ڕەفتار و كردار و گوفتار جوانی لەگەڵ براكەتدا، دەرخستنی خۆشەویستی و سۆز و بەزەیی لەنێوان ئیمانداران، لە هۆكارەكانی بەردەوام بونی برایەتییانە، بۆیە خوای گەورە دەفەرموویێت: ﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلۡكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيۡنَهُمۡ ﴾ الفتح /٢٩ .

واتە: (موحەممەد ڕەوانە كراوی خوایە، ئەوانەش، كە شوێنی كەوتوون بەرامبەر بێ باوەڕان ئازا و توندن، بەبەزەیی و میهرەبانن لەنێوان خۆیاندا...)

هەروەها دەفەرموویێت: وَٱخۡفِضۡ جَنَاحَكَ لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴾الشعراء/٢١٥ .

واتە: (باڵی بەزەیی خۆت بۆ ئەو ئیماندارانەی، كە شوێنت كەوتون نەوی بكە).

لە وەسفی ئەو ئیماندارانەشدا، كە لە هەڵسوكەوتیان ڕازیە دەفەرموویێت: ﴿أَذِلَّةٍ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴾ المائده/٥٤ .

واتە: ملکەچ و فەرمانبەردار و بەسۆزن بۆ ئیمانـداران، بـە عیـزەت و بـەهێزن بەرامبەر بە بێ باوەڕان...

بێگومان خۆبەکەم زانی لە نێو مسوڵمانان لە ئاستی یەکتری دەرگای دڵەکان بۆ حەق و ڕاستییەکان دەکاتەوەو دەبێتە هۆی گەشەکردنی سۆز و بەزەیی و بـەردەوام بونی خۆشەویستی و موسوڵمانیشی پێ لای خوای گەورە بەرز دەبێتەوە...

هەروەکو، کە پێغەمبەری ئازیزﷺ دەفەرمووێ: ((مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ)) موسلیم /٤٦٨٩ .

واتە: هـیچ کاتێـك خێـر و چـاکە لـەماڵ و سـامان کـەم ناکاتـەوە... بەنـدە هەرچەندێك لێبوردە بێت خوای گەورە بـە عیـزەت و سـەربەرزتری دەکـات، هـەر بەندەیەك لەبەر خوا تەوازوع و خۆ بەکەمزان بێت حەتمەن خوای گەورە پلەی بـەرز دەکاتەوە...

هەروەها دەفەرموووێ: (إن اللَّهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّـى لَـا يَفْخَـرَ أَحَـدٌ عَلَـى أَحَدٍ وَلَا يَبْغِ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ) ئەبو داود/حەسەنە /٤٢٥٠ .

واتە: خوای گەورە وەحی بۆ ناردم، کە خۆبەکەمزان بن، تا هیچ کەسێك شانازی بەسەر یەکێکی تردا نەکات و هیچ کەسێك زوڵم و ستەم لە کەسێکی تر نەکات...

هاوەڵان وەسفی پێغەمبەرمان بۆ دەکەن، کە چەند بـێ فیـز بـووە و مامەڵـەی جوان بووە، دەڵێن: سەرەتا بە سەلام لەگەڵ خەڵکیدا دەستی پێدەکرد، کاتێـك بـە ڕێگەیەکدا دەڕۆیشت و کەسێکی دەدی گەورە بوایە، یـان بچـوك، ئـەم خـۆی لـە ڕێگەی لا دەداو بۆی چۆڵ دەکرد!

کاتێك تەوقەی دەکرد، دەسـتی ڕانەدەکێشـایەوە، تـا کەسـەکەی تـر دەسـتی

دەکێشایەوە.

کە دەچووە هەر کۆڕ و کۆبونەوەیەك، لە کوێدا مەجلیسەکە کۆتایی دەهات, لەوێدا دادەنیشت، کەل و پەل و پێویستی خۆی لە بازاڕ دەکری و خۆی هەڵی دەگرت، لە پوشی خورما نەعلی بۆ خۆی دروست دەکرد، خۆی پۆشاکەکانی خۆی پینە دەکرد، بەدەنگ کەس و کار و خێزانەکانییە وە دەڕۆیشت، نانی لەگەڵ خزمەتکارەکەی لەسەر سفرەیەك دەخوارد.

گومانی تێدا نییە، کە ڕەوشت جوانی، ڕێگای بەدەستهێنانی دڵی خەڵکییە، پێش هەمووو کەسێکیش بەدەستهێنانی ڕەزامەندی خوای گەورەیە... پێغەمبەری خواﷺ دەفەرمووێت: (أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا) ترمزی / حەسەن و سەحیحە/١٠٨٢ .

واتە: ئەو ئیمانداره‌ی، کە لە هەمووتان ئیمانی تەواوترە ئەوەیانە، کە ڕەوشتی لە هەمووتان جوانترە... پەیوەست بون بە ڕەوشت جوانی لەنێوان مسوڵمان دا، ڕوناکی برایەتی دەژێنێتەوەو دڵەکان یەکدەخات و دەرگاکانی برایەتی دەکاتەوە.

سەبارەت بە سەردان لەبەر خاتری خوای گەورەو، چاوەدێری و بەئاگا بون لە حاڵی یەکتریی، ئەویش بەڵگەنەویستە، کە سەردان و هاموشۆی یەکتر، دیاردەیەکە لە نەریتی کۆمەڵگای ئیسلامی, چونکە سەردان و هاتوچۆی خوشکان و برایان لەناو خۆیاندا ـ مادام لەبەر خاتری خوای گەورە بێت ـ هۆکاری پتەوکردنی پەیوەندی کۆمەڵی مسوڵمانن... ڕوحی کۆمەڵ بون، بەهێزو بەرفراوان دەکا...

ئاسەواری کاریگەرو شوێنەواری درێژەکاتەوە... سۆز و بەزەیی بەهێزتر دەکات، پەیوەندی نێوان پتەوتر دەکات... ئەمەش تایبەت نییە بە پیاوانەوە، نا، بەڵکو بە گشتی لەناو پیاوان و ئافرەتانیشدا، هەر دەبێت ئەم نەریتە ببێتە ڕەوشتی

ڕەسەنی کۆمەڵایەتی نێو موسوڵمانان... پێویستە ئافرەتە ئیمانـدارەکانیش لەبـەر خاتری خـوای گـەورە، سـەردانی خوشـکەکانیان بکـەن و یـەکتریان خۆشـبوێت و بەیەکەوە کۆببنەوەو، لەبەر خوای گەورە یارمەتی یەکتری بدەن...

پێغەمبەری خواﷺ دەفەرمووێت: ((مَنْ عَادَ مَرِيضًا أَوْ زَارَ أَخًا لَهُ فِي اللَّهِ نَادَاهُ مُنَادٍ أَنْ طِبْتَ وَطَابَ مَمْشَاكَ وَتَبَوَّأْتَ مِنَ الْجَنَّةِ مَنْزِلًا))ترمزی/حەسەنە/١٩٣١ .

واتە: هەرکەسێ لەبەر خاتری خوای گەورە چوە سەردانی نەخۆشێك، یا بـۆ لای برایەکی چـوو، فریشـتەیەك بـانگی دەکـات و پێـی دەڵـێ: چـاکت کـرد، چـون و هاتنەوەکەت چاك بوو، وا ماڵێکت بۆ خۆت لە بەهەشتدا پێکەوەنا.

با برایان هەلی سەردان و هاتوچۆیان لەبەر خوا بقۆزنەوەو بیکەنە مایـەی زیـاد کردنی زەخیرەی قیامەتیان، با ئامۆژگاری چاکی یەکتر بکەن بۆ ئەنجامدانی کـاری چاك و، پێکەوە هاوکـار بـن و خوێنـدن و دەرس و کۆمەڵکارییـەکانیان پتـەوتر کەن...

د- داوا و تکاو شەفاعەتی چاکە بۆ براکەت لای مسوڵمانانی تر بکە :

خـوای گـەورە دەفـەرمووێت: ﴿ مَّن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً حَسَنَةً يَكُن لَّهُۥ نَصِيبٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً سَيِّئَةً يَكُن لَّهُۥ كِفْلٌ مِّنْهَا ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقِيتًا ﴾ النساء/٨٥.

واتە: (ئەو کەسەی داوا دەکات، داوایەکی چاك و باش، ئەوە بەشـی ئەویشـی تێدایە، ئەو کەسەی شەفاعەت بکا بە شەفاعەتێکی خراپ، ئەوە بەشـی ئەویشـی تێدایە، خوای گەورە هەمیشەو بەردەوام چـاودێرە بەسـەر هـەمووو شـتێکدا) لـە

فەرموودەیەکدا (أَبُو بُرْدَةَ بْنُ أَبِي مُوسَى) لە باوکی یەوە دەگێڕێتەوەو دەڵێ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا جَاءَهُ السَّائِلُ أَوْ طُلِبَتْ إِلَيْهِ حَاجَةٌ قَالَ اشْفَعُوا تُؤْجَرُوا وَيَقْضِي اللَّهُ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا شَاءَ)) بوخاری/١٣٤٢ .

واتە: ئەگەر پێغەمبەری خواﷺ پرسیارکارێك، یان کەسێك بهاتایەو داوای شتێك، یا پێویستیەکی لێبکردایە دەیفەرموو: شەفاعەت و تکا بۆ یەك بکەن، پاداشتی لەسەر وەردەگرن، خوای گەورە ئەوەی بیەوێت لەسەر زمانی پێغەمبەرەکەی دەیفەرمووێت.

ئەم دەقانە جەخت لەسەر هاوکاری کردنی یەکتریی بە شەفاعەت و تکای چاکە بۆ یەکتریی کردن دەکاتەوە، چونکە یارمەتیدان، دەبێتە مایەی تۆوچاندنی خۆشەویستی و ڕواندنی گیانی بەخشندەیی...

کاتێك مسوڵمانێك شتێکی مسوڵمانێکی تری پێویستە، بۆ نمونە: برایەك دەیەوێت بڕێك پارە لە برایەکی تر بە قەرز وەربگرێت، خاوەن پارەکە، قەرزارەکە باش ناناسێت، یان پێشتر بەهۆی شتێکەوە دڵی لێی ئێشاوە و ئێستا حەز ناکا قەرزی بداتێ، یان لەبەر ئەوەی پەیوەندی و هاتوچۆیان نەماوە، یان کەمە، یان بەهەر هۆیەکی تر بێت.

باشترە قەرزارەکە کەسێکی مسوڵمان بدۆزێتەوە،کە خاوەن پارەکە باش بناسێت و شوێن و مەکانەت و قەدر و ڕێزێکی تایبەتی لای هەبێت، تا گوێی لێ بگرێ و تکاکەی قبوڵ کات.

ئەو برایەی، کە قەرزەکەی دەوێت بەم برایە دەڵێت، کە داوای بۆ بکات لای خاوەن پارەکە...

ئەم کارەی کە ئـەم مسـولْمانەی سـێیەم بـە واسـیتەکاریی ئـەنجامی دەدات، دەبێتە پاڵپشت بۆ برا قەرزارەکە، کە پارەکەی بە ئاسانی دەست بکەوێ، ئەوەشـی هەر لەبەر چاو دەمێنێت، کە برا شەفاعەت کارەکەی لە پێش چاوی خاوەن پارەکە لە مەکانەت و قەدر و ڕێزی خۆی بە قەرزارەکە داو، بووە کەفیلی!

بووە جێ متمانەی، چونکە لە کاتی داوا لێکردنی پارەکەدا، حەتمـەن وەسـفی قەرزارەکە دەکات و قسە و وتەی چاکی لەسەر دەڵێ...

ئەمە هەر تکـاو واسـیتە بـۆ کردنەکەیـەتی، جـا ئەگـەر کـابرای جێمتمانـە پیاوەتیەکەی گەوەرە کردو لەگەڵ قەرزارەکەدا بچێت، ئەوە مانای وایە لە ڕەنـج و توانا و کاتی خۆشی پێداوە! ئەگەر لەم ڕێگایەدا پێویستی کرد پارەیەکیش خـەرج بکـات، ئـەوە وەکـو ئـەوەی، کـە بـۆ موحتاجەکـەی سـەرف کردبێـت، ئەمـەش پیاوەتیەکی ترە! تا زیاتر بە دڵ و گیان بەدەمیەوە بچێت و پێی خۆش بێـت، کـە ئەم کارەی بۆ بکات.

ئەوە دەیسەلمێنێت کە خەمی ئەم برا موحتاجەی خۆی لە هەست و سۆزیدایەو دڵی پێی دەسوتێ و خۆشی دەوێت، بۆیە بە هەمووو وزەیـەوە کەوتۆتـە جێبـەجێ کردنی ئەو پێداویستیەی، کە بە خودی ئەم ناکرێت ئەگینا دەیکرد!

داوا و تکای باش لەنێو مسولْمانان، سیمایەکە لە ڕوخسارە جوانـەکانی یـەك لاشەیی ئوممەتی موسوڵمانە، کـە هـەر یـەك لـە لای خۆیـەوە بەشـداری ئـێش و ئازارەکانی دەکات و، هەر یەك لای خۆیەوە جۆرە وزەیەك بۆ هاوکاری و یارمـەتی یەکتریی دەخەنە گەڕ...

هەر لەبەر ئەمەشە، کە خوای گەورە و پێغەمبەری پێشەوا ﷺ جەختیان لەسەر شەفاعەتی چاکە کردۆتەوە، وەك ئەوەی جەختی لێ کردەوەو فەرمووی: شـەفاعەت

بۆ یەك بكەن پاداشت وەردەگرن... یان كە داوا لە هاوەڵەكانی دەكا، شەفاعەت بۆ ئەو كەسانە بكەن، كە پێویستیان لەلای من هەیە (بە پێغەمبەری نازدارﷺ خۆی) ئەگەر چی پێغەمبەرﷺ هەر خۆی ئامادە بوو بۆ وەڵام دانەوەی ئەو داوایەیان، بەڵام ئەمە ئاراستە كردنێكە لە پێغەمبەرەوەﷺ بۆ هاوەڵانی و، پاشانیش بۆ ئێمە، كە نابێت قبوڵ كردنی جێبەجێ كردنی داواكە ببەستینەوە بە شەفاعەتەكەوە.

واتە: ئەگەر زانیمان قبوڵی دەكا داوای بۆ بكەین، ئەگەر زانیمان قبوڵی ناكا، داوای بۆ نەكەین! وەكو هەندێك كەس لەم زەمانەدا وا ڕەفتار دەكەن! چونكە جگە لەوەی، كە موسوڵمان لەسەر ئەم شەفاعەتە ـ ئەنجامەكەی هەرچۆنێك بێت ـ پاداشت وەر دەگرێت، بەڵام ئەم تكا بۆ كردنە ئەركی ئەم و مافی برا موحتاجەكەیەتی!!

بۆیە پێویستە ئەم هەوڵی خۆی بدات و لەوە دڵ گران نەبێت، ئەگەر وەڵامی داواكەی نەدرایەوە... خۆ ئەوە بەڵگە نەویستە، كە هەمووو كارێك بە قەزا و قەدەرەوە پەیوەستە! پێویستە باوەڕداریش ئەم قەزا و قەدەرە خواییە، بە ڕازی بونێكی تەواوە وەرگرێت.(١)

٣- ئامۆژگاری كردن و ڕاو بۆچوون وەرگرتن لە نێوان برایاندا:

خوای تاك و تەنها دەفەرموێت: ﴿وَٱلۡعَصۡرِ ١ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَفِي خُسۡرٍ ٢ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ﴾

(١) عبدالرحمن حسن حبنكة الميداني: الاخلاق الاسلامية ـ ب١ ل ٢٠٧ ـ ٢٠٨.

العصر/١-٣ واتە: سوێند بە کاتی عەسر. بەڕاستی ئادەمیزاد زەرەرمەندو ڕەنج بە خەسارە. جگە لەوانەی باوەڕیان هێناوەو کارو کردەوەی چاکەیان ئەنجامداوەو ئامۆژگاری یەکتریان کردوە، کە هەمیشە پابەندی حەق بون و ئامۆژگاری یەکتریان کردوە، تا هەمیشە خۆگرو ئارامگر بن .

خاڵی سەرەکی ئامۆژگاریەکە، کە لەم ئایەتە پیرۆزەدا باسکراوە (حەق و ئارامگرتن)ە، ئامۆژگاری یەکخواپەرستی و بەردەوام بون لەسەری و ئامۆژگاری پابەندبون، بە بەرنامەی ڕاست و حەق و، بە سوننەتی پێغەمبەرەوەﷺ، ئارامگرتن لەسەر ئەم ڕێگایە، هەمووی بەنرخترین ئامۆژگارینز

هەر بۆیە پێویستە لەسەر خواویستان لەناو خەڵکیدا هەوڵی بڵاوکردنەوەی ئامۆژگاریکردن بدەن.

لەمەوە بۆمان دەردەکەوێت: ئەو زانا خراپانەی لە ترسی دەسەڵات و قسەی خەڵکی، ڕاستی خواناسیی دەشارنەوەو لێیانی ون دەکەن، کە دەچنە پەنای دەستەڵاتدارانی بێ باوەڕ و سەرلێشێواو و ملکەچیان دەبن! چ تاوانێکی گەورە ئەنجام دەدەن .

هاوەڵانی پێغەمبەرﷺ پەیمان و بەیعەتیان لەسەر ئەوە دەدا، کە ئامۆژگاری موسوڵمانان بکەن، هەروەك جەریری کوڕی عبداللەی بەجەلی(خوا لێی ڕازی بێت) دەفەرمووێ: (بَايَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى إِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالنُّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ) بوخاری/ ٥٥ .

واتە: بەیعەتم دا بە پێغەمبەرﷺ لەسەر ئەنجامدانی نوێژو زەکاتدانو ئامۆژگاری کردنی هەمووو مسوڵمانێك...

پێغەمبەرﷺ ئامۆژگاری خستۆتە ڕیزی نوێژو زەکاتەوە، کە ئەم دوانە لە

ئەرکانەکانی ئیسلامن، ئەمەش بەڵگەیە بۆ گەورەیی کاری ئامۆژگاری و بەرز و بڵندی پلەوپایەی ئەم کارە.

هەروەها ئەو فەرموودەیەی تەمیمی کوڕی ئەوس ﷺ ،کە دەفەرمووێ: پێغەمبەرﷺ فەرمووی :(الدِّينُ النَّصِيحَةُ قُلْنَا لِمَنْ قَالَ لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ) موسلیم/٨٢.

واتە: دین ئامۆژگارییە.

وتمان: بەرامبەر بە کێ؟

فەرمووی: بەرامبەر بە خودا و کتێبەکەی و پێغەمبەرەکەی و پێشەوایانی مسوڵمانان بەگشتی.(١)

---

(١) لە کتێبی(الوافي في شرح الاربعين النووية)لاپەڕەی ٤١-٤٥ لە شەرحی ئەم فەرمودەیەدا هاتووە :

- ئامۆژگاری بۆ خوای گەورە: واتە: باوەڕبون بە خواو نەهی هاوەڵ بۆدانانی ، هەروەها دانان نان بە هەموو سیفاتەکانی خوای گەورەو وەسفکردنی بە هەموو سیفاتە تەواو و کامڵەکان، بە شێوەیەك، کە هیچ کەم و کورتیەك نەدەیتە پاڵ خوای گەورەو خواویست بیت لە پەرستنیدا، هەروەها گوێڕایەڵی کردنی فەرمانەکانی و دورکەوتنەوە لە سەرپێچیز

ئینجا خۆشویستن و ڕق لێبونەوەت لەبەر ئەو بێ، وەلائت بۆ ئەو کەسە ببێت، کە لە خزمەت دینی خوادایەو بەرائەتیشت لەو کەسانە بێت، کە دژی دینی خوا دەبنەوە... پەیوەست بونی موسوڵمان بەو شتانەی باسمان کرد لە هەموو ڕەفتارو هەڵسوکەوتێکیدا، هەمووی بە چاکە بۆ خۆی لە دونیا و ئاخیرەت دەگەڕێتەوەو بۆی هەژمارد دەکرێت.

ئەم ئامۆژگاریە هەرچەندە پێغەمبەر فەرمویەتی بۆ خوایە، بەڵام گومانی تێدا نیە، کە مەبەستەکە ئەوەیە لەبەر خاتری ئەو زاتە پاکە بێت، ئەگینا خۆ خوای گەورە پێویستی بە نەسیحەتی ئامۆژگاریکاران نییە...

- ئامۆژگاری بۆ کتێبەکانی: واتە باوەڕبون بە هەموو کتێبەکانی و ، داننان بەوەی قورئان

←

پێویستە ئامۆژگاری بە شێوازێکی پەسەند بێت، دوور لەشکاندنەوەی بەرامبەر یان سوك کردنی، بەڵکو بە شێوەیەکی جوانی وا کە لێ تێگەیشتن و پابەند بون پێوەی ئاسان کات، چونکە دەروونی مرۆڤ بە فیترەت حەزی لە دەرخستنی عەیب و ناتەواویەکان نییە ، هەروەها پێویستە ئامۆژگاریکار کات و

کۆتای ئەو کتێبانەیەو شایەتە لەسەریان و ئامۆژگاری موسوڵمان بکرێت لەسەر قورئانی پیرۆز بەم شتانە: خوێندنەوەی بە تەجویدو بە دەنگی خۆش و لەبەرکردنی، بیرکردنەوە لە مانای ئایەتەکان و تێگەیشتن لێیان و ، هەوڵی فێرکردنی نەوەکانی موسوڵمانان بدەیت، زانینی ئەحکامەکانی و کارکردن پێیان، چونکە ئەگەر کاری پێ نەکەیت، هیچ خێرێك لە زانینی ئەحکامەکاندا دەست ناکەوێت...

- ئامۆژگاری بۆ پێغەمبەرﷺ: ئەمەش بە ڕاست زانینی پەیامەکەیەتی، بە باوەڕبون بە هەموو ئەو شتانەی پێغەمبەرﷺ هێناویێتی، جا ئەوانە بن، کە لە قورئان دان، یان ئەوانەی لە سوننەتدان، هەروەها خۆشویستنی و گوێڕایەڵی بۆ دەربڕینی، خوێندنەوەی مێژوی پاکی ژیانی و خۆپەیوەست کردن بەو ڕەوشت وئەدەبانەوە، کە پێغەمبەرﷺ هەیبوە، پەیوەست بێت بە سوننەتەکانیەوە، بە گفت و کردەوە، پەند و ئامۆژگاری لە ژیانیەوە وەربگرێت، هەوڵی بڵاوکردنەوەی سوننەتەکانی بدات و، بەرپەرچی ئەو تۆمەت و بوختانانە بداتەوە، کە دوژمنانی ئیسلام دەیخەنە پاڵی.

- ئامۆژگاری پێشەوایانی موسوڵمانان: ئەمانەش دەسەڵاتداری موسوڵمان و نوێنەرانیانن، یان زانایان و پیاوچاکانن، چونکە خێر لە ئومەتێکدا نیە، کە ئامۆژگاری دەستەڵاتدارانی نەکات، هیچ خێرێك لە حاکمێکیشدا نیە، کە زوڵم و چەوسانەوەی میللەتەکەی پێ ڕەوایە و دەمی ئامۆژگاریکاران دەگرێ و، گوێی لە ئاستی بیستنی ڕاستیدا دادەخات .

زانایان ئەرکێکی گەورەیان لەسەرە، کە ئامۆژگاری خەڵکی و فەرمانڕەوایان و کاربەدەستانە، ڕون کردنەوەی دینەکەیە بۆ هەموویان، ئەگەر بەهۆی هەڵوێستی چەوت و وەسفی درۆی ئەمانەوە دەستەڵاتداران بە زوڵم و چەوسانەوەدا ڕۆبچن، خوای گەورە لەمانیش دەپرسێتەوە!

- ئامۆژگاری بۆ مسوڵمانان بە گشتی: ئەمەش بە تێگەیاندنیان دەبێت لەو شتانەی، کە سودی هەیە بۆ ئاخیرەتیان پاشان دونیایان، واتە فەرمان کردن بە چاکە وبەرهەڵستی کردن لە خراپە لەنێو مسوڵمانان دان.

شێوازی گونجاو هەڵبژێرێت بۆ ئەنجامدانی کارەکەی، ئامۆژگاری کراویش پێویستە بەدڵێکی فراوانەوە ئامۆژگاریەکە وەربگرێت، چونکە ئەمە لە بواری ئامۆژگاری وەرگرتندا دابونەریتێکی جوانە.

لێرەوە دەردەکەوێ ئامۆژگاری لەنێوان براکاندا، بە نیازی پاك و پاڵنەری چاك، بە خێرو چاکە دەژمێردرێت، مادام بۆ دەرخستنی ڕاستییە و پیشاندانی هەڵەکانییە تی، بێ فێڵ و غەش لێکردنی، چونکە ئامۆژگاری دەچێتە بواری فەرمان کردن بە چاکە و بەرهەڵستی کردن لە خراپەوە، موجامەلەکردن لە کاتی ئامۆژگاریدا لەسەر حسابی دینو، بەنییە تی ئەوەی کەسی ئامۆژگاریکراو ڕانەکاتو گوێبگرێت، کارێکی وەرنەگیراوەو دوورە لە فەرمانی پێغەمبەرەوەﷺ...

ڕاستە دەبێت لە کاتی ئامۆژگاریدا مرۆڤ دانایی و لێهاتوویی بەکار بهێنێت، بەڵام حەق و ڕاستی، دەبێت دەربکەوێت و بوترێت، بەتایبەت، ئەگەر ئەمە لە نێوان کۆمەڵە برایەکی لەیەك نزیکەوە بوو، کە پێویستە توانای ئەم کارە ئاسان تر بوبێت.

وەرگرتنی ڕاو و بۆچونی براکەت لەسەر کارەکانی ڕۆژانە، هەر دەچێتە ئەم بوارەوە، جا ئیتر دەربارەی هەر کارێك بێت، وەك ژن هێنان و کچ بەشوودان و خوێندن و سەفەرکردن و هتد...

پێغەمبەری خواﷺ دەفەرمووێ: ((وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ)) موسلیم/ ٤٠٢٣ .

واتە: (ئەگەر کەسێ داوای ئامۆژگاری لێکردیت ئامۆژگار بکە).

٤ ـ یارمەتیدان و هاوکاری کردنی یەکتریی لەسەر چاکەو چاکەکاریی:

موسـولْمانان هـەمووو یـەك جەسـتەن، یـەك بینـان، هـەر خشـتێكی بـەوانی دیكەیەوە بەندە، ئەمەش ئەوە دەگەیێنێت، كە دەبێ یارمەتیدانی یەكترییان لا فەرز بێت، چونكە ئەوان بەم هاوكـاریی و یارمەتیدانـەی یەكتریـەوە، بـون بـە دیـواری خشتی خشت، وەك خوای گەورە فەرزی كردوەو فەرموویـەتی: ﴿وَتَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰۖ وَلَا تَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِۚ ﴾المائدە/٢ .

واتە: یارمەتی یەكتری لەسەر چاكەخوازیی و پارێزكاریی بـدەن، بـەلاّم لەسـەر گونـاح و دەسـتدرێژی یارمـەتی و هاوكـاری یـەكتریی مەكـەن... پێغەمبـەری پێشەواشﷺ دەفەرمووێ: (الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَـانِ يَشُـدُّ بَعْضُـهُ بَعْضًـا وَشَـبَّكَ بَـيْنَ أَصَابِعِهِ) بوخاری/ ٢٢٦٦ .

واتە: موسولْمان بۆ موسولْمان، وەكو دیواری كۆشك وایە، هەر یەكەیان ئەوانی تر دەگرێت، كە وای فەرمووو، پەنجە پیرۆزەكانیشی تێك هەلْكێشا...

ئەو كردارو ڕەفتارانەی دەچـنە چـوار چـێوەی ئـەم یارمەتیدانـەوە، زۆر زۆرن، چونكە هـەمووو هاوكـاریی و ئاسـانكارییەك دەگرێتـەوە، كـە موسـولْمانێك بـۆ موسولْمانێكی تری بكات، بۆ ئەنجامدانی خواپەرسـتیەكان و گوێڕایـەلْی شـەرع و دەسگرتنی موسولْمانان و، بە هانا هاتنی نەداران و دەست بەسەر هەتیودا هێنـان و، دەیان شێوەی ڕەفتاری جوانی تری كۆمەلْكاریی و هاریكاریی...

پێغەمبەری پێشەواﷺ دەفەرمووێ: ((السَّاعِي عَلَى الْأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ الْقَائِمِ اللَّيْلَ الصَّائِمِ النَّهَارَ)) بوخاری/ ٤٩٣٤ .

واتە: ئەو كەسەی بە پەرۆشی بێوەژن و دەستكورتانەوەیە، وەكو ئەو موجاهیدە وایە، كە لە پێناوی خوادا لە غەزادایە، یـان وەكـو ئـەو كەسـە وایـە كـە بـەڕۆژ ڕۆژوەوانەو بە شەویش خەریكی شەونوێژە!

هەروەها دەفەرمووێ:(وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ) موسليم/٤٨٦٧ .

واتە: خوای گەورە لە یارمەتیدانی بەندەکەی خۆیدا دەبێت، مادام ئەو لە خزمەتی براکەیدا بێت...

گەورەترین یارمەتیدان و کاریگەرترین هاوکاریی و گرنگترین کۆمەڵکاریی موسوڵمان ئەوەیە، کە لە خزمەتی یەکتردا بن بۆ دەستەبەر کردن و پیادە کردنی دەوڵەتی ئیسلام و بەرز کردنەوەی ئالآی خواویستی...

هەروەها یارمەتیدانی یەکتریی لەسەر هەڵگرتن و گەیاندنەوەی بانگەوازی خوایی و، کۆڵی خیلافەتی ئیسلامی و ئاوەدان کردنەوەی زەوی بۆ خێرو خۆشی خەڵکی...

ئەم کارە گەورانەش بەموسوڵمانی تەنها ناکرێت، کەس ناتوانێت ـ هەرچەند لێوەشاوە بێت ـ بە تەنها بە بەرهەم بگات، بۆیە یارمەتیدانی یەکتریی لەسەر ئەم کارە پیرۆزو ئەرکە شەرعیانە فەرزە، مەرجیشە هەوڵ بدەن لەسەر کۆمەڵێك ڕێساو بنەمای ڕۆشن و دیاری ڕێکخستن کۆببنەوەو بۆ ئامانجە هاوبەشەکەیان بکەونە کار...

برایانی بەڕێز! پێویستە لەسەرمان هیچ بەربەستێکی دەرونی و لەمپەرێکی ڕێی برایەتی و یارمەتیدان و هاوکاریی یەکتری لە نێوان خۆماندا نەهێڵین...

پێویستە دڵ و دەرونمان، ڕاو بۆچونمان یەك خەین، وزەو ورەمان پێکەوە بەگەڕ خەین، تا بەشداربین لە ڕەنجی هێنانەوەی خیلافەتی ئیسلامیدا، کە وەکو

پێغەمبەری نازدار مژدەی پێداوین(١) لەسەر بنچینەکانی دیدو هەڵوێستی خیلافەتی ڕاشیدە، بە پشتیوانی خوا دروست دەبێتەوە...

٥ ـ سەرخستنی برا مەزڵومەکان:

ئەمانەو پاراستنی خوێن و ناموس و سامانیان و، هەوڵدان بۆ ڕزگار کردنی دیلەکان و بە هاناوە چونی ڕاوەدونراوان... لەسەر کردنەوەی هەمووان، چونکە خوای گەورە فەرزی کردووە: ﴿وَإِنِ ٱسۡتَنصَرُوكُمۡ فِي ٱلدِّينِ فَعَلَيۡكُمُ ٱلنَّصۡرُ﴾ الانفال/٧٢.

---

(١) حەدیسی سەحیحە، کە حوزەیفەﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەری نازدارﷺ فەرمووی: ((تكون النبوة فيكم ما شاء الله أن تكون ثم يرفعها إذا شاء أن يرفعها ثم تكون خلافة على منهاج النبوة فتكون ما شاء الله أن تكون ثم يرفعها إذا شاء الله أن يرفعها ثم تكون ملكا عاضا فيكون ما شاء الله أن يكون ثم يرفعها إذا شاء أن يرفعها ثم تكون ملكا جبرية فتكون ما شاء الله أن تكون ثم يرفعها إذا شاء أن يرفعها ثم تكون خلافة على منهاج النبوة ثم سكت)) .

ئەمەش ریوایەتی ئیمامی ئەحمەدەو شێخی ئەلبانی لە زنجیرەی سلسلة الاحاديث الصحيحة خۆیدا لە بەرگی یەکەم ژمارە(٥) بە سەحیحی داناوە ..

واتە: پێغەمبەرێتی لە ناوتاندا دەمێنێتەوە، تا ئەو کاتەی خوا حەز دەکات، ئینجا هەر کاتێك ویستی لایدەبات، پاشان خیلافەتێك دەبێت لەسەر بەرنامەی پێغەمبەرێتی دەبێت، ئەویش لە ناوتاندا دەمێنێتەوە، تا ئەو کاتەی، کە خوا حەزکات، ئینجا، کە ویستی ئەویش لادەبات، پاشان دەبێتە پاشایەتیەکی میراتگریی (ویراسی) ئەویشتان بەسەرەوە دەمێنێتەوە، تا ئەو کاتەی خوا حەز بکات، ئینجا، کە خۆی ویستی ئەویشتان لەسەر لادەبات.

پاشان دەبێتە دەسەڵاتدارییەکی ستەمکاریی سەپاو، ئەویشتان بەسەرەوە دەمێنێتەوە، تا ئەو کاتەی خوا حەز دەکات، ئینجا، کە ویستی ئەویشتان لەسەر لادەبات، پاشان خیلافەتێکی دیکە دێت، کە ئەویش لەسەر بەرنامەی پێغەمبەرێتیەکە دەبێت... ئیتر بێ دەنگ بوو...

واتە: ئەگەر ئەو موسوڵمانانەی لە (دار الاسلام)ەکەی خۆتان نەبوو، هانایان بۆ هێنان، کە لەسەریان بکەنەوە، پێویستە لەسەرتان لەسەریان بکەنەوەو سەریان بخەن...

ئەم ئایەتە دەرهەق ئەو ئەعرابانە هاتە خوارەوە کە بەیعەتیان بە پێغەمبەری پێشەواﷺ دابوو، بەڵام هیجرەتیان بۆ مەدینە نەکردبوو، بێگومان نەشچوبونە ڕیزی موشریکەکانەوە، بەڵام لەبەر ئەوەی هانایان بۆ موسوڵمانان هێنا، کە بچن بە هانیانەوەو لەسەریان بکەنەوە.

خوای گەورە پێی فەرمووون، کە لایەنگیرییان فەرزەو دەبێ موسوڵمانان بیکەن... خۆ دیارە لەسەر کردنەوەی موسوڵمانانێك، کە وان لەژێر دەسەڵاتی کوفردا، کارێکی ئاسان نییە ، هیجرەت و جیهادی دێتە ڕێ، ناسۆر و ژانی دێتە ڕێ، شەڕو شۆڕ و دسلێتی تری دێتە ڕێ!!

بەڵام هەر دەبێ لەبەر خاتری پاراستنی مافی برایەتی بکرێت... جا بزانە ڕێزی برایەتی لای خوای گەورە چەندە؟!

ئیبنو کەثیر (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەڵێ: واتە ئەگەر ئەو ئەعرابانەی، کە کۆچیان بۆ لای ئێوە نەکردوە، لە شەڕێکی دینیدا هانایان بۆ هێنان، کە بچن بە دەنگیانەوەو لەسەریان بکەنەوە، دەبێ بچن و دوژمنیان لەگەڵدا بشکێنن، چونەکەتان لەسەر فەرزە، چونکە برای دینیتانن... (لە ئیبنو عەبباسەوە گێڕراوەتەوە، تفسير ابن كثير ٣٥٣/٣)...

برایانی ئیماندار، برایانی خواویسست! ئەمە دەقێکی پیرۆزی قورئانە، لە ڕوانگەی ئەم ئەرکە خواییەوە بڕوانینە هەڵوێستی خۆمان، تا بزانین دەرهەق بە برایانی موستەزعەفی خۆمان، چەند کەمتەرخەمین؟!

لە فەڵەستین، لە عێراق، لە ئەفغانستان، لە شیشان! لە هەمووو شوێنێکی تری سەر ئەم زەمینە پان و پۆڕەی، جێی موسوڵمانی لێ نابێتەوە!! لەم دنیایەی، کە دەبینین چۆن ئەهلی کوفر گەلەکۆمەکێی نێو دەوڵەتییان دژی خواناسان کردووەو هەڵمەتی ڕیشەکێشکردنی موسوڵمانانیان کردۆتە پیشەی ڕۆژانەیان!!

﴿وَإِنِ ٱسۡتَنصَرُوكُمۡ فِي ٱلدِّينِ فَعَلَيۡكُمُ ٱلنَّصۡرُ﴾ الانفال/٧٢.

واتە: ئەگەر ئەو موسوڵمانانە هانایان بۆ هێنان کە لەسەریان بکەنەوە، پێویستە لەسەرتان لەسەریان بکەنەوەو سەریان خەن... ئاوا بە ڕاشکاویی، بە شێوەیەکی گشتی، لەسەر کردنەوە بە گیان و ماڵ، پشتیوانی لێکردنیان بە خوێن و سامان و پێنوس و شێوازی تری لەسەر کردنەوەو بەرگریی لێکردنیان!!

لە جابری کوڕی عبداللە و ئەبو تەڵحەی ئەنسارییەوە (خوا لێیان ڕازی بێت) هاتووە، کە گوتویانە: پێغەمبەرﷺ فەرمووی: ((مَا مِنْ امْرِئٍ يَخْذُلُ امْرَأً مُسْلِمًا فِي مَوْضِعٍ تُنْتَهَكُ فِيهِ حُرْمَتُهُ وَيُنْتَقَصُ فِيهِ مِنْ عِرْضِهِ إِلَّا خَذَلَهُ اللَّهُ فِي مَوْطِنٍ يُحِبُّ فِيهِ نُصْرَتَهُ وَمَا مِنْ امْرِئٍ يَنْصُرُ مُسْلِمًا فِي مَوْضِعٍ يُنْتَقَصُ فِيهِ مِنْ عِرْضِهِ وَيُنْتَهَكُ فِيهِ مِنْ حُرْمَتِهِ إِلَّا نَصَرَهُ اللَّهُ فِي مَوْطِنٍ يُحِبُّ نُصْرَتَه)) ئەبوداود/ ٤٢٤٠ و ئەحمەد/ ١٥٧٧٣ .

واتە: هەر موسوڵمانێك لەسەر موسوڵمانێکی دیکە نەکاتەوەو لەو کاتەدا پشتی بەردا، کە ڕێزی تێدا دەشکێنرێت و ئابڕوی تێدا لەکەدار دەکرێت، خوا ناهێڵێت بەسەریەوە بچێت، خوای گەورە لە شوێن و کاتێکدا پشتی بەر دەدات و لەسەری ناکاتەوە، کە پێویستی بە کەسێك بێت سەری خات و، پشتی بگرێت...

هەر موسوڵمانێکیش لەسەر موسوڵمانێکی دیکە بکاتەوەو لەو کات و شوێنەدا سەری خات، کە ڕێزی تێدا دەشکێنرێت و ئابڕوی تێدا لەکەدار دەکرێت،

خوای گەورە (بۆی هەڵدەگرێت و) لە کات و شوێنێکدا پشتی دەگرێتەوەو لەسەری دەکاتەوە، کە زۆری پێویست بە کەسێك بێت هەر لایەکی لێ بکاتەوە!!

هەروەها دەفەرمووێ: ((الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ وَمَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرُبَاتِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)) بوخاری/ ٢٢٦٢ .

واتە: (موسوڵمان برای موسوڵمانە، ستەمی لێ ناکات، تەسلیمی کەسانی دوژمن، یان ناحەزی ناکات، هەر کەسێك لە هەوڵی جێبەجێ کردنی پێداویستی براکەیدا بێت، خواش لە هەوڵی جێبەجێ کردنی پێداویستی ئەودا دەبێت.

هەر کەسێك نارەحەتیەك لەسەر موسوڵمانێك لادات، خوای گەورەش نارەحەتیەکی لە نارەحەتیەکانی قیامەت لەسەر ئەو لادەبات، هەر کەسێك عەیب و عاری موسوڵمانێك داپۆشێت، خوای گەورە لە ڕۆژی قیامەتدا عەیب و عاری ئەو کەسە دادەپۆشێتەوە!!).

هەروەها دەفەرمووێ: ((أعِينوا المظلومَ)) ئەحمەد/١٨٥٦٩ واتە: یارمەتی مەزڵوم بدەن، یان دەفەرمووێ: ((انْصُرْ أَخَاكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْصُرُهُ إِذَا كَانَ مَظْلُومًا أَفَرَأَيْتَ إِذَا كَانَ ظَالِمًا كَيْفَ أَنْصُرُهُ قَالَ تَحْجُزُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنَ الظُّلْمِ فَإِنَّ ذَلِكَ نَصْرُهُ)) بوخاری/ ٢٢٦٤ .

واتە: (براکەت بە زاڵمی و مەزڵومی سەربخە!

کابرایەك وتی: ئەی پێغەمبەری خوا! ئەوە دەزانم، کە مەزڵوم بوو دەبێ سەری بخەم، بەڵام کە زاڵم بوو چۆن سەری بخەم؟!

فەرمووی: ڕێی زوڵمی لێ بگرەو مەهێڵە زوڵم کات، ئا ئەوە سەرخستنەکەیەتی...).

موسوڵمانان مافیان یەکە، خوێنیان یەکە، ناموسیان یەکـە، سـامانیان یەکـە، دەبێ بە هەمووو شێوەیەك یەکتریی بپارێزن، بەرگریی لە یـەکتری بکـەن، لەسـەر یەکتریی بکەنەوە.

نابینیت پێغەمبەری پێشەواﷺ دەفەرمووێ: ((الْمُؤْمِنُونَ تتَكَافَأُ دِمَاؤُهُمْ وَهُمْ يَدٌ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ وَيَسْعَى بِذِمَّتِهِمْ أَدْنَاهُمْ))ئەننەسائی/سەحیحە/٤٦٥٣ .

واتە: (موسوڵمانان خوێنیان هاوکوفی یەکـە (یەکسـانن) هـەموویان یەکدەسـتن لەسەر غەیری خۆیان، ئەوی لە هەمووان کەمترە لە خزمەتی ئەوانی دیکەدایە...

راڤەوانانی فەرموودە لە باسـی ئـەوەدا دەڵـێن: یەکدەسـتن: واتـە هـەموویان پێکەوە یەك هەڵوێست بەرامبەر دوژمنیان دەوەستن و، لە نـاو خۆیانـدا هاوکـاری یەکتریی دەکەن بۆ سەرخستنی دینەکەیان بەسەر هەمووو دین و ڕێبازو میللەتێکی دیکەدا، هەر وەکو بڵێیت یەك دانە دەستەو، دەبزوێت و یەك کار ئەنجام دەدات! (١)

کەواتە برا هاودینەکەم! خواویستەکەم !ئەوە بزانە لە هەر جێیـەك دەسـتدرێژی کرایە سەر موسوڵمانێك، ئەوە بزانە، کە دەستدرێژی کراوەتە سەر تۆ، کە خـوێنی ئەو دەڕێژرێت، ئەوە خوێنی تۆشە دەیرێژن، کە ناموسی ئەو دەتکێنن و خوشـك و دایکی ئەو هەتك دەکەن، ئەوە هەر ناموسی تۆیەو کەوتۆتە بەر دەستی دوژمنان، هەر کەس سامانی براکەتی زەوت کرد، ئەوە سامان و موڵك و مـاڵی تـۆی زەوت کردووە، دە ڕێی لێ بگرەو مەیهێڵە...

دە لەگەڵ براکانتدا بسازێ و هێزیان لەگەڵدا پێکەوە نێ تا یەکتریی بپارێزن... ئای کە خۆشە کەس پێتان نەوێرێت!! بەڵام هەی داخ! وای کە زریکەی زارۆکی بێ

(١) شرح سنن النسائي للسيوطي لە ڕاڤەی فەرمودەی ژمارە (٤٦٥٣) .

تاوان و هاواری ژنی موسوڵمانی موحەجەبە بە ژانە، کە نازانن ڕووی هاواری بێ دەسەڵاتی بکەنە چ کۆمەڵە مرۆڤێك؟!

مێژوو چەند جارێ ئەم شیعرو سرودەی بۆ لێدراینەوە:

رُبَّ وا مُعْتصـــــمَاهُ انْطَلَقَـــــتْ   مِـــلْءَ أفـــواهِ الصَّـــبَايَا اليُتَّـــمِ

لامَسَــــــتْ أسْــــمَاعَهُم لكِنَّهَـــا   لَـمْ تُلامِـسْ نَخْـوَةَ الْمُعْتَصِـمِ[1]!

بەڕێزان، خواویستان! ئەمانە هەمووی دەقی پیرۆزی ئەم دینەن، هەمووو بنبڕن، کە هی خواو پێغەمبەری خوانﷺ، هەمووو ماناکانیـان ڕۆشـنەو، ئـەو مانایانـە زیاتریان لێ نافمرێتەوە، کە هێنامانەوە، هەمووی داوا دەکات موسوڵمانان لە ناو خۆیاندا سەرخستنی یەکتریی بکەنە فـەرزێکی خـوایی، بیکەنـە ئـەرکی ڕۆژانـەی سەرشانیان، تا لەسەر یەك یەکی موسوڵمانان بکەنەوە...

ئەم دەقانە ڕوەوڕوی هەمووو ئەو موسوڵمانانە دەبێتەوە، کـە ئێسـتا لـە نـازو نیعمەتدان، لە ئازادی و سەربەستیدان، لە چـێژی ژیـانی ئاسـودەییدان، لـە بـیری پارەسەریەکناندان و براکانیشیان دیلن، زیندانن، لەژێر قامچی جەللاداندان، ماڵ و منداڵیان بێ نازن، دەسکورت کەوتون، چاوەڕوانن کەسێکی موسـوڵمانی جـوامێر لایەکیان بە لادا بکاتەوەو دڵنەواییان کات و یارمەتیەکیان پێ بگەیێنێت...

نابینیت پێغەمبەری پێشەوا هیچ وزەیەك ناهێڵێتەوە لە مەیدانێکدا نەیخەیتە کـــار، کـــە دەفـــەرمووێ: ((فُكُّـوا الْعَـانِيَ وَأَطْعِمُـوا الْجَـائِعَ وَعُـودُوا الْمَرِيضَ))بوخاری/٢٨١٩ .

واتە: دیل ڕزگار بکەن، برسی تێر بکەن، سەردانی نەخۆش بکەن...

---

(١) ئەرێ چەند جار هانای ئەرێ هـۆ موعتەسـەم پـڕ بـە زاری کیژۆڵـەی هـەتیوو هاتـە بـەر گوێ؟!.. بەر گوێی هەموویان دەکەوت!! بـەڵام جارێـك بـەر جـوامێریی موعتەسـەمێك هـەر نەکەوت!

چەند هەزار موسوڵمان هەن، کە ئێستا پێویستیان بە یارمەتی تۆهەیە... لە موجاهیدان و کەمئەندامەکانیان، لە زیندانیان و کەسوکاریان، لە زارۆکی هەتیوی چاوگەشی بێ کەسیان، لە بریندارو نەخۆش و ڕەشوڕوتان؟!!

ئەم هەمووو ناسۆرە لە پێناوی چیدا دەچێژین؟!

مەگەر لەبەر خاتری خوا نییە و لە پێناوی بانگەوازەکەی ئەوو سەروەریی شەرعەکەی ئەودا نییە ؟!

مەگەر بۆ هێنانەوەی خیلافەتی ڕاشیدە نییە ، کە هەموو ئازادی و سەربەزی و ئاسودەیەکی پێوەیە؟!

دەی مەگەر ئەرکی سەرشانمان نییە ، کە یارمەتی یەکتریی لەسەر خێرو چاکە بدەین، لە پێش هەمووشیانەوە کۆمەڵکارییەکی ڕەسەن، کە وزەکانی هەموومان، ژیرانە بخاتە گەڕ؟! تا هێزێکی وامان لێ پێك دێت دیلەکانمان پێ ڕزگار بکرێت، زیندانیانمان پێ ئازاد بکرێت؟!

برای دیندارو جوامێرم! بە تایبەتی حەز دەکەم بیرخستنەوەیەکی تایبەتیت بخەمە بەر دەست، بەو هیوایەی سودی بۆ قیامەتی خۆت و دنیاو قیامەتی برا زیندانییە کانت هەبێت، مەڵێ: جا من چیم پێدەکرێت؟!

ئەوەی من بۆت پێشنیار دەکەم، لانی کەم هەندێکیت پێ دەکرێت:

ـ ڕێکخراوێکی مافی مرۆڤ دروست کە، یان ڕێکخراوێك بۆ ئازادی دیل و زیندانیان دروست کەو بە دوای کێشەکانیانەوە بە، ناوی خۆیان بە ڕێکخراوی جیهانی بناسێنە، ناوی جەللادەکان بزڕێنە، هەوڵی ڕزگار کردنی دیل و زیندانیان بدە، تا ئازاد دەبن، چیت بۆ ئازاد کردنیان هەڵسوڕا، دریغی مەکە، ئەگەر بە هێز

نەبیت ناکرێت، پێکیەوە بنێ، کۆمەڵکارانە دیراسەی پێکەوەنانی ئەو هێزە بکـە، کە ئازادی و سەربەرزیی بۆ ئەو پیاوە شەریفە خواویستانە دێنێتەوە دەست...

ـ ڕێکخراوی کۆمەك دروست کە، هەوڵی کۆکردنـەوەی یارمـەتی مـاددی بـدە بۆیان، زەکات و خێرو خێراتی موسوڵمانانیان بە ڕێکوپێکی پێ بگەێنە، ئەمە زۆر گرنگە، لە ڕووی دەرونییە وە ناهێڵێت بڕوخێن، هەست بە بێ کەسی ناکەن...

وتەکەی ئیمامی مالیك بیری موسوڵمانان بخـەرەوە، کـە دەیگـوت: پێویسـتە لەسەر موسـوڵمانان دیلـەکانیان قوتـار بکـەن، ئەگەرچـی سـەروەت و سـامانی هەمووشیانی بوێت (تەفسیری قورتوبی/ ئایەتی: ﴿ لَّيْسَ ٱلْبِرَّ أَن تُوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ ﴾ البقرە/١٧٧...

یان وتەی ئیبنو عابدینیی حەنەفی، کە دەڵێ: ئەگەر ئافرەتێـك لـە ڕۆژهـەڵاتی وڵاتی موسوڵمانان بە دیل بگیرێت، قوتار کردنی لەسەر شانی ئەهلی ڕۆژئاواشـیان فەرز دەبێت... (حاشية ابن عابدين (٣٠٦/٣))...

ـ هەمیشە لە یادت بن، دوعای خێریان بۆ بکە...

ئەوەت لە بیر بێت و بیر بخەرەوە، کە ژمارەی موسوڵمانانی خواویست و پاك، ڕۆژانە لە زیندانی تاغوتاندا زیاد دەکات!

دوای ئەم بیر خستنەوەیە، ئایا خاوەن کەرتـە نەوتیـەکان و عەرشـە ئاڵتونییـە کان،کە کۆشك و تەلاریان پڕ کردوە لە جەواریی و کەنیزەکی ئەسمەر و سـپی، کـە شەوو ڕۆژ لەسەر سامانی ئەم ئوممەتە دەلەوەڕن.

ئایا شەرمێك دەیانگرێت و غیرەتێکیان تێدا ماوە بۆ ئـەو دیـل و زیندانیانـە بجوڵێت؟!

شەرمی ئەوەش ناکەن و تــەریق نابنــەوە، کــە خۆشــیان بــە ئــەهلی یــەکخوا پەرستی(التوحید) پارێزەرانی تەوحید دەزانن؟!

خوایە، ئەی پەنای لانەوازان! پشتی پەرتەوازان، هیوای دیل و ئومێدی هەستی زەلیل و جێ هانای کۆست کەوتوو جەرگ سوتاوی موسوڵمانان، ڕوی ڕەحمەتت لــە موسوڵمانان بە تایبەتی لە زیندانییە کانیان کەو بەزەیی خۆتیان بەسەر دا بڕێــژەو بە لوتفی خۆت لەگەڵیاندا، بەو بە دەسەڵاتی خۆت رزگاریان کە... تا ئەو کاتــەش هەر خۆت سەرپەرشتی خێزان و ماڵ ومنداڵی بێنازیان بە...

خوایە ئێمەش بکە بە ئامڕای قەدەری خۆت و سەرکەوتنێکمان بۆ ئەم ئیسلامە لە تەمەنی خۆماندا پێ بهێنە دی... ئامین...

٦ ـ ئەرکە کۆمەڵایەتییەکان:

ئیسلام کۆمەڵێ ئەرکی زۆری کۆمەڵایەتی لەسەر موسوڵمان داناوە، کە دەبێت بۆ بەردەوامبونی برایەتی دینیی و پەرەسەندنی خۆشویستنی یەکتریی و هاریکاری کردنی یەکتریی ئەنجام بدرێن... وا ئاماژەیەکی خێرا بە هەندێك لەوانە دەکەین :

أ ـ وەرگرتنی دیاری و پاداشت دانەوە لەسەری:

ئیسلام بایەخی بەوە داوە، کە موسوڵمانان لەناو خۆیاندا دیاری بدەنە یەکتر، تا خۆشەویستی و متمانە لە نێوانیاندا زیاتر ببێت و برایەتیە دینییە کــەیان پتــەوتر ببێــت، ئەمـــەش هۆکـــارێکی کاریگـــەرە، بۆیـــە پێغەمبـــەری نـــازدارﷺ دەفــەرمووێ:((تَصَـافَحُوا يَـذْهَبَ الْغِـلُّ وَتَهَـادَوْا تَحَـابُّوا وَتَـذْهَبْ الشَّـحْنَاءُ)) ئیمـامی مالیك/سەنەدەکەی حەسەنە/١٤١٣ .

واتە: تەوقە لەگەڵ یەکتریی بکەن، چونکە تەوقەکردن کینە لادەبات، دیاریش بدەنە یەکتریی، خۆشەویستیتان بۆ یەك زیاد دەبێت و تورەیی ناکۆکیەکانتان ڕادەدات...

بۆ کاریگەریی زیاتریش، دەتوانیت بۆنەی تایبەتی بەرامبەرەکەت هەڵبژێریت، وەك بۆنەی هاوسەرێتی، دەرچون، گەڕانەوە... هتد .

لە ئادابی دیاری وەرگرتنەکە، ئەوەیە پاداشتی بدەیتەوە، عائیشە خان (خوا لێی ڕازی بێت) دەگێڕێتەوە: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْبَلُ الْهَدِيَّةَ وَيُثِيبُ عَلَيْهَا) بوخاری/ ٢٣٩٦ .

واتە: پێغەمبەرﷺ کە دیاریەکیان بۆ دەهێنا وەری دەگرت و سوپاسی نێرەرو هێنەری دەکردو، پاداشتی بە دیاریەکی لای خۆی دەدایەوە!

ئیمامی ئیبنو حەجەری عەسقەلانی (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) لە ڕاڤەی ئەم فەرموودەیەدا دەڵێ: لە جیاتی دیاریەکە، دیاریەکی تری دەناردەوە، کە لانی کەم هاو نرخی دیاریەکە بوو، کە بۆی نێررابوو!

لەمەوە مالیکیەکان وتویانە: کە دیاری ناردنەوە لە پاداشتی وەرگرتنیدا واجبە بە تایبەتی، ئەگەر لە هەژارەوە بۆ دەوڵەمەند چوبوو...

مەبەستی ئیمامی ئیبنو حەجەر لەوەدایە: کە ئەوە خووڕەوشتی پاکی پێغەمبەر بوە، کە هەمیشە لەگەڵ وەرگرتنی دیاریەکەدا، سوپاسی خاوەن و هێنەرەکەی کردوەو دەسبەجێ، یان دواتر دیاریەکی گونجاوی وەکو ئەوەی خۆیان، یان زیاتری بۆ ناردونەتەوە.

بۆیە: دەبێت لانی کەم نرخی دیاریە وەڵامەکە، بە قەدەر دیاریە نێرراوەکە

ببێت... ئینجا ئیمامی ئیبنو حەجەر دەڵێ: ئەمە ڕای کۆن و نوێی شافیعیشە...

حەنەفیەکانیش هەمان ڕایان هەیە، بەڵام وتایانە: ئەگەر دیاریەکەی بە ئومێدی پاداشت و دیاریەکی بەنرختر نارد، باتڵە، چونکە دەکەوێتە خانەی جۆرێك لە فرۆشتنی نەزانراوەوە!

دیاری ناردن بەخشینە نەك بازرگانی، لە شەرعیشدا کڕین و فرۆشتن لەگەڵ بەخشیندا جیاوازە، هەر وەکو، کە دیاری و خێریش جیاوازیان هەیە... (فتح الباري: لە شوێنی ڕاڤەی حەدیسی ناوبراو)...

ب ـ قبوڵ کردنی دەعوەت:

ئەگەر موسوڵمانێك برا موسوڵمانەکەی تری بانگهێشتی دەعوەتێکی کرد، خواردن بێت، یان هەر پێکەوە دانیشتن، دەبێت بە دەنگیەوە بچێت، چونکە مافێکی موسوڵمان لەسەر موسوڵمان ئەوەیە، کە ئەگەر دەعوەتی کرد، وەڵامی بداتەوە، وەکو پێغەمبەری ئەکرەمﷺ فەرموویەتی: (حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خَمْسٌ رَدُّ السَّلَامِ وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ وَاتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ) بوخاری/ ١١٦٤.

واتە: مافی موسوڵمان لەسەر موسڵمان پێنجن: وەڵامدانەوەی سڵاو کردن، سەردانی نەخۆش، شوێن جەنازە کەوتنی بۆ گۆڕستان، قبوڵ کردنی دەعوەتی، دوعا بۆ کردنی کاتی پژمینی...

گومانی تێدا نییە ، کە هەر یەك لەمانە ڕۆڵی ئیجابییان هەیە لە بەهێز کردنی پەیوەندی کۆمەڵایەتی موسوڵمانان و،پەرەپێدانی متمانەو خۆشەویستی نێوانیان و، بەهێز کردنی گیانی برایەتییان...

بۆیە بەدەم دەعوەت چونی موسوڵمانەوە، ماف و ئەرکە و، پێویستە بهێنرێتـە دی، نەك ڕەفز بكرێتەوەو گوێی پێنـەدرێت... ئـەوی دەعوەتەکـەی بـۆ کردویـت، مەبەسـتێتی، کـە جەمسـەری پەیوەسـتیەکی بـەهێزت پـێ بگـەیێنێت، کـە جەمسەرەکەی تری بە خۆیەوە بەندە...

ج ـ ستركردنی موسوڵمان:

واتــە داپۆشــینی عــەیب وعــاری و ســڕ هەڵنــەماڵینی، پێغەمبــەرﷺ دەفەرمووێ:((من ستر مسلماً ستره الله يوم القيامة)) موسلیم / ٤٦٧٧.

واتە: هەر کەسێك نهێنی موسوڵمانێك داپۆشێت، خوای گەورە لـە قیامـەتـدا لەخۆی دەگرێت و نهێنییە کانی دادەپۆشێت!

تەنها ساتێك بیر لەوە بکەرەوە، کە تۆ عەیبی موسوڵمانێکت داپۆشیوەو خوای گەورەش لە ڕۆژی قیامەتدا، کە هەر هەمووو مەخلوقات دەتبینن، تۆ ستر دەکات، ئەم هاندانە گەورەیە بۆچییە؟!

بۆ ئەوەیە موسوڵمانان نەکەونە ئابڕو بردنی یەکتری، نەکەونە بـاس و خواسـی یـەکتریی و شـوێن عـەیب و عـاری یـەکتریی نەکـەون، موسـوڵمان، کـە بـرا موسوڵمانەکەی خۆی خۆشویست، چۆن دەهێڵێت یەکێکی تر باسی بکات؟!

چ جای ئەوەی خۆی کەمو کورتیەکانی ئاشکرا بکات و ناوی بزڕێنێت!!

بڕوانە ئەو پاداشت دانـەوەی خـوای پـەروەردگار، کـە هـەر لـە تـوخمی کـارە چاکەکەی موسوڵمانەکەیە، ئەم لە دنیادا لەبەر خـاتری خـوا نهـێنی موسـوڵمانان دەپارێزێت، خوای گەورەش لە قیامەتدا کەموکورتی ئەم دەپارێزێت!!

چ شتێکی گەورەیە، کەسێك خوای زاناو توانا ستری کات، کێ دەتوانێت سڕی هەڵماڵێت؟!

بە پێچەوانەشەوە (وەکو لە فەرموودەی تردا هاتوە) کەسێك سرِی موسوڵمانێك هەڵماڵێت، بۆ کویێ دەچێت؟!

چۆن لە دەست خوای گەورە دەرباز دەبێت، لە رِۆژی قیامەتەدا، کە خواخوایەتی نهێنییە کانی دەرنەکەون، خوای زاناو توانا ئابرِوی دەبات و هەمووو نهێنییە کانی دەخاتە بەر چاوی خەڵکی!! چ ئابرِوچونێکە ؟!

پۆشینی عەیب و عاری موسوڵمان، لە سیفەتی جوامێریی و پیاوەتیە، بۆیە کە موسوڵمانێك شتێکی خراپ لە برا موسوڵمانەکەی خۆی دەبینێت، کە دەبینێت کەوتۆتە گوناحێکەوە، نارِوات لێی لە هەڵڵاداو لە ناو خەڵکیدا باسی بکات، بەڵکو بۆی دەپۆشێت، تا هەستی تۆبە کردنی تێدا بەهێز بکات.

کەوا ئەمجارە ئەو نوقسانییە ی کەوتە بەر چاوی فلاَن کەسی موسوڵمانی چاك و ئابرِوی نەچوو، خۆ هەمووو جارێکی تر هەر وا نابێت، ئەوە خوای میهرەبانە بۆی داپۆشیوە، ئاخر ئەگەر بەردەوام بێت، خوای گەورە ئەو داپۆشینەی لەسەر لا دەبات و حەسودێکی دەمشرِی توش دەکات، کە لە هەرچی شوێنێك ئەم جێی رِێز بێت، ئەو لەو جێیەدا باسی خراپەکانی دەکات!!

موسوڵمان لە پۆشینی کەم و کورتی ونهێنییە کانی موسوڵمانان پاداشت وەردەگرێت، بەڵام لە سرِ هەڵماڵینیان چ سودێك دەکات؟!

هیچ... مەگەر مەسەلەکە پەیوەندی بە ئەمنییە تی موسوڵمانانەوە هەبێت، یان پەیوەندی بە چەواشەکردنی کوفرەوە هەبێت، هەر کەسێك حەز بە هەڵماڵینی نهێنی موسوڵمانان بکات.

ئەوە حەتمەن خراپەخوازەو دەیەوێت موسوڵمانان نوشوستی تریان بەسەردا بێت، ئەمە جگە لەوەی، کە ئەو رِەفتارە خۆی لە خۆیدا سیفەتێکی لاسەنگیە! دەنا کیێ

هەیە حەز بەوە بکات برا موسوڵمانەکەی خۆی توشی سوکایەتی ببێت.

کێ هەیە حەز بکات پلەو پایەی خۆشەویستیێکی خۆی دابەزێت؟! مەگەر کەسێك کە توشی گرێ و گۆڵی دەرونی بوبێت... خوا لاماندا... خوای گەورە زۆر بە سەختی بەرپەرچی ئەوانە دەداتەوە، کە حەز بە بڵاو بونەوەی خراپەکاریی و داوێن پیسی دەکەن لە ناو موسوڵمانانددا و هەڕەشەی سزای سەختیان لێ دەکات، کە دەفەرمووێ: ﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلْفَٰحِشَةُ فِى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾النور/١٩ .

واتە: ئەو کەسانەی، کە حەز دەکەن خراپەو داوێن پیسی لە ناو موسوڵمانانددا تەشەنە بکات، لە دنیاو قیامەتدا سزای زۆر بە ژانیان دەبێت... خوا دەزانێت و ئێوە نازانن[١]...

د ـ ئەگەر پژمی و سوپاسگوزاری خوای کرد، دوعای ڕەحمەتی بۆ بکە:

ئەمە ئەدەبێکی زۆر بەرزی کۆمەڵایەتی ئیسلامەتیە،کە نیشانەی زەوقی ساغ و هەستی بەرزی موسوڵمانانە، کە کۆڕو کۆمەڵییان پڕە لە ئەدەب و ڕەزانەت و پارسەنگی، جگە لەوەی نیشانەی ئەوەیە، کە موسوڵمان هەمیشە بۆ هەل دەگەڕێت، تا دوعای خێر بۆ برا موسوڵمانەکەی بکات و، وشە یەکی ناسك و جوانی ئاڕاستە کات، کە پێی دڵخۆش دەبێت!!

(١) سەیید قوتب لە تەفسیری ئەم ئایەتەدا دەڵێ: ئەو کەسەی، کە باسی ئافرەت و پیاوی داوێن پیس لە کۆڕو کۆمەڵی موسوڵمانانددا بکات، کە گوایە: لە فلان ناوچە فلان داوێن پیسی لێیە، هەر دەچێتە ڕیزی ئەو کەسانەوە، کە ئەم سزایە دەیانگرێتەوە، چونکە باس کردنی شتی وا لە کۆڕو کۆمەڵی موسوڵمانانددا بە فزولێتی، سەر دەکێشێت بۆ بەدوادا چون و کەوتنە دوای!!

که له بەرامبەریشیدا حەتمەن داوه دەزویەکی تری هەست و سۆزو خۆشەویستی لەگەڵ دڵسۆزیەکەیدا بۆ دەهۆنێتەوه، ئەوەش دەبێتەوه بە هۆکارێکی دیکەی زیادکردنی برایەتی!!

ئەوی دەپژمێت و هاودەنگانی کۆڕو کۆمەڵەکەی پێی دەڵێن :(یرحمـك الله: واته خوا بەزەیی پێتـدا بێتـەوه) هەسـت دەکـات، کـه هـەمووو حاڵـەتێکی خـۆش و ناخۆشیی، جێ بایەخی هاودەنگـەکانێتی، کـه ئـاوا لـەم ڕووداوه سوکەشـدا، کـه بەسەریدا هاتووه دوعـای بۆ دەکەن و به خەمیەوەن، تا هیچی لێنەیـەت، ئـەویش به بایەخەوه پێیان دەڵێتەوه: (یهدیکم الله و یصلح بـالکم: خوا ڕێنماییتان بکات و هۆشتان ڕێکبخات (کارتان راست بهێنێت)!

ئەم زیادەیەی دوعاکه نوکتەیەکی خۆشـی تێدایـه کـه لـه وشـه عەرەبیەکـەدا دەردەکەوێت (یُصلح بالکم: هۆشتان ڕێك بخات).

واته: وەکو، که ئێوه له گەرمـەی سـەرقاڵ بـونی خۆتانـدا هـەر هۆشـتان لـه تەندروستی و باری دەرونی من بوو، دەی سا خوای گەوره هەمیشه هۆشتان زیت و زرنگتر کات، تا هەمیشه هۆشتان لەخۆتان و له براکانی ترتان بێت!!

هـ ـ گومان باشی و سینه پاکیی:

به ڕەفتاری بەرزو جوامێریی موسوڵمان ئەوەیه، که گومانی بـاش بـه براکـانی ببات و ڕەفتارو گوفتارەکانیان به دیوی جوانیدا بـۆ لێـك داتـەوه... هـەروەها وا سەیریان کات، که جێگومانی باشی ئـەون، چـونکه پێغەمبـەری خۆشەویسـتﷺ بەرهەڵستی ئەوەی لێکردوین گومانی خراپ به براکانمان بەین.

ئەوﷺ گومانی خراپی، به درۆترین قسه ناوزەد کردوه، تـا بـه دزێـوو نـاقۆڵا

بیبینین و تەنەفورمان لێی هەبێت و.. وەکو دەفەرمووێ: ((إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيث وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا تَحَسَّسُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَكُونُوا إِخْوَانًا وَلَا يَخْطُبُ الرَّجُلُ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ حَتَّى يَنْكِحَ أَوْ يَتْرُكَ)) بوخاری/٤٧٤٧ .

واتە: نەکەن گومانی خراپ ببەن! گومانی خراپ درۆترین قسەیە، جاسوسی بەسەر یەکترەوە مەکەن، خۆشتان بە دوی یەکتریدا مەچنەوە،[(١)] یەکتری مەبوغزێنن و ڕقتان لە یەکتریی نەبێت، ببنە برای یەك، کەستان بەسەر داخوازی براکەیدا نەچێتە پێشەوە، با لێی گەڕێ بزانێت مارەی دەکات، یان وازی لێ دەهێنێت...

واتە :کە برایەك چوبوە داخوازی ئافرەتێك، با کەسێکی تر لە هەمان کاتدا، کە هێشتا قسەی یەکەم نەبڕاوەتەوە، نەچێتە داخوازی هەمان ئافرەت و قسەی بۆ خۆی تێدا بکات، با ئارام بگرێت داخۆ بە نسیبی ئەو دەبێت، یان وازی لێ دەهێنێت، ئەوسا، با ئەم بچێتە داخوازیی، چ کێشە نییە ...

ئیمامی ئیبنو حەجەری عەسقەلانی لە باسی ئەم جۆرە گومانەدا لە ڕاڤەی فەرموودەکەدا دەفەرمووێ: گومان لێرەدا واتە تۆمەتبار کردنێك، کە هیچ بەڵگەیەکی وای بە دەستەوە نەبێت، بۆ نمونە، کەسێك یەکێکی دیکە بە تۆمەتی زیناکاریی تاوانبار دەکات و بەڵگەیەکی واشی بە دەستەوە نییە و هیچ ئاسەوارێکی زیناکەش دەرنەکەوتوەز

بۆیە یەکسەر بە دوایدا فەرمووی: نە جاسوسی بکەن و نەخۆشتان بە دوی موسوڵماندا بچن! بۆ ئەوەی کەسی لەسەر نەکاتە جاسوس و خۆی هان نەدات، کە

(١) تجسس ئەوەیە کەسی بە دوادا بنێریت، تحسس ئەوەیە کە خۆت بە دویدا بچیت!

بە دوای تۆمەتبار کراوەکەدا بڕوات تا شتی تری لێ دەدۆزێتەوە...

ئەم فەرموودەیە هاو ئاڕاستەی ئەو ئایەتەیە کە خوای گەورە تێیدا دەفەرمووێ: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱجۡتَنِبُواْ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعۡضَ ٱلظَّنِّ إِثۡمٞۖ وَلَا تَجَسَّسُواْ وَلَا يَغۡتَب بَّعۡضُكُم بَعۡضًا﴾ الحجرات / ١٢ .

واتە: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە، لە گومانی خراپ زۆر خۆتان بەدور بگرن، چونکە زۆر جار هەیە، کە هەندێك گومان دەبنە تاوان، جاسوسی بەسەر یەکەوە مەکەن و غەیبەتی یەکتریش مەکەن...

ئایەت و فەرموودەکە دیارن، کە تا چ ڕادەیەك کەسایەتی موسوڵمان دەپارێزن، ناهێڵن لە ناخی مێشکی خۆشیاندا گومانی خراپ بە یەکتریی ببەن! تا ڕێی ئەوە بگرێت لە خاوەن گومانەکە و نەڵێ: وەڵا دەمەوێت بکەومە دوای ئەم مەسەلەیەو ڕونی کەمەوە، بزانم وایە، یان نا!!

ئەمە خۆی بەدودا چونی هەنگاوەکانی شەیتانە! (فتح الباري ٤٩٦/١٠).

ئایەتەکە لەڕوی دەرونییەوە هەمووی وردەکارانە ڕیزبەند کردووە: کەسێك، کە گومانی خراپی نەبرد، جاسوسیەکەش ناکات، نە خۆی بەدووی کەسدا دەچێت، نە کەسیش دەنێرێت، کە هیچیشی لا نەبوو، غەیبەتەکەش ناکات، بەڵام بە پێچەوانەوە ،ئەوی گومانەبەدەکەی بردووە، دەبێتە خولیای سەری، بزانێت وایە، یان نا.

ئینجا شەیتان هانی دەدات بۆ لێکۆڵینەوەو بەدودا چون، خۆی سەرقاڵە، خەڵك دەنێرێت، خەڵك بەکرێ دەگرێت!! بۆچی؟!

هەر بۆ ئەوەی بیسەلمێنێت، کە گومانەکەی لە جێی خۆیدا بوە! کە گومانەکەی

توندتر دەبێت لێی دەبێتە بەڵگەنەویست و وا قسەی لەسەر دەکات، کە بواری گومانی تێدا نەمابێت، بەمەش لە خەرمانی خێری خۆیدا غەیبەت بە غەیبەت دادەگیرسێنێت!!

دەرهەق بە سینەپاکیی خوای گەورە موسوڵمانانی فێر کردووە، کە هەمیشە ئەو دوعایە بکەن: ﴿وَلَا تَجۡعَلۡ فِي قُلُوبِنَا غِلّٗا لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ رَبَّنَآ إِنَّكَ رَءُوفٞ رَّحِيمٌ﴾الحشر/١٠.

واتە: خوایە مەهێڵە هیچ جۆرە ڕق و قین، بوغزو کینەیەك لە دڵماندا بەرامبەر موسوڵمانان بمێنێت، خوایە جەنابت خاوەن سۆزیت و بەبەزەییت...

پێغەمبەری ڕەحمەتیش ﷺ دەفەرمووێ: ((أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ يَحْرُمُ عَلَى النَّارِ أَوْ بِمَنْ تَحْرُمُ عَلَيْهِ النَّارُ عَلَى كُلِّ قَرِيبٍ هَيِّنٍ سَهْلٍ)) ترمزی/.٢٤١٢ .

دەشفەرمووێ حەدیسێکی حەسەن و غەریبە، واتە: ئەرێ هەواڵتان نەدەمێ، کە کێ لە ئاگری دۆزەخ حەڕامە، یان ئاگری دۆزەخ لەکێ حەرامە؟! ئەو کەسەی کە حازر بەدەست و نەرم و نیان و ئاسانکارە!

نابینیت لە دوعاکانی خۆشیدا دەیفەرمووو: (واسْلُلْ سَخِيمَةَ صَدري) ترمزی ٣٤٧٤ واتە: خلتەو خاڵی سینەم ڕادە...

و ـ دوعا بۆ کردن و شوێن جەنازە کەوتنی:

ئەرکی برایەتی ئیسلامیە، کە موسوڵمان دوعا بۆ برا موسوڵمانەکەی بکات و داوای خێرو خۆشی دیناو قیامەتی بۆ بکات، هەروەها ئەگەر کۆچی دوایی کرد لەگەڵ جەنازەکەیدا بچێتە گۆڕستان و دوعای لێبوردنی بۆ بکات...

لە فەرموودەی سەحیحدا هاتوە، کە پێغەمبەری سەروەرمانﷺ دەفەرمووێ:

((مَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ يَدْعُو لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ إِلَّا قَالَ الْمَلَكُ وَلَكَ بِمِثْلٍ)) موسلیم.

هەر عەبدێکی موسـوڵمان لـە پشـت ملـە، دوعـا بـۆ براکـەی خـۆی بکـات، فریشتەیەکیش بەردەوام لە دوایەوە دەڵێتەوە: بۆ تۆش هەروا!

خۆ ئەمە شتێك نییە ئەوەندە قورس بێـت پێمـان نـەکرێت، بەڕاسـتی نابێـت موسوڵمان خۆی لەم ئاستەش لە خواروتر ببینێتەوە! پێیوستە هەمیشە دوعای خێر بۆ براکانی بکات، بۆیان لە خوای میهرەبان بپاڕێتەوە، خۆ خوای گەورە وەکـو لـە فەرموودەکاندا دیمان بەڵێنی داوە، کە مرادی ئـەو موسـوڵمانەش، کـە دوعـا بـۆ براکانی دەکات حاسڵ کات و هیوایان بێنێتە دی!!

ئەمما شوێن کەوتنی جەنازەکەی، ئەوە نیشـانەی سـیلەی ڕوحـم و وەفادارییـە، هەست کردنە بە نزیکی، نیشاندانی ڕێزە لـەو برایەتیـەی، کـە وای لێکردبـون لـە دنیادا پێکەوە بن، بەڵام وا مردن لێکی جودا کردونەتەوە، بـەڵام تـا ئـەو سـاتەی لەسەر زەویدا مابێت، جێی ڕێزەو ئەمی موسوڵمان هەر دیدەنی دەکـات، تـا ئـەو ساتەی دەخرێتە گۆڕ!!

بە دوی جەنازەدا چون، نوێژ کردنیشی لەگەڵە، کە لەسەر جەنازەکەی دەیکات، کە تکای لە خوای گەورە بۆ دەکات لێی خۆش بێت، ئەمەش بەردەوامی گومـان باشی و ڕەحمەت بۆ ناردن و بۆ پاڕانەوەکەی بۆی، کە خوای گەورە لێی ببورێت، لە هەمان کاتیشدا دڵدانەوەی کەسوکاری مردوەکەیە.

بەڵێندانی بەردەوام بونی دۆسـتایەتیەکەیەتی لەگـەڵ ئـەوانیش، بەشـداربونی خەمیانە... ئەمانەش گومانی تێـدا نییـە ، کاریگـەریی دەروونیـان زۆر گـەورەو گرنگە، چونکە ئەوان کۆستیان کەوتوەو لێیان قەوماوەو، کەلێنیان تێ کەوتوە، دڵ بە جۆشن و خەمبارن، چاوەڕوانی کەسێکن دڵنەواییان کات و کۆڵی خەمیان لەسەر سوك کات...

بەشی سێیەم
هەڵدێری ڕێی برایەتی[1]

١ـ غەیبەت و جاسوسی و دوزمانی و گاڵتە پێکردن و تانەوتەشەر لێدان:

خوای گەورە ڕێی بە غەیبەت کردنی موسوڵمان نەداوەو زۆر بە توندی سەرزەنشتی بکەرەکەی کردووە، وەك دەفەرمووێ: ﴿وَلَا تَجَسَّسُوا۟ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾الحجرات/١٢،

واتە: غەیبەتی یەکتریی مەکەن، چما کەستان حەز دەکات گۆشتی براکەی بە مردوویی بخوات، کە زۆر بێزیشی لێ دەکەنەوە؟! خوای گەورە تۆبەی تۆبەکاران زۆر وەردەگرێت و بەبەزەییە...

غەیبەت ئاشکرایە باس کردنی برا موسوڵمانەکەتە بە دیار نەبونی خۆی، باسی خۆی و هەرچیەك، کە پەیوەندی بەوەوە هەبێت... پێغەمبەری سەروەرمانﷺ فەرمووی: ((أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ؟ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ: ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قِيلَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ؟ قَالَ إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدِ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ)) موسلیم/٢٥٨٩.

---

(١) زۆرینەی ئەم بەشەمان لە کتێبی الاخلاق الاسلامیەی شێخ عبدالرحمان حەسەن حەبەننەکە المەیدانیەوە وەرگرتووە، خوا پاداشتی خێری بداتەوە ..

واتە: ئەرێ دەزانن غەیبەت چیە؟!

وتیان: خواو پێغەمبەری خوا دەزانن.

فەرمووی: باس کردنی براکەتە بەوەی کە پێی ناخۆشەز

وتیان: ئەگەر ئەوەی باسی دەکەین لە براکەماندا هەبوو؟

فەرمووی: ئەگەر تێیدا بوو، ئەوە غەیبەتیتان کردوە، ئەگەر تێیدا نەبوو، ئەوە بوختانتان بۆ هەڵبەستووە!

کەوابوو ئەو کەسەی، کە باسی شتێکی برا موسوڵمانەکەی خۆی دەکات، کە ئەو پێی ناخۆشە باسی بکرێت، تێیدایەتی ئەوە غەیبەتی کردوە، ئەگەر تێیدا نەبوو، ئەوە درۆی بە دەمەوە دروست کردوە، بوختانی بۆ هەڵبەستوە، واتە شتێکی داوەتە پاڵی، کە تێیدا نەبوە!

غەیبەت: ڕەفتارێکی کۆمەڵایەتی زۆر ناشیرینە، لە کەسێك ناوەشێتەوە باوەڕی تەواوی بە خواو بە پێغەمبەری ئیسلامﷺ هێنابێت، بۆیە شتێکی ناشیرینە برایانی ئیمانداریی، یەکتریی دانیشن و باس و زەمی یەکتریی بکەن، کە دەشزانن خوای گەورە حەڕامی کردووە.

ئاخر ئەمە هەر هیچ نەبێت، جارێ پێچەوانەی فەرمانی خوایەو سەرپێچی ئامۆژگاریەکانی ئەوە! وەرنەگرتنی رەفتارو رەوشتی پێغەمبەری پێشەوایەﷺ، رێز نەگرتنی برایەتی دینییە ، شکاندن و سوك کردنی برا موسوڵمانەکەتە، کە هەر وەکو تۆ کەسایەتی خۆی هەیەو حەز دەکات بە پاکی و سەلامەتی بمێنێت!

بۆیە خوای گەورە حەڕامی کردوەو بە گۆشتی بۆگەنی برا مردوەکەتی داناوە، تا بێزت لێی بێتەوەو نەیکەیت، چونکە کردن و بەردەوام بونت لەسەری، پەیوەندیە

ئیمانییە کەی نێوانتان لاواز دەکات، متمانەتان بە یـەکتریی نامێنێـت، ڕق و قـین دەکەوێتە نێوانتانەوە، ئەمانەش سەر دەکێشن بۆ ناکۆکی و دوژمنایەتی... چونکە غەیبەت کردن نهێنی موسوڵمانان ئاشکرا دەکات.

تۆ شتێکی تایبەتی و نهێنی برا موسوڵمانەکەت دەزانی، کە لـە سـاتێکی ڕق هەستان و کزیی باوەڕو تەقواتتـدا کەوتیتــە زەم کردنــی، ئـاخر ئـەو نهێنییــە ش دەدرکێنێت، کە لە غەیری بەتاڵ کردنەوەی ڕقی خۆت، هیچ سودێکی تری بۆ کەس نەبوو! من غـەیبەت بکەم و تۆ بکەیت و ئەو بیکات ئیتر نهێنی موسوڵمانان چـۆن دەپارێزرێت؟!

دیسان کـە تـۆ غـەیبـەتی کـابرای موسـوڵمانت کـردوو بیسـتیەوە، ڕقـت لـێ هەڵدەگرێت، بـە دوی نهێنیتـدا دێتـەوەو ئاشـکرای دەکـات، ئـێ ئـەو هـەمووو موسوڵمانەنەش بکەونە کارو کاردانەو غـەیبـەتی یەکتریـیـەوە، چـی بـە یـەکترەوە دەهێڵن؟! کۆمـەڵگەی موسوڵمانان چەند لاواز دەکەن؟!

زمانی خەڵکی دی چەند لە خۆیان دەکەنەوە؟!

ئیدی تەسەور کە لە ماوەی ساڵێکدا، چ پۆخڵەواتێکی موسـوڵمانان دەکەوێتـە کۆڕو کۆمەڵەوە! چەند بابەتی میدیایی لەسەر کەڵەکە دەکرێت؟!

چەندی تریشی پێوە دەلکێندرێت و دەبێتە ئیدیعایەو قسەو قسـەڵۆك؟! ئینجـا چۆن سەر دەکێشێت بۆ کەسایەتیە ئیسـلامیە ناودارەکـان و، چـۆن ئـەوانیش بـە دەستی موسوڵمانان خۆیان لە ناو کۆمەڵدا سوك دەبن و کاریگەرییان نامێنێت!!

ئێ ئەم هەمووو درزو کەسـەرە لـە پێنـاوی چـیدایە؟! چ سـودێك و بـە کێـی دەگەیێنێت؟!

مەگەر ئەوپەڕی وێناکردنی حەق نییە ، کە خوای حەقناس دەفەرمووێ: ﴿وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًاۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾... چما کەستان حەز دەکات گۆشتی براکەی بە مردویی بخوات؟!!

بڕوانە ئەو وێنا کردنە؟! ئاخر بە زیندویی جائیز نەبوو قەپاڵ لە جەستەی براکەت بگریت، بە مردویی چۆن؟!

زۆر مردوو شۆر هەن، کە بێز لە هەندێ مردوو دەکەنەوە، ئیدی ئەو خەڵکە بە گشتی چی؟!

واتە: چی وای لێ کردوون، کە ئەوەندە بوغزاوی بن، بە مردووییش قەپ بە جەستەی براکەتاندا کەن؟!

براکەت کە ئاگای لێ نەبووە، کە غەیبەتت کردوە، ئاخر ئەمە وەکو ئەوە وایە قەپاڵ بە جەستەی مردوویدا کەیت، کە هەستی پێ ناکات! جا کە ئەو ژانی ناگاتێ، تۆ بۆچی ئەوەندە لا ڕێ و مونحەریف بوی حەزت لەو بۆگەنییەیە؟!

بەس لەوە بیر کەوە، کە چی دەچێتە سەر لاشەی مردارەوەبوو، دەیخوات؟!

ئەمما جاسوسی کردن لەسەر برای موسوڵمانت! چ خەڵکی بنێریتە دویان، چ خۆت بکەویە دویان، هەر حەرامە، کارێکە لەگەڵ موسوڵمانی دیندارو بەتەقوادا نایاتەوە، جاسوسی کردن .

واتە: لەو کاتەی خەڵکانێك لە ئەماندان، لە جێ و ڕێی خۆیانن و نایانەوێت کەس بە نهێنییان بزانێت، یەکێکی لاڕێ و مونحەریفی لاسەنگ بە ماتە ماتە خۆی

گەیاندونیێ و تایبەتمەندێتی کۆڕو کۆمەڵەکانیان دەدزێت!! سەیریان دەکات و ئەوان نایبینن، گوێی لیێ گرتون و ئەوان ئاگایـان لێـی نییـە ، نوسـینە تایبەتیـەکانیان دەخوێنێتەوەو کۆپی دەکاتەوە، لە کاتێکدا ئەوان لەوە بیێ خەمن، کە لـە شـوێنی ئەمیندا دایانناوەو کەسانی دەوروبەریشـیان دەسـتپاکن و جاسوسـییان بەسـەرەوە ناکەن!!

ئەمـە شـتێکی زۆر ناقۆڵایـە، لـە جـوامێریی و ڕەوشـتی بـەرزی ئیمانـداران ناوەشێتەوە، بۆیە خوای گەورە بەرهەڵستی دیندارانی دەکات، کە نەکـەن بکەونـە ڕەفتاری واوە! نەکەن جاسوسی لەسەر موسوڵمان بکەن، موسـوڵمان سـەر ڕاسـتەو پابەندە بە ڕێی خوا پەرستی خۆیەوە، ئەگەر هەڵەیەکیشی لیێ دەرکەوت، یان لاواز بوو، پێویستی بە یارمەتی هەستانەوە هەیە.

نەك بە سوك کردن و جاسوسی لەسەر کردنی! نابێت موسوڵمان بۆ بەرژەوەنـدی خۆی یان سودی کەسانی دیکە ببێتە جاسوس بەسەر موسوڵمانانەوە، چـونکە ئـەو جاسووسی کردنەی لەوانەیە ببێتە مایەی پـیلان دانـانێکی دیکـە دژی ئیسـلام و موسوڵمانان!

هەزاران کەس هەن بـە گێلـێتی بـەکار دەهێنـرێن بـۆ زانـینی نهـێنی ڕیـزی موسوڵمانان و، ئەمانیش بە ساویلکەیی دەکەونە جاسوسی کردن، بـیێ ئـەوەی بـە شتێکی گەورەی بزانن!!

خوای گەورە ئەو مافەی بە هەمووو کەس داوە لە ئەماندا بێت، لە جیێ و ڕێـی خۆیدا هەست بەوە بکات، کە چاوی کەسی بەسەرەوە نییە ، بۆیە جاسوسی حـەرام کردوە، خەڵك بە گشتی و موسوڵمان بە تایبەتی، مافی خۆیەتی ئەگـەر کەوتیشـە گوناحەوە بە نهێنی بمێنێتەوەو خەڵکێك لێی نەکەنە هەرا! خوای گەورە پێی خۆشە موسوڵمانان (غەیری دەسەڵاتدارانی شەرعی) عـەیب و عـاری کـابرای گوناحکـار

داپۆشن، نەك ئابڕوی ببەن! کۆمەڵگە موسوڵمانەکە مافی ئەوەی هەیە نەهێڵێت خەڵکی لاوازو بێ تەربێت، یاساو ڕێسا شەرعیەکان بە ئاشکرا پێشێل کەن، بۆیان هەیە شکاتیان لێ کەن، نەك خۆیان لە خۆیانەوە جاسوسییان لەسەر بکەن![1]

دەفەرمووێ: جاسوسی مەکەن، نە خۆتان، نەکەس بکەن بە جاسوس بەسەر کەسی دیکەوە، بۆ ئەوەی کۆمەڵگەکە ئەمانی نیشتەجێیی لە دەست نەچێت! تا دانیشتوانی وڵاتەکە هەست بەوە نەکەن، کە هەمیشە چاودێریان وا بەسەرەوەو هەر ئەمڕۆنا سبەی دەبرێنە بەر داداگا، چونکە لەڕەفتاری بەدگومان بون!!

ئەو کۆمەڵگەیەی ئەو هەمووو جاسوس و موخابەرات وئەمنەی تێدا بڵاو دەبێتەوە، پڕ لە قین و بوغزو ملشکاندنی یەکتریی، ئەوە کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی نامێنێت، دەبێتە ئاغەڵ و پەچەی ئاژەڵ و جێ شەڕە شۆق و دەگەو کەتن لە یەکتریی...

---

(١) عومەری کوڕی خەتتاب ﵁ خەلیفەش بوو، کە هەواڵیان دایێ، کە کەسێك وا لە ماڵەکەی خۆیدا شەراب دەخواتەوە، بەسەر دیواردا بازی داو گرتی و پێی وت: هەی زاڵمی نەفسی خۆت، ئەوە بۆچی لە خوا ناترسیت ؟

کابرا پێی وت: سەبر کە، من یەك تاوانم کردووە، تۆ سێ تاوانت لەسەر یەك کردوە، لە مافی کەس نیە موراقەبەی ناو ماڵی خەڵکی تر بکات تۆ کردوتە، کەس نابێت بێ مۆڵەتی خاوەن ماڵ بچێتە ماڵی کەس، تۆ بازت بەسەر دیواری ماڵمدا داوە، خوای گەورە دەفەرموێ: نەچنە ماڵی کەس تاس سڵاوی لێ دەکەن و ڕێتان دەدات، تۆ سڵاویشت نەکردوەو بە زۆر هاتویە ماڵم!!

عومەر گوتی: ڕاست دەکەیت، بەڵام بەڵێنم بدەرێ نەخۆیتەوە.

کابرا وتی: ئەوە نێوان خۆم و خوایە!!

ئەمە عومەرە، کە خەلیفەشە! ئەو مافە بە خۆی، نادات ڕایکێشتە دادگای شەرعی وسزای بدات!

بەڵام دوو زمانی، کە بریتییە لە قسە هێنان و بردن لە نێوانی دوو لایەندا، بۆناکۆکی و فیتنەسازیی و بەشەڕ دانیان، دوو لایەنەکە ژن و مێردێك بن، یان دوو هاوڕێ، یان دوو تیرەو هۆز، یان دوو کۆمەڵ، یان دوو میللەت، یان دوو دەوڵەت هەر یەکە...

دووزمانی، پیسترین شێوازی شەیتانییە بۆ ئاژاوە نانەوەی نێوان دوو لایەنەکان!

بۆیە ئەوی دەیکاتە پیشەی خۆی، شایانی ئەو هەڕەشە سەختەی پێغەمبەری ڕەحمەتەﷺ، کە دەفەرمووێ: ((لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَّامٌ)) موسلیم / ١٥١.

واتە: ئەوی دووزمانە ناچێتە بەهەشتەوە!!

بیر بکەرەوە، کابرای موسوڵمان کە ئەم ڕەفتارە بەدە دەکاتە پیشەی خۆی، جگە لە زیانی دنیایی، کە لێی دەکەوێت، ببینە چۆن لە بەهەشتی خوایی بێبەش دەبێت!! خوا لاماندا لە ڕەفتاری وا شەیتانی...

بەڵام گاڵتە پێکردن و تانەو تەشەر لێدان: ئەوەیە، کە کەسێك بە تەوسەوە بە مانایەکی شاراوە توانج و پەلار لە براکەی بدات، سەرزارەکی قسەکە جۆرێکی شیاو بێت و مانا شاراوەکەی شتێکی سوکایەتی بێت، وشە و ڕستەی وا هەیە شاراوەکەی کاریگەرترە لە ئاشکراکەی.

بۆیە زامی قوڵتر لە دەروندا دروست دەکات، چونکە مانای گێلێتی و هێرپێتی بەرامبەرەکە دەگەیێنێت، هەر وەکو ئەوەی توانجگرەکە کۆڕو کۆمەڵەکە تێگەیێنێت، کە بەرامبەرەکەی گێلەو ئەقڵی بەو قسانە ناشکێت، کە پێی دەڵێ.

تانەو توانج گرتن، ڕەفتارێکی کۆمەڵایەتی تری ناشیرینە، کە دەبێتە مایەی ڕق

لێبونەوەو قین هەڵگرتن و بوغزاندن، ئەوەش سەر دەکێشێت بۆ لاواز کردنی متمانە بە یەك کردن و باریك کردنەوەی پەیوەندی برایەتی، چونکە ئەمە هەست برینـدار کردنـە، دەسـتدرێژی کردنـە سـەر مـاف وسـنور بەزاندنـە، بۆیـە خـوای گـەورە بەرهەڵستی لێکردوە، کە دەفەرمووێ: ﴿وَلَا تَلْمِزُوٓاْ أَنفُسَكُمْ﴾الحجرات/١١ .

واتە: تیرو نوانج مەگرنە یەکتریی و یەکتریی سوك مەکەن... بڕوانە تیرو تـوانج گرتن و سوکایەتیەکەی وا باس فەرمووە، وەکو ئەوەی کابرای تیرو توانج وەشـێن، تیرەکەی گرتبێتەوە خۆی! چونکە کۆمەڵگـەی موسـوڵمانان، کـە لەسـەر برایـەتی دینیی دامەزراوە، یەك لاشەیە... یەك دیواری خشتی خشتە!

گاڵتە پێکردنیش هەر وایە... پێچەوانەی ڕەوشتی بـەرزی دیندارانـە، سـتەم و دەستدرێژیەکی ترە، کە کەسێك دەیکاتە سەر کەسـێکی دیکـە، هەسـت برینـدار کردن و سنور بەزاندنی کەسانی ترە، دڵ ئێشاندنێتی.

سەرەنجامی ئەمیش گومانی تێدا نییە ، لێك زویر بون و متمانـە نەمانـە بـە یەك، بەردەوامبونیشی سەر دەکێشێت بـۆ بوغزانـدن و دژایـەتی کـردن، ئەمـەش شیرازە پسانی کۆمەڵایەتی ئیسلامی پێوەیە، کە لەسەر بناغەی ڕێزو خۆشەویستی دروست بووە!

گاڵتە پێکردن، حەتمەن هەستی برایەتیەکە لاواز دەکات و وا لـە بەرامبەرەکـە دەکات، ئەویش بگەڕێت خاڵی لاواز لـە گاڵتەچـیەکەدا بدۆزێتـەوەو گاڵتـەی پـێ بکاتەوە...

مەرجیش نییە هەردولایان، هەر ئەو خاڵانە بەکار بێنن، کـە تێیانـدا هەیـە! چونکە گاڵتە کردنەکە سەر دەکێشێت بۆ ناهەقی، وەکو گاڵتـە کـردن بـە سـیماو

سیفاتی کەسەکان، بە کەسوکاریان، بە ڕەوت و ڕێبازیان!! ئـەوەش مایـەی قبـووڵ کردن نییە ...

بۆیە هەر لایەنەو لە چۆنییە تی تۆڵە سەندنەوە دەگەڕێت!! لەبەر ئەمانەیە، کە خوای گەورە دەفەرمووێ: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُوا۟ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَآءٌ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ﴾الحجرات/١١ .

واتـە: ئـەی ئـەو کەسـانەی باوەڕتـان هێنـاوە، نـەکات کۆمـەڵێك گاڵتـە بـە کۆمەڵێکی دیکە بکات! لەوانەیە کۆمەڵەکە (گاڵتە پێکراوەکە) باشتر بێت لـەوان (لە گاڵتەکارەکە) هەروەها ژنانیش، بـا گاڵتـە بـە ژنـانێکی دیکـە نەکـەن، کـە لەوانەیە ئەوان لەمان باشتر بن...

گاڵتە پێکردن جۆرێکە لە سوك کردنی بەرامبەرەکەی، کە لەوانەیە لە بـوغز و حەسادەتی گاڵتەکارەکەوە هاتبێت، لەبەر ئەوەی هەسـتی کـردوە، کـە دەرەقـەتی نایەت ئیتر پەنای بردۆتە بەر گاڵتە پێکردنی!

هەر چیەك بێت... بۆ موسوڵمان شیاو نییە گاڵتە بە موسوڵمانی تر بکـات، پێغەمبەری خۆشەویستﷺ وای داناوە، کە هەر ئەوەندە کۆڵـە گونـاح بەسـە بـۆ کابرایەکی موسوڵمان کە گاڵتە بە موسوڵمانێکی دیکە بکات، بە سوکی تەماشای کـات، وەك دەفــەرمووێ: ((بِحَسْـبِ امْـرِئٍ مِـنَ الشَّـرِّ أَنْ يَحْتَقِـرَ أَخَـاهُ الْمُسْـلِمَ)) ترمزی/١٨٥٠ دەشفەرمووێت: حەدیسێکی حەسەنە...

ئەمانەی باسکران هەندێکن لەو ڕەفتارە دزێوانەی بە بون و تەشـەنە کردنیـان، دەبنە نەریتێکی بەدو نەخۆشیەکی کۆمەڵایـەتی سـەخت، کـە حەتمـەن ئاسـەواری خراپی لێ دەکەوێتەوە...

بۆیە موسوڵمانان دەبێت سور بن لەسەر ئەوەی خۆی بە ڕەوشت بەرزیەکەی ئیسلامەوە پابەند کەن و نەهێڵن نەفسیەتیان لاسەنگ ببێت... بەوەش برایەتی خۆیان دەپارێزن و خوای خۆشیان لە خۆیان ڕازی دەکەن...

٢ ـ گڕی توڕەیی و بەخیلی خەرمانی برایەتی دەسوتێنێت:

توڕەیی: کڵپەگڕێکەو ئاگر لە برایەتیەکە بەر دەدا، ساتە غەفڵەتێکە، کە جڵەوی نەفس دەخاتە دەست شەیتان! بۆیە لە هەڵچونی تووڕەییدا مرۆڤ شەیتانانە ڕەفتار دەکات!

بۆیە پێغەمبەری پێشەوامانﷺ، کە کابرایەك هاتە خزمەتی و داوای لێ کرد، کە ئامۆژگاریەکی بکات، پێی فەرمووو: (لَا تَغْضَبْ).

واتە توڕە مەبە، ئەو هەر ووتیەوە ئامۆژگاریم بکە، پێغەمبەریشﷺ هەر دەیفەرمووو: ((لَا تَغْضَبْ)) بوخاری/٥٦٥١...

تووڕەبون بریتیە لە پەرەسەندنی تینی خوێن و وروژانی غیرەت بۆ تۆڵە سەندنەوە... ئیبنو قودامەی مەقدیسی دەڵێ: هەر کاتێك، کە گڕی توڕەبون پەرە بستێنێت، ئەوە بەرچاوی خاوەنەکەی تاریك دەکات و ناهێڵێت ڕاستی ببینێت، کەڕی دەکات و ناهێڵێت هیچ ئامۆژگاریەك ببیستێت!

چونکە شالاوی توڕەیی سەردەکەوێتە سەر مێشك و هەمووو دەزگاکانی بیرو ژیریی دەوەستێنێت و، بینایی سواغ دەدات!! (مختصر منهاج القاصدين (١٧٩))... لە بەرامبەر هەڵچونی توڕەییدا، خوای گەورە مەتحی ئەو کەسانەی کردوە، کە لەو ساتە وەختانەدا خۆ کۆنترۆڵ دەکەن و ڕقەکەی خۆیان قوت دەدەنەوە، بۆیە دەرهەقیان فەرموویەتی: ﴿وَٱلۡكَـٰظِمِينَ ٱلۡغَيۡظَ﴾ آل عمران / ١٣٤.

واتــە: لەوانــەی سوپاســکراون ئــەو کەســانەن، کــە توڕەییەکــەی خۆیــان کــپ دەکەنەوەو دەری نابڕن... پێغەمبەریش ﷺدەفەرمووێ: ((مَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَهُوَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْفِذَهُ دَعَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُخَيِّرَهُ اللَّهُ مِنْ الْحُورِ الْعِينِ مَا شَاءَ)) ئەبوداود/سەحیحە /٤١٤٧ .

واتە: هەر کەسێك، کــە توڕەبــوو، دەیتــوانی توڕەبونەکــەی بەســەر کەســێکدا بڕێژێتو نەیکرد، لە ڕۆژی قیامەتدا خوای گەورە لە ناو هەر هەموو خەڵکیدا بانگی دەکات و پێی دەفەرمووێ: ئەوە حۆری، کامیانت دەوێت هەڵیبژێرە...

بەخیلی و حەسادەتیش هەر وایە، لە خراپترین سەرپێچی فەرمانی خوایە، لەبەر ئەوەی بەرهــەمی زۆر دژوارو مەترســیداری لــێ دەکەوێتــەوەو، ڕەوشــت لاســەنگ دەکات بە خراپتر لەو گوناحانە ژمێرراوە، کە بە ئەندامانی لەش دەکرێن!!

هۆکاری بەخیلی و حەسادەت بە خەڵك بردن ـ دوای ئیمان لاوازیــی بــە خــوای گەورە ـ خۆویستی و خۆپەسەندییە... بێ ئەدەبیــە بەرامبــەر بــە خــوای گــەورە، چونکە بەغیلی بردن بە خەڵکی، واتە ڕەخنــە گــرتن لــە چــۆنییە تــی بەشــکردنی خوایی! بۆیە هەبون و بەردەوامبونی، زیان بە خودی باوەڕ دەگەیێنێت!!!

بەخیلی و حەسادەت لە ناو گەل و میللەتاندا کۆنە، دەگەڕێتــەوە ســەر قــابیلی کوڕی ئادەم، کە لە حەسادەتدا براکەی خۆی کوشت! لە ناو زۆر میللەتیشدا ببــووە ســیمای پەیوەنــدی کۆمەڵایــەتی!! وەکــو کــە پێغەمبــەری پێشــەوامان ئامــاژەی پێکردووە: ((دَبَّ إِلَيْكُمْ دَاءُ الْأُمَمِ قَبْلَكُمْ الْحَسَدُ وَالْبَغْضَاءُ هِيَ الْحَالِقَةُ لَا أَقُولُ تَحْلِقُ الشَّعَرَ وَلَكِنْ تَحْلِقُ الدِّينَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَفَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِمَا يُثَبِّتُ ذَاكُمْ لَكُمْ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ))ترمزی/ســەحیحە ٢٤٣٤ .

واتە: نەخۆشی و درمی میللەتانی پێش خۆتانتان بەناودا بڵاو بۆوە: بـەغیلی و بوغزنی! ئەمانە تاشەرن! ناڵێم موو دەکەن، بەڵکو دین دادەتاشن! سـوێند بـەوەی گیانی منی بە دەستە، ناچنە بەهەشتەوە، تا باوەڕ نەهێنن، باوەڕیشتان نابێت، تا یەکتریتان خـۆش نـەوێت! شـتێکتان پـێ نـەڵێم، کـە ئەگـەر کردتـان ئـەوەتان لا بچەسپێنێت، لە ناو خۆتاندا تەشەنە بە سڵاوکردن بکەن...

پێغەمبەری پەروەردەکار بەرهەڵستی کردووە، کە دڵـی موسـوڵمان بـەغیلی و حەسادەتی تێ کەوێت! لە فەرموودەی سەحیحدا دەفـەرمووێ: ((وَلَـا تَحَاسَـدُوا وَلَـا تَدَابَرُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا)) بوخاری /٥٦٠٤ .

واتە: بەغیلی و حەسادەت بە یەکتریی مەبەن، پشت لە یەکتریی هـەڵ مەکـەن (لە یەکتریی زویر مەبن) بوغز بەرامبەر بە یەك هەڵ مەگرن، ببنە بەنـدەی خـوای گەورەو برای یەك...

بەغیلی و حەسادەت، هیچ دۆسـتایەتیەك و متمانـەو خۆشەویسـتیەکی نێـوان موسوڵمانان ناهێڵێت، شیرازەی خزمایەتی دەپسێنێت، دوژمنداریێتی دەنێتەوە، ڕق و قین زیـاتر دەکـات، کۆمـەڵی موسـوڵمانان لێـك دور دەخاتـەوەو پەرتـەوازەیان دەکات...

بەغیلی و حەسادەت بردن وەکـو مقەسـتە! هـەر دەڕوات و پەیوەنـدی نێـوان خەڵکی باش دەپسـێنێ و، شـاپڵێتەیەکی فیتنەسـازیی لـە جێـی دادەنێـت!! وەك میکرۆبی ئایدز، سیڵە چـاکەکە دەفـەوتێنێت و لـە شـوێنی ئـەو، ڤایرۆسـی ئـەو نەخۆشیە دژوارە دادەنێت!! خوا لاماندا...

ئاخر بۆیە ڕێساکانی پەروەردەی ئیسلامی هەمیشە جەخت لەوە دەکەنەوە، کە تەلاری کۆمەڵگەی ئیسلامی لەسەر برایەتیەکی پاك و بـێ غـەل و غـەش نـەبێت

دانامەزرێت، مەحاڵە کیانی ئیسلامی، کە یەك جەستەیە، لەسەر کۆمەڵێك کەسی بەغیل و حەسودو ڕقن دابمەزرێت، با موسوڵمانیش بن!!

٣ـ قین و دوژمنکاریی:

قین: واتە گیردان و پەنگ پێخواردنەوەی ڕق و بوغز لە سینەدا، لەبەر ئەوەی لە بێ تواناییدا نەتوانراوە دەرببڕێت، بۆیە خاوەنەکەی لە هەل دەگەڕێت، تا بە شێوەیەك لە شێوەکانی ڕشتن بە بەرامبەرەکەی بڕێژێت!

شێخ عبدالرحمن حەسەن حەبەننەکە المەیدانی لە پێناسەیدا دەڵێ: (قین: دوژمنداریێتی پەنهانی دڵە، دوژمنداریێتیش بوغزاندنێکە، کە چاوەڕوانی هەلی تۆڵە دەکات لەو کەسەی بوغزێنراوە، جاری وا هەیە دەگاتە ئەوەی خاوەن قینەکە دەیەوێت بوغزێنراوەکە هەر مەفح کاتەوەو نەیهێڵێت!

لە وشە بەرامبەرەکانیشی: الغِلُّ: کە هەر لە دڵدایە، بەڵام لە قین زیاتر ڕۆچووە... الشُّحناء و الضَغِينَة: هەر لە تەوەری دوژمنداریێتیدان... (الاخلاق الاسلامية ١/٨٧٥).

شەرعی خوا زۆر بە توندی بەرهەڵستی لە قین وبوغز کردوە... پێغەمبەری بەڕێزﷺ دەفەرمووێ: ((لَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا وَلَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثٍ)) بوخاری / ٥٦٠٥.

واتە: یەکتری مەبوغزێنن، بەغیلی و حەسادەت بە یەکتریی مەبەن، پشت لە یەکتریی هەڵ مەکەن (لە یەکتریی زویر مەبن) بوغز بەرامبەر بە یەك هەڵ مەگرن، ببنە بەندەی خوای گەورەو برای یەك، هیچ موسوڵمانێك بۆی نییە لە سێ شەو زیاتر دەنگ لە براکەی دابڕێت و لێی زویر ببێت .

ئەمە دەقێکی ڕۆشن و ڕاشکاوە، کە بە هیچ شـێوەیەك ڕێ نـادات لـە نێـوان موسوڵماناندا قین و بوغزو زویر بون، ببێتە ڕەفتاری موسوڵمان، نکوڵی لە هەبونی ناکات، بەڵام ناهێڵێت لە سیفەتی کاتێتی دەرچێت!!

هەروەها دەفەرمووێ: ((تُفْتَحُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَ الِاثْنَيْنِ وَيَوْمَ الْخَمِيسِ فَيُغْفَرُ لِكُلِّ عَبْدٍ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا إِلَّا رَجُلًا كَانَتْ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَخِيهِ شَحْنَاءُ فَيُقَالُ أَنْظِرُوا هَذَيْنِ حَتَّى يَصْطَلِحَا أَنْظِرُوا هَذَيْنِ حَتَّى يَصْطَلِحَا أَنْظِرُوا هَذَيْنِ حَتَّى يَصْطَلِحَا))موسليم/٤٦٥٢.

واتە: دەروازەکانی بەهەشت لـە ڕۆژانـی دووشـەممە و ڕۆژانـی پێـنج شـەمماندا دەکرێنەوە، لەو ڕۆژانەدا لە هەمووو عەبدێکی خوا خۆش دەبێت، کە هـاوەڵی بـۆ خوا بڕیار نەدابێت!

مەگەر کەسێك کە نێوان خۆی و براکەی ناکۆکیەکی تێ کەوتبێت، ئەوجا بانگ دەکرێت: چاوەڕێ بن (جارێ دەروازەکان دامەخەنەوە) تا ئەو دوانەش پێك دێنەوە، چاوەڕوێ بن تا پێك دێنەوە، چاوەڕێ بن تا پێك دێنەوە!!

٤ـ لوت بەرزیی و هەڕاڵی و بەخۆ سەرسام بون:

لـوت بـەرزی ئەوەیـە، کـە کـابرا ئەوەنـدە بـە خـۆی سەرسـام دەبێـت، کـە بەرامبەرەکانی بە کەمتر لـە خـۆی دەبینێـت، بـۆ تێـر کردنـی هـەواو هەوەسـی مونحەریفی، حەز دەکات ئەوان لە ناو خەڵکیدا بە کەم باس کرێن، تا ئەم گـەورەو گرنگ دەرکەوێت! یەکێك لە زەقترین سیمای لوت بەرز ئەوەیە، کـە کەڵلـە ڕەقـی دەکات وسورە لەسەر ڕای خۆی، جاری وا هەیە ڕاستی وەکو ڕۆژ بۆی دەردەکەوێت، بەڵام هەر نکوڵی لێ دەکات، خوا لاماندا!!

گەر دەستی بڕوات هەمیشە حەق پێشێل دەکات! لەبەر لاسەنگی ئەم جۆرە کەسانەیە، کە لە قورئان و فەرموودەی پێغەمبەریﷺ سەروەرماندا هەڕەشەی زۆر لەخاوەنی ئەم سیفەتە ناقۆڵایە کراوە.

چونکە تەشەنە کردنی لە ناو خەڵکیدا ئاسەواری کۆمەڵایەتی وێرانکارییانە دەخاتەوە، ئەو کەسەی بەم سیفەتە فیرعەونییە گرفتار دەبێت، هەر وەکو فیرعەونیش زیانی بۆ خۆی و دەوروبەرو کۆمەڵگەکەش هەیە.

ئیتر بە گوێرەی بازنەی دەسەڵاتی خۆی... ئەمە لە ناو خەڵکیدا بە گشتی، ئەمما دەرکەوتنی لە ناو موسوڵماناندا هەر زۆر دژوارە! چونکە چینایەتیەکی ئاڵۆزو نابەجێی دەرونی دەخوڵقێنێت!

کاریگەریی برایەتیە دینییە کە دەپوکێنێتەوەو دادی یەکسانی موسوڵمانان ناهێڵێت، ئەمە جگە لەوەی،کە بەدڵنیاییەوە کابرای لوت بەرز خۆی و دەوروبەری زوو بە فەتارەت دەبات، چونکە خوای گەورە بە هیچ شێوەیەك ئەوە لە کافریش قبوڵ ناکات، چ جای موسوڵمان!

نابینیت، کە خوای گەورە باسی ئاسەواری خەتەری لوت بەرزی و تەکەببوری قارون دەکات، کە بە دەوڵەمەندی و دەسەڵات هەڕاڵ بو بوو، کە بە گوفتارو رەفتاری ئەوەندە بوغرا بو بوو چاوی زەوی نەدەدی! چ زیانێکی لە خۆی و ماڵ ومنداڵ و دەوروبەرو پارەو سامانەکەشی دا، کە لە دەرهەقیدا دەفەرمووێ:

﴿ فَخَسَفْنَا بِهِۦ وَبِدَارِهِ ٱلْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُۥ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُۥ ﴾ القصص/٨١.

واتە: خۆی و کۆشك و تەلاریشیمان بە زەویدا ڕۆ برد، کۆمەڵێکی نەبوو، کە پشتی بگرن و نەهێڵن خواوای لێ نەکات! نەشچوە ڕیزی سەرکەوتوانەوە! چونکە

خوای گەورە ڕێسایەکی بۆ هەڕاڵ و خۆبەزلزانان داناوە کە وەکو ڕێسای گەردوونییە و ناگۆڕێت: ﴿ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴾غافر/٣٥ .

واتە: ئە ئاوا مۆر بە دڵی هەمووو لوت بەرزێکی هەڕاڵ و بە هێـزو دەسـەڵاتدا دەنێین... خۆ بە گەورە زانین و خاوەن دەسەڵاتێتی مافی خوایەو، نابێت بەندەیـەکی بێهێزو پێز وا لە خـۆی بگۆڕێـت و وا بزانێـت شـتە!! ئـەوە بـێ ئـەدەبی و سـنور بەزاندنێکی خەتەرە.

بۆیە پێغەمبەری نازدارﷺ دەرهەقی دەفەرمووێ: ((لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ قَالَ رَجُلٌ إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنَةً قَالَ إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ)) موسلیم/١٣١.

واتە: ئەوی مسقالە زەڕەیەك (بە قەدەر گەردیلەیەکی تۆز کە لەبەر تیشکی رۆژ لە پەنجەرەیەکـەوە دەردەکـەوێت) تەکـەبوری لەدڵـدا بێـت، ناچـێتە بەهەشـتەوە! کابرایەك پرسی: باشە کەسێك حەز دەکـات پۆشـاکی بـەری جـوان و ڕازاوە بێـت، پێڵاوی پێی جوان بێت؟! پێغەمبەر فەرمووی: خوا جوانەو جوانیشـی پـێ خۆشـە، بەڵام تەکەبور بریتیە لە: حەق پێشێل کردن و گوێ نەدان بە مافی خەڵکی...

لە لوت بەرزیەوە جۆرەها نەخۆشی دیکەی دەرونـی و ڕەفتـاری خـوارو خـێچ و نەریتی کۆمەڵایەتی خراپ دەکەوێتەوە، چونکە لوت بەرز مافێك، کە دڵنیایە لێی هی خەڵکێکی ترە، نایانداتێ و دەیکات بەزۆر لێوەوە، دان بە مافێکدا ناهێنێت، کە هی خەڵکانێکی ترە! کە هەقێك کەوتە سەری، ملی بۆ نادات و پێی وایە ئەوە خۆ بچووك کردنەوەیە لەبەر دەستی کەسانێکی تردا، کـە شـیاوی ئـەوە نـین ئـەم هەڵوێستی وایان بەرامبەر بنوێنێت!!

لوت بەرز، چونکە شەیتان فوی بە لوتیدا کردووە، نایەوێت کـەس لـە ئاسـتی

ئەودا بێت، چ جای ئەوەی سەروی کەون! ئەو کاتانەی، کە دەسەڵاتی ڕێگرتنیانی نییە و دەبینێت کەسانێکی دیکە پێشی کەوتون دەیەوێت ناویان بزڕێنێت و ئیدیعایەیان دەخاتە دوا، کە شایانی ئەوە نین، یان زەمانە بردونییە تە پێش! دەنا ئەم سەد قات لەو شایانترە!! ئینجا دەکەوێتە زەم و غەیبەتیان، بەو هیوا چووکاوەی لەبەرچاوی خەڵکیان بخات!!

ئەمما هەڕال بون و بە خۆ سەرسام بون: ئەوەیە، کە کابرا خۆی وا دەبینیت، کە لە ڕیزی پیاوماقوڵان و ناوداراندایە، نابینیت چ سیفەتێکی گرنگی تێدایە؟!!

لە هەر کۆڕو کۆمەڵێك هەر قسەیەك بکرێت، ئەمیش قسەیەکی تێدا دەکات، تا بزانن لەوەش دەزانێت! باس لە هەر کەسێك دەکەن، ئەمیش سیفەتێکی خۆی، یان هەڵوێستێکی خۆی، یان هەر نەبێ نەبێ ڕایەکی خۆی نیشان دەدات، تا بزانرێت ئەمیش پێیەتی!

هەمیشە پێی وایە ئەوانەی دەوروبەری نزمن، کەمترن، بەقەدەر ئەمی لێنازانن!! لە کاتێکدا واش نییە ، ئەمانە هەر وەهمن، خەیاڵ پڵاون، لە دنیای واقیعدا، یان نین، یان ئەوەندە نین، کە کابرای سەرسام خۆیان پێوە با دەدات!

ئەگەر ئەم سیفەتە توشی موسوڵمان بێت ـ پەنا بەخوا ـ زۆر کاریگەریی سلبی لەسەر دینداریێتیەکەی دروست دەکات! چونکە لە خۆدیتنیدا کەسی دیکە نابینێت، ئیدی تەنازول بۆ کەس ناکات، ئەو حەقەی لای خەڵکیە، وەری ناگرێت! بەمەش دەکەوێتە تاوانی گەورەوە... جاری وا هەیە لەبەر ئەوەی پەی بە حەقەکە نەبردووە، کە لای خەڵکێکی سادەی بێ هەواو فیزەو ئەم پلەو مەکانەتی، یان سومعەو ناوەکەی، نایهێنێت قبووڵ کات، کە لەو کەسە سادەوە شتێك وەرگرێت، بۆیە لەسەر هەڵوێستێکی باتڵی خۆی سور دەبێت و ئەو حەقە ڕونە وەرناگرێت.

ئەمەش زۆرتر وا لە نـاو مـەلاو زانـاو داعیەکانـدا هەیـە، ئیمـامی غـەزالی دەفەرمووێ: (بە خۆ سەرسام بون کۆتا شتە لەسەری زاناکان دێتە دەرەوە)!!

بەخۆسەرسام بون زۆرتر فوو لە غروری خاوەنەکەی دەکات! تا پێـی وا دەبێـت، هەر خۆی بونی هەیە، ئیدی بە کۆسپێکی وایدا دەدات، بە یەکجاری دەیتەقێنێت، چونکە بەخۆسەرسام بون، بـە هـەمووو پێوەرێـك ناهەقییـە، پێچـەوانەی ڕێسـای سروشتیە، پێچەوانەی ئاڕاستەی خواییە، پێچەوانەی پارسەنگیە... بۆیـە مەحاڵـە هەر وا بە ئاسان بۆ کەس بچێتە سەر...

٥- نەخۆشی تـر کـە کاریگـەریی لەسـەر کەمتەرخـەمی برایـەتی دینیـی زۆرە:

جگە لەم نەخۆشیە دەرونیانەی باسمان کرد بە دڵنیاییەوە نەخۆشی تر زۆرن، کـە توشی هەر کەسێك بـبن، لاسـەنگی دەکـەن و دیـدی لێـڵ دەکـەن، سـەرەنجامیش برایەتیە دینییە کەی نێوان موسوڵمانانیشی پێ لاواز دەبێت...

لەوانە: دەنـگ لێـك دابـڕین، تونـدو سـەختگیریی، فـزولێتی و خـۆ لـە شـت هەڵقورتاندن، غیرەو غەدر، گومان خراپی، دوودڵی و ڕاڕایی، خۆشحاڵ بون بە بەڵاو موسەیبەتی خەڵکی، زیان لە خەڵك دان، فرۆشـتن بـە سـەر فرۆشـتندا، داخـوازی بەسەر داخوازیدا... هتد.

ئەمانە هـەمووی دەبنـە هۆکـاری لاواز بـونی گیـانی برایـەتی و، نەهێشـتنی متمانەی کۆمەڵکاریی و بە هەدەردانی وزەی موسوڵمانان... خوای گەورە دەسـتی پێمانەوە بێت و نەماننداتە بەر هەواو هەوەسی خۆمـان... ئامین

بەشی چوارەم
چەند نموونەیەکی کردەوەیی

مێژوو هەزاران هەڵوێستی نمونـەیی بـۆ تۆمـار کـردوین، بـە ملیـۆن لاپـەڕەی پڕشنگداریی مێژوی ئوممەتەکەمانی پاراستووە، کـە پـڕن لـە وێنـەی درەوشـاوەی برایەتی دینی...

نەخشێنەرە پاڵەوانەکانی هـەمووی یـاوەرانی پێغەمبـەری نـازدارنﷺ، یـان شوێن کەوتوەکانی ئەوان، یان ئەوانەی بە دوایاندا هاتن لە فەرماندەو خواناسان لە زانایان و شەرعناسان لە پیاوچاکانی دیکە...

چ ئوممەتێك هەیە لەسەر زەمیندا تا پێنج سەد ساڵ لەمەوبەری مێـژوی ژیـانی پێنج سەد هەزار کەسی خۆی نوسیبێتەوە؟! ئەم ئوممەتەی ئێمە مێژوی ژیانی پێنج سەدو سێزدە هەزار زاناو فەرماندەو ناوداری خۆی نوسیوەتەوە، کە هەر هەموویان لە کات و شوێنی خۆیاندا سەرمەشقی دەوروبەریان بون!!

ئەگەر بگەڕێین نمونە بهێنینەوە بۆ هەر نەوەیەك و لە هەر شارێکی گـەورەو لـە هەر پۆلێك، ناودار یێك بنووسین، دەبێت چەندین بەرگ کتێب بنوسین، بەڵام با لـەو ڕوەی، کە مشتێك نمونەی خەروارێکە، چەند نموونەیەك بهێنینەوە:[١]

---

(١) کێبێکی جوانی شێخ مستەفا سیباعی (رحمه الله) هەیە بـە نـاوی(مـن روائـع حضـارتنا) نموونەی جوانی وای تێدایە، لەویش زۆرتر کتـێبی(قصـص العـرب)ی محمد احمـد جـاد المـولی و هاوەڵانێتی، کە چوار بەرگی گەورەیە...

* ئەبو بوردە لــە ئــەبو موســای ئەشــعەریەوە دەگێڕێتــەوە، کــە پێغەمبــەری ڕێزدارﷺ لە مەتحی ئەشـعەرییەکاندا[1] فــەرمووی: (إِنَّ الْأَشْعَرِيِّينَ إِذَا أَرْمَلُوا فِـي الْغَزْوِ أَوْ قَلَّ طَعَامُ عِيَالِهِمْ بِالْمَدِينَةِ جَمَعُوا مَا كَانَ عِنْدَهُمْ فِـي ثَـوْبٍ وَاحِدٍ ثُـمَّ اقْتَسَـمُوهُ بَيْنَهُمْ فِي إِنَاءٍ وَاحِدٍ بِالسَّوِيَّةِ فَهُمْ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُمْ))بوخاری/٣٩٠٦ .

واتە: ئەشعەریەکان لە غەزادا، کە خۆراکیان نە دەما، یان کەم دەبۆوە، خۆراکی ماڵەکانی خۆیان دەهێناو هەموویان لە پۆشاکێکدا تێکەڵ یەك دەکردو، پاشان بــە یەکسانی بەسەر یەکدا بەشیان دەکردەوە! ئەوانە لە منن و منیش لــەوانم! ســەیری ئەم کارە پەسەندەو ئەو خۆشنودیەی پێغەمبەری سەرکردەﷺ لێیــان! پاشــان ئــەو ڕێزە: (ئەوانە لە منن و منیش لەوانم) خۆزگە بە خۆیان.

* عـائیزی کوڕی عـەمر گوتی: (ئــەبو ســوفیان بــە لای ســەلمان و ســوهەیب و بیلالدا(خوا لێیان ڕازی بێت) تێپەڕی، کە بینیان وتیان : شمشێری خوا لــە خــوێنی گەردنی ئەم دوژمنەی خوا تێراو نــەبوو (یــەعنی حــەیفیٚ نــەکوژرا) ئــەبو بــەکری سددیق (خوا لێی ڕازی بێت)، کە بیستیەوە گلەیی لیٚ کردن، وتی: وا بــە گــەورەی قوڕەیش دەڵێن؟!

پاشان هاتە خزمــەت پێغەمبــەرﷺ و باســەکەی بــۆ گێڕایــەوە، پێغەمبــەری بەزەییﷺ فەرمووی: ((لَعَلَّـكَ أَغْضَـبْتَهُمْ لَـئِنْ كُنْـتَ أَغْضَـبْتَهُمْ لَقَـدْ أَغْضَـبْتَ رَبَّـكَ)) موسلیم: ٤٥٥٩ .

واتە: نەکا تورەت کردبن، چونکە ئەگەر تورەیان بکــەیت، بــە دڵنیاییــە خــوای خۆتت تورە کردوە لە خۆت!!

(١) ئەشعەرییەکان لە هۆزی حیمیەری یەمەنی بون و وەفدیان دەهاتە خزمــەت پێغەمبــەرﷺ، کە یاوەری بەڕێز ئەبو موسای ئەشعەری خوا لێی ڕازی بێت لەوانە...

سـەیری ئـەم چـیرۆکە بکـە... ئـەو سـێ بـەڕێزە لەوانـە بـون، کـە کـڕاون و فرۆشـراونەتەوە! ئـەو قسـەیەی، کـە کردیشـیان وە نـەبێت لـە دژی دینیـی خـوا کردبێتیان.

وەنەبێت بۆ ڕەزامەندی دوژمنانی خوا بوبێت، وەنەبێت لەبەر هـەواو هەوەسـی خۆیان بوبێت، یان لەوەی مافیان لای ئەبو سوفیانەو تۆڵەی خۆیان لێ نەکردۆتەوە، بەڵکو لەبەر ئەو هەمووو هەڵوێستە دوژمنکارانەی لە ماوەی بیست ساڵی ڕەبەقدا بەرامبەر بە دینیی خواو پێغەمبەرەکەیﷺ کردی، ئەوەندە لای خوا بـەڕێزن، کـە ئەگەر تورە کرێن، خوا بە توندی لەسەریان هەڵدەداتێ و لەبەر ئەوان تورە دەبێت!!

ئینجا سەیری ئەم زەمانەی ئێمە، کە ئەو سەلمان و سوهەیب و بیلال ئاسایانەی زەمانی خۆمان، کە چ چەوساوەن؟!

لە کوێن؟!

یان لە زیندانن لەژێر قامچی جەللادانداندان، یان ئەوەنـدە موسـتەزعەف کـراون شەوو ڕۆژ بە دووی نانی هەژاریی و داماویاندان، لەگەڵ ئەو حاڵەشیاندا دەزگایەکی ڕاگەیاندن نامێنێت قسەیان پێ نەڵێت!!! کـافرو فەرماسـۆنو زەنـدیقێك نامێنێـت جنێویان پێ نەدات!!

بە جۆرەها ناووناتۆرە ناوزەدیان دەکەن: بـە کۆنەپەرسـت، بـە تیرۆریسـت، بـە توندڕەو بە نەفام و گێل، بە پیاوانی چەرخی بەرد! وەکـو بـەرزەکی بانـانیش بـۆی دەردەچن!! ئاوا دەبینیت ڕۆژانە مەتح و سەنای کافرو مولحیدو بێ دینان دەکرێت و دیندارانیش زەوی نەماوە لە خۆیان بگرێت؟! ولا حول ولا قوة الا بالله.

* ئیبنو عومەر (خوا لێیان ڕازی بێت) دەگێڕێتەوە، کە سەلکە مەڕێکیان بـە دیاری هێنا بۆ یاوەرێکی دەستکورتی پێغەمبەرﷺ، وەری نەگرت، وتی: بیبەن بۆ فلان کەس لە من پێویسترە.

بردیان بۆی، ئەویش وەری نەگرت، گوتی بیبەن بۆ فلاّن کەس ئەو لە مـن لـە پێشـترە! بردیـان بـۆ سـێیەمیش، ئـەویش وەری نـەگرت و وتـی: لـە مـن ئاتاجتر(موحتاجتر) هەیە بیبەن بۆ فلاّن کەس...

ئا بەو شێوەیە بردیان بۆ حەوت ماڵ، دوایی هەر هاتەوە سەر کەسی یەکەم، کە لە هەمووان موحتـاجتر بـوو!! ئـەو ئایەتـەی قورئـان لەسـەر ئـەوە دابـەزی کـە دەفـــــەرمووێ:﴿وَيُؤۡثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ وَلَوۡ كَانَ بِهِمۡ خَصَاصَةٞۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفۡسِهِۦ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴾ الحشر/٩ .

واتە: ئەگەر هەژاریش بەسەر خۆیاندا بهێنن هـەر کەسـانی تـر دەخەنـە پـێش خۆیان!! هەر کەس لە تێن و تەوژمی پیسکەیی و بەخیلیی دەروونـی خـۆی قوتـار بوبێت، بەڕاستی ئەوانە سەرفرازن... حاکم گێڕاوێتیەوەو فەرموویـەتی سـەحیحە (٥٢٦/٢) ئیبنوحەجـەری عەسـقەلانیش لـە فەتحـدا(١٢٠/٧) ئامـاژەی وای بـۆ کردوە...

* ئیبنو شەبرمە، کە یەکێك بوو لـە یـاوەرانی پێغەمبـەرﷺ زۆر بـە تـەنگ براکانییە وە دەبوو، کاری زۆری بۆ دەکردن، جارێك کەسێك دیاریـەکی بـۆ هێنـا، ئیبنو شەبرمە گوتی: ئەمە چییە؟

کابرا وتی: دیاریەکەو بۆم هێناویت، تۆ چـاکەی زۆرت لەگەڵـدا کـردوم و لـە کاری مندا زۆر ماندوو بویت.

وتی: دیاری خۆت هەڵگرەوە خوا بتبەخشـێ، هـەر کاتێـك بـە برایـەکت وت کارێکت بۆ بکات، ئەگەر دەیتوانی و هەوڵی نەدا بیکات، دەستنوێژێك وەکـو بـۆ نوێژ دەگریت بیگرەو چوار تـەکبیرەی نوێـژی جـەنازەی لەسـەر کـەو بیخـە ڕیـزی مردوانەوە!!

بـەڵێ، چـونکە ئیمانـداریّتی بـە برایەتیـەوە جوانـە، کۆمەڵگـەی ئیسـلامی بەبرایەتیە دینییە کەیەوە بەهێزە...

نموونەی برایەتی دامەزراو لە مێژوی ئیسلامدا بە تایبەتی لە ڕیزی یاوەران و تابعیندا ناژمێررێت، چونکە پێشینەی ساڵحی ئەم ئوممەتە، هەمووو ساتێکی ژیانیان کردبوە ئاسەوارێکی ئەو برایەتیە دینییە ، یەکتریان خۆشدەویست، بەتەنگ یەکترەوە بون، هۆشیان لای یەکتریی بوو، سەردانی یەکترییان دەکرد.

بەرژەوەندی یەکترییان دەخستە پێش بەرژەوەندی خۆیانەوە، بەرامبەر بەیەکتریی بیّ هەواو فیز بون، لەسەر ڕەفتارناسییەك پەروەردە بوبون، کە لە تەزکیەی دەرونییە وە هاتبوو، کە قورئان و فەرموودە بە پارسەنگی دایانڕشتبوو.

هەمووویان نەرم و نیان بون لەگەڵ یەکتریی و توندوتیژ بون بەرامبەر بە دوژمنانی خوا...

مەگەر خوای گەورە لەبەر ئەو سیفەتە بەرزانەیان نەبوە، کە دەرهەقیان فەرموویەتی خوا لێیان ڕازیەو ئەوانیش لەخوا ڕازین!!! ﴿وَٱلسَّـٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ مِنَ ٱلْمُهَـٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحْسَـٰنٍ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ﴾التوبە/ ١٠٠.

واتە: (پۆلی یەکەمینی ئیمانداران، کە یەکەمین جار باوەڕیان هێنا لەکۆچەریەکان و پشتیوانەکان و لەوانەش، کە جیددی و پیاوچاکانە شوێنیان کەوتون، ئەوانە خوا لێیان ڕازیەو ئەوانیش لە خوا ڕازین!! دەی خوایە ئێمەش هەرچەندە شایانی ئەو ریزە نین، بەڵام وا پیاوچاکانە شوێنیان کەوتوین، خوایە بمانخەیتە ڕیزیان...) ئامین...

دەی سا پیاوانی ئوممەتی موسوڵمان، لاوانی ئیسلام! وەرن با پەیمانێك بە خـوای خۆمان ببەستین و بکەوینەوە خۆسازدان، تا شیاوی ئەوە دەبـین بچـینە ڕیـزی ئـەو خواناسانەوە، کە خوا لێیان ڕازی بوو... وەرن با ورەو وزەمان بکەینەوە یەك، ئێمە زۆرمان پێ دەکرێت، بەڵام شل و شێواوین، ورە ڕوخاوین، دوورترین ڕێ بـە یەکـەم هەنگاو دەست پێدەکات، ئەو هەنگاوەش ئەمڕۆ بینێین باشترە لە سبەی...

برای دیندارم

برای دیندارم کوا زات وغیرەت
کوا هەست و هۆش و حەماس و سیرەت

کـە تـۆ لە خەمی دنیاوە ئالأی
کـیٚ بیٚتـــە خەمخـۆری دیـن و ئـــالأی

برام کـوا ئەو غیرەتی هەتبـوو
کـــە دیتـت ئوممـــەتت وا لـەت بـــوو

خـۆ تۆ دینداری بە هیٚزتر بووی
دە کـــوا ئەو هەســتەی هەناســەت بوو

برای دینـداری چالاك و چوست
سـوور بە لەسـەر هەلٚویٚسـتی دروسـت

گـەر ئازادە یـان لە زینـــــدان
سـوورە لەسـەر ریٚگـەی، خـواویسـت

برای دینـدارم گـەر سـەبرت بیٚ
کـــــاروانـی دینـــداری رِیٚ دەبـــــرِیٚ

نەکـەی لە هیـچ مەنزلٚیٚ لادەی
هـەتـــا ســـایـــەی خیـلافـــەت دیٚ

لیستی ئایەتەکان:

ئایەت :

﴿ إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ إِخۡوَةٞ ﴾ الحجرات / ١٠

﴿ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتُ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ ﴾ التوبه/٧١

﴿ وَٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ إِذۡ كُنتُمۡ أَعۡدَآءٗ فَأَلَّفَ بَيۡنَ قُلُوبِكُمۡ ﴾ ال عمران / ١٠٣

﴿ وَيُؤۡثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ وَلَوۡ كَانَ بِهِمۡ خَصَاصَةٞۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفۡسِهِۦ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ﴾ الحشر/٩

﴿ وَقُولُواْ لِلنَّاسِ حُسۡنٗا ﴾ البقره/٨٣

﴿ وَهُدُوٓاْ إِلَى ٱلطَّيِّبِ مِنَ ٱلۡقَوۡلِ وَهُدُوٓاْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلۡحَمِيدِ ﴾ الحج / ٢٤

﴿ وَقُل لِّعِبَادِي يَقُولُواْ ٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُۚ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ يَنزَغُ بَيۡنَهُمۡۚ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ كَانَ لِلۡإِنسَٰنِ عَدُوّٗا مُّبِينٗا ﴾ الاسراء/ ٥٣

﴿ وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٖ فَحَيُّواْ بِأَحۡسَنَ مِنۡهَآ أَوۡ رُدُّوهَآۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٍ حَسِيبًا ﴾ النساء/ ٨٦

﴿ مُّحَمَّدٞ رَّسُولُ ٱللَّهِۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلۡكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيۡنَهُمۡ ﴾ الفتح /٢٩

(وَٱخۡفِضۡ جَنَاحَكَ لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ) الشعراء/٢١٥

﴿ أَذِلَّةٍ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴾ المائده /٥٤

﴿ مَّن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً حَسَنَةً يَكُن لَّهُۥ نَصِيبٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً سَيِّئَةً يَكُن لَّهُۥ كِفْلٌ مِّنْهَا ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقِيتًا ﴾النساء/٨٥

﴿وَٱلْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَفِى خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلْحَقِّ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلصَّبْرِ ﴾ العصر/١-٣

﴿وَتَعَاوَنُوا۟ عَلَى ٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا۟ عَلَى ٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ ۚ ﴾ المائده/٢

(وَإِنِ ٱسْتَنصَرُوكُمْ فِى ٱلدِّينِ فَعَلَيْكُمُ ٱلنَّصْرُ) الانفال/٧٢

﴿ لَّيْسَ ٱلْبِرَّ أَن تُوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ ﴾ البقره/١٧٧

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلْفَٰحِشَةُ فِى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾ا لنور/٢٤

﴿وَلَا تَجْعَلْ فِى قُلُوبِنَا غِلًّا لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ رَبَّنَآ إِنَّكَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴾ الحشر/١٠

﴿وَلَا تَجَسَّسُوا۟ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ﴾ الحجرات/١٢

﴿وَلَا تَلْمِزُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ﴾ الحجرات/١١

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُوا۟ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَآءٌ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ ۖ وَلَا تَلْمِزُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا۟ بِٱلْأَلْقَٰبِ ۖ بِئْسَ ٱلِٱسْمُ ٱلْفُسُوقُ بَعْدَ ٱلْإِيمَٰنِ ۚ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴾الحجرات/١١

﴿ فَخَسَفْنَا بِهِۦ وَبِدَارِهِ ٱلْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُۥ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُۥ ﴾ القصص/٨١

﴿وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ مِنَ ٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحْسَٰنٍ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى تَحْتَهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ﴾ التوبه/١٠٠

لیستی فەرموودەکان :

ـ (مَثَلُ المؤمنينَ في تَوادِّهِم وتراحُمِهم...) بوخاری/ ٥٥٥٢، موسلیم / ٤٦٨٥

ـ (أَنَّ رَجُلًا زَارَ أَخًا لَهُ فِي قَرْيَةٍ أُخْرَى...) موسلیم/ ٤٦٥٦

ـ (وَاللَّهِ إِنِّي لَأُحِبُّكَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ...) ئیمامی ئەحمەد/سەحیحە(٢٠٩٩٥)ە

ـ (إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَيْنَ الْمُتَحَابُّونَ بِجَلَالِي) موسلیم/

ـ (قَالَ سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ) بوخاری/٦٣٥

ـ (إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ لَأُنَاسًا مَا هُمْ بِأَنْبِيَاءَ...) ئەبو داوود (٣٠٦٠)

ـ (مَنْ أَعْطَى لِلَّهِ وَمَنَعَ لِلَّهِ...) ترمزی/٢٤٤٥

ـ (ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ)متفق عليه (بوخاری ١٥ وموسلیم ٦٠)

ـ (لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ) متفق عليه (بوخاری ١٢ و موسلیم ٦٤)

ـ (لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا) موسلیم/ ٨١

ـ (أحِبُّوا مَا أَحَبَ اللهُ، أحِبُّوا اللهَ مِنْ كُلِّ قُلُوبِكُمْ... .) ابن هشام /٣/٣٠

ـ (.. أَنِّي أُحِبُّكَ فِي اللَّهِ...) رواه أبو داود (٤٤٦٠) وأحمد (١٣٠٤٥٦) بسند صحيح

ـ (تَصَافَحُوا يَذْهَبْ الْغِلُّ وَتَهَادَوْا تَحَابُّوا وَتَذْهَبْ الشَّحْنَاءُ) رواه مالك (١٤١٣) وهو حسن

ـ (لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا...) رواه احمد ومسلم وابو داود والترمذي وابن ماجة

ـ (مَنْ كَانَ مَعَهُ فَضْلُ ظَهْرٍ...) موسلیم (٣٢٥٣)

ـ (أَعْطِيهَا بَعِيرًا فَقَالَتْ أَنَا أُعْطِي تِلْكَ الْيَهُودِيَّةَ فَغَضِبَ...) أبو داود (٣٩٨٦) وهو حسن

ـ (كَمْ مِنْ جَارٍ مُتَعَلِّقٌ بِجَارِهِ يَومَ الْقِيامَةِ..) بوخاری له ادب المفرد/حەسەنە/ ١٩٩

ـ (أَرَادَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُقْطِعَ مِنْ الْبَحْرَيْنِ...) بوخاری/٢٢٠٣

ـ (آخَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنِي وَبَيْنَ سَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ) بوخاری/١٩٠٧

ـ (وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ) بوخاری/٢٧٦٧

ـ (ثَلاثٌ يُصَفِّينَ لَكَ وُدَّ أخِيكَ: تُسَلِّمْ عَلَيهِ إذا لَقِيتَهُ...) حاكم/حەسەنە/٥٨١٥

ـ (لا تَحْقِرَنَّ مِنْ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهٍ طَلْقٍ) موسلیم/٤٧٦٠

ـ (لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا...) موسلیم/٨١

ـ (مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ......) موسلیم/٤٦٨٩

ـ (إن اللَّهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَا يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ...) ئەبو داود/حەسەنە/ ٤٢٥٠

ـ (أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا) ترمزی / حەسەن و سەحیحە / ١٠٨٢

ـ (مَنْ عَادَ مَرِيضًا أَوْ زَارَ أَخًا لَهُ فِي اللَّهِ نَادَاهُ مُنَادٍ... .) ترمزی/حەسەنە/١٩٣١

ـ (..اشْفَعُوا تُؤْجَرُوا وَيَقْضِي اللَّهُ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاشَاءَ)بوخاری/ ١٣٤٢

ـ (بَايَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى إِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ...) بوخاری/٥٥

ـ (الدِّينُ النَّصِيحَةُ قُلْنَا لِمَنْ قَالَ لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ) موسلیم/ ٨٢

ـ (وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ) موسلیم / ٤٠٢٣

ـ (الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ) بوخاری/ ٢٢٦٦

ـ (السَّاعِي عَلَى الْأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ...) بوخاری / ٤٩٣٤

ـ (وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ) موسلیم/٤٨٦٧

ـ (تكون النبوة فيكم ما شاء الله أن تكون) ئەحمەد/ ئەلبانی لە سلسلة الصحيحة / ٥/١

ـ (مَا مِنْ امْرِئٍ يَخْذُلُ امْرَأً مُسْلِمًا......) ئەبوداوود/ ٤٢٤٠ و ئەحمەد / ١٥٧٧٣

ـ (الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ وَمَنْ كَانَ فِي الْقِيَامَةِ) بوخاری/ ٢٢٦٢

ـ (أعِينوا المظلومَ) ئەحمەد/١٨٥٦٩

ـ (انْصُرْ أَخَاكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا...) بوخاری/ ٢٢٦٤

ـ (الْمُؤْمِنُونَ تتَكَافَأُ دِمَاؤُهُمْ...) ئەننەسائی /سەحیحە / ٤٦٥٣

ـ (فُكُّوا الْعَانِيَ وَأَطْعِمُوا الْجَائِعَ وَعُودُوا الْمَرِيضَ) بوخاری / ٢٨١٩

ـ (تَصَافَحُوا يَذْهَبْ الْغِلُّ وَتَهَادَوْا تَحَابُّوا..) ئیمامی مالیك/سەنەدەکەی حەسەنە/١٤١٣/ ٤٦

ـ (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقبَلُ الْهَدِيَّةَ وَيُثِيبُ عَلَيْهَا) بوخاری ٢٣٩٦

ـ (حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خَمْسٌ...) بوخاری / ١١٦٤

ـ (من ستر مسلماً ستره الله يوم القيامة) موسلیم / ٤٦٧٧

ـ (إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيث...) بوخاری/٤٧٤٧

ـ (أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ يَحْرُمُ عَلَى النَّارِ أَوْ بِمَنْ تَحْرُمُ عَلَيْهِ النَّارُ...) ترمزی/٢٤١٢

ـ (مَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ يَدْعُو لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ إِلَّا قَالَ الْمَلَكُ وَلَكَ بِمِثْلٍ) موسلیم / ٥٣

ـ (لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَّامٌ) موسلیم / ١٥١

ـ (بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنْ الشَّرِّ أَنْ يَحْتَقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ) ترمزی / ١٨٥٠

ـ (لَا تَغْضَبْ) بوخاری / ٥٦٥١

ـ (مَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَهُوَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْفِذَهُ...) ئەبو داوود / سەحیحە /٤١٤٧

ـ (دَبَّ إِلَيْكُمْ دَاءُ الْأُمَمِ قَبْلَكُمْ الْحَسَدُ وَالْبَغْضَاءُ......) ترمزی / سەحیحە ٢٤٣٤

ـ (وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا) بوخاری /٥٦٠٤

ـ (لَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا... .) بوخاری / ٥٦٠٥

ـ (تُفْتَحُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَ الِاثْنَيْنِ وَيَوْمَ الْخَمِيسِ...) موسلیم / ٤٦٥٢

ـ (لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ...) موسلیم / ١٣١

ـ (إِنَّ الْأَشْعَرِيِّينَ إِذَا أَرْمَلُوا فِي الْغَزْوِ أَوْ قَلَّ طَعَامُ عِيَالِهِمْ... .) بوخاری / ٣٩٠٦

ـ (لَعَلَّكَ أَغْضَبْتَهُمْ لَئِنْ كُنْتَ أَغْضَبْتَهُمْ لَقَدْ أَغْضَبْتَ رَبَّكَ) موسلیم: ٤٥٥٩

ناوەڕۆک

پێشەکی ٧

بەشی یەکەم.. ٩

(١) چەمکی برایەتی دینیی.. ٩

١ـ برایەتی دینیی لە بەردەوامی خۆشەویستی خوای گەورەوەیە:................................ ٩

٢ـ برایەتی دینیی مایەی ئاوەدان کردنەوەی سەر زەمین و ڕزگاریخوازیی مرۆڤە:........................ ١١

٣ـ برایەتی دینیی یەك جەستەییەو هیچ دەمارگیرییەك کاری تێ ناکات: ١٢

(٢) برایەتی دینیی فەزڵی خوایەو لەبەر خاتری ئەوە.. ١٣

١ـ برایەتی دینیی فەزڵ و نیعمەتی خوای گەورەیە: ١٣

٢ـ برایەتی دینیی ڕێی خۆشەویستی خوای گەورەیە: ١٤

٣ ـ برایانی دینیی لەژێر سایەی خوادان: ١٧

٤ ـ پلەو مەنزیلەی برایانی دینیی جێ ئاواتی پێغەمبەرانە: ١٨

٥ ـ برایەتی دینیی مایەی چێشتنی شیرینی باوەڕە:.. ١٩

بەشی دووەم

ماف و ئەرکی برایەتی دینیی ٢١

١ـ دۆستایەتی کردن لەسەر بنچینەی خۆشەویستی خوا: ٢١

٢ـ دڵنەوایی و دڵسۆزیی هاوڕێیانەو خۆش مەشرەبی:... ٢٦

ئەمەش لە چەند لایەکەوەیە: ٢٦

أ ـ خۆ ڕاهێنان لەسەر چاکەی خۆبەخش:.. ٢٦

ب ـ ڕوخۆشی و بە ماریفەتی و خۆشحاڵ بون بە دیدار: ٣٣

ج- باوەشکردنەوە و هەڵسوکەوت چاکی و خۆبەکەم زانی لە ئاستی براکەت:........................ ٣٩

د- داوا و تکاو شەفاعەتی چاکە بۆ براکەت لای مسوڵمانانی تر بکە : ٤٢
٣- ئامۆژگاری کردن و ڕاو بۆچوون وەرگرتن لە نێوان برایاندا: ٤٥
٤ ـ یارمەتیدان و هاوکاری کردنی یەکتریی لەسەر چاکەو چاکەکاریی: ٤٩
٥ ـ سەرخستنی برا مەزلۆمەکان: ٥٢
٦ ـ ئەرکە کۆمەڵایەتیەکان: ٦٠
أ ـ وەرگرتنی دیاری و پاداشت دانەوە لەسەری: ٦٠
ب ـ قبوڵ کردنی دەعوەت: ٦٢
ج ـ سترکردنی موسوڵمان: ٦٣
د ـ ئەگەر پژمی و سوپاسگوزاری خوای کرد، دوعای ڕەحمەتی بۆ بکە: ٦٥
هـ ـ گومان باشی و سینە پاکیی: ٦٦
و ـ دوعا بۆ کردن و شوێن جەنازە کەوتنی: ٦٩

بەشی سێیەم

هەڵدێری ڕێی برایەتی ٧١
١ ـ غەیبەت و جاسوسی و دوزمانی و گاڵتە پێکردن و تانەوتەشەر لێدان: ٧١
٢ ـ گڕی توڕەیی و بەغیلی خەرمانی برایەتی دەسوتێنێت: ٨٠
٣ـ قین و دوژمنکاریی: ٨٣
٤ ـ لوت بەرزیی و هەڕاڵی و بەخۆ سەرسام بون: ٨٤
٥ـ نەخۆشی تر کە کاریگەریی لەسەر کەمتەرخەمی برایەتی دینیی زۆرە: ٨٨
بەشی چوارەم چەند نموونەیەکی کردەوەیی ٨٩
برای دیندارم ٩٥
لیستی ئایەتەکان ٩٦
لیستی فەرموودەکان ٩٩
ناوەڕۆك ١٠٣